

LOS HECHOS

de los Apóstoles

La promesa del Espíritu Santo

1 ¹⁻²Мн, Теófilо, nocārō caānimajūrē merē m̄u yu quetibuj̄u woajojūgowu. Jesucristo ati yeparu ācū, cū caátijūgoriquere, bairi cū cabuerique nipetirije cūārē um̄recóo cū cawāmuátí rūm̄u cū cabajānarīqūērē m̄u yu quetibuj̄u woajowu. Āmerē m̄u yu quetibuj̄unemoña tunu ati carta mena: Um̄recóoru cū cawāmuápáro jūgoye, cū yarā apóstolea* majā cū cabesericarā na caátipeere na quetibuj̄ucūñupī, Espiritu Santo cū camasírījē jūgori. ³Mai, riari bero Jesús puame cū yarā apóstolea majā watoapu ati rupaṃ mena na buia etayupi. Yoaro narē na buia añupī cuarenta rūm̄u majū, “Cacatii niñami,” na caīmasīparore bairo ī. Bairo buia ācū, Dios cū carotimasírīpaṃ macāājērē na quetibuj̄u añupī.

⁴Mai, cajūgoyeru cū cabuerā mena ācū, “Jerusalén macārē mujāā witiweyopa mai,” na ī cūñupī. Atore bairo na iñupī:

—Yu Pacu mujāārē cū caījūgoyeticūrīcārōrē bairo átigumi. Merē tiere mujāārē yu quetibuj̄uwu. Torena, mujāā cotegarā mai. ⁵Juan

ānacū puame mujāārē oco mena bautizawī. Āme berore yu Pacu puame roque Espiritu Santo mena mujāā bautizagumi. Cū Yeri majūrē mujāārē jogumi —na ĩcūñupī Jesús.

Jesús asciende al cielo

⁶Ape rūmu Jesús mena āna, cū jēniñañuparā:

—Jāā Quetiupaṃ, ĩnocārōpu Israel yepa marī ya yepare marī ñicūjāā na carotijūgoricarore bairo m̄u rotimasījūgoati? ĩNocārōpu Roma* macāāna, ati yepare caēmarīcārārē na m̄u acureiati? ĩĀmea m̄u ácuati? —qūi jēniñañuparā.

⁷Bairo na cairō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Tiere yu Pacu jeto átimasīñami. Bairi cū jeto ti rūmu cūārē masīñami. Mujāā tiere mujāā camasīpee mee niña.

⁸Bairi Dios puame ti rūmurē mujāārē masīōētīmicūā, quetibuj̄u masírīqūērē mujāārē jogumi. Espiritu Santo mujāā yeripu cū caetaro jūgori, yu yaye busuriquere mujāā quetibuj̄u masīgarā. Bairi Jerusalén macā macāānarē na mujāā quetibuj̄u jūgoгарā. Cabero Judea yepa macāāna nipetiro caānarē, cabero Samaria yepa macāānarē, cabero ati um̄recóo nocārō çayoaropu macāāna cūārē na mujāā quetibuj̄ugarā

yu yaye busurique quetire —na ĩ quetibujuyuru Jesús cū cabuerārē.

⁹Bairo narē quetibuju yaparori bero, cū cabuerā na cañatoyea, Dios puame umrecooru Jesure cū newāmuo jocoāñupū. Bairo cū caáto, buseriwo puame cū tocoásuparo. Bairi yua, tocārōā qūiña jānacōāñuparā Jesure. Tunu qūiñanemoesuparā. ¹⁰Bairo cūrē na cañamugōnucūrō, caūmua pugarā jutii cabotirijere cajāñaatana natu buiaetanacāñuparā. ¹¹Na puame atore bairo na ĩñuparā:

—Mujāā, Galilea yepa macāāna, čnopērā jōbui umrecoo puamerē mujāā ĩñamugōcōānucūñati? Cū, Jesús, mujāā watoa cañiatacu umrecooru caácú ati yeparu atígumi tunu. Āmerē cū caátó mujāā cañajororea bairo atígumi tunu —na ĩ quetibujuyuparā.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹²Bairi apóstolea* majā Olivo cawāmecuti buropu cañimiatana tunucoásuparā Jerusalēpu. Olivo buropu átáto, yoaesuparo Jerusalén macā. Judío majā na cayerijārī rūmu ũno cūārē na cañesēāmasirō āñuparō. ¹³Bairo ti macārē etarā yua, na cacānirī wiipu cabui macā arua puamerē wāmuátijāñuparā. Na puame ato cānacāñ āñuparā: Pedro, Juan, Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, bairi Simón, Celotea* mena macāācū, bairi Judas, Santiago macū āñuparā. ¹⁴Na puame nipetiro tocānacānia neñanucūñuparā Jesús yarā mena. Cū bairā, cū paco María, bairi aperā carómia mena neñanucūñuparā, ĩubuenañarā.

¹⁵Bairi jīcā rūmu na cañubueño, Pedro puame na watoapu wāmunucāñupū. Cañubuenañarā

puame ciento veinte majū āñuparā. Narē yua, atore bairo na ĩñupū Pedro: ¹⁶“Yu yarā tūgopeoya yu caĩrījērē: David ānacū Espiritu Santo jūgori Judas cū cabaipere cū caquetibujuwatuyaricarorea bairo baigaro. Judas ānacū puame Jesure cañeparārē cajūgoricu āmi. ¹⁷Marī mena macāācū ānimiwī. Marī mena capaapu ānimiwī cū cūā. ¹⁸Bairo marī mena macāācū cañnibujiopau nimicūā, Jesure cū caĩbuitirocarique wapa mena, jīcā yepa wapatiyupu. Cabero ti yepa ācū, Judas puame cū majūā pajīyasicosupi. Bairo cū cabaiyasiro, cū paaro puame wooyasicoasuparo. Cū utamijī wēērī ānajē witiyuparo. ¹⁹Bairo roro cū cabairijere tūgori, Jerusalén macāāna ti yepare Acéldama wāmetiyuparā. ‘Acéldama’ ĩgaro, ‘Rif Yepa’ ĩgaro ĩña na yaye busurique mena. ²⁰David ānacū Salmos tutipu cū caquetibujucūrīquē atore bairo ĩña Judas cū cabaipere:

‘Cū ya wii macāāna na ábatacópáro.

Ni jīcāñ ũcū cū tuaeticōāto ti wiire.’

Tunu bairoa apewēpu atore bairo ĩ cūnemoñupī:

‘Apei cū jāwasoáto cū capaa ānimiatajere,’ ĩ cūñupī David ānacū.

²¹“Ato marī mena caña marī Quetiupau Jesús ati yeparu cū caño cabapacūtana niñama. ²²Juan ānacū Jesure cū cabautizaro beropu bapacuti āna, umrecooru Jesús cū cawāmuátī rūmuru cabapacuti jānarícārā nicōāñama. Bairi na mena macāācū jīcāñ ũcū jāārē bairo caquetibujupau cū cajārō ĩña. Judas wasoaye cañnirau majūrē marī boya. Cū cūā quetibujugumi marī Quetiupau cariacoaatcu nimicūā tunu

cū cacatirijere,” na ĩnupū Pedro to macāānarē.

²³Bairo cū caĩrō tūgo, puġarā na mena macāānarē na bootūgoñañuparā. José Justo, ape wāme Barsabás cawāmecucure boyuparā. Apei Matías cawāmecucu cūārē boyuparā. ²⁴Bairo na puġarārē na beseri yua, atore bairo Diore qūi jēniñuparā: “Jāa Quetiupaū, mu roque nipetiro camasārē na yeripu na catūgoñarijērē camasī mu āniña. Bairo caācū ānirī jāārē mu masiōwā. Ni mu caboure cū mu besewa. ²⁵Judas ānacū puame roro cū caátie jūgori roro popiye bairicaropū ásúpi. Bairi cū paarique cū capitimiatajere apei cū paawasoáto,” qūi jēniñuparā Diore.

²⁶Bairo qūi jēniyaparori bero, ũtā rupaacarē āmeo wēē nuniñuparā. Bairo átiri masiñuparā Judare cawasoapaure. Matíare cū beseyupi Dios. Bairi yua, Matías puame puġa wāmo peti rupore jicā pēnirō cānacāū catuaricarā apóstolea* majā mena macāācū jicāū caāninemojūgon āñupū.

La venida del Espíritu Santo

2 ¹Cabero Pentecostés* bose rūmū caetaro, nipetiro Jesucristore catūgousarā jicāpaua ñubuerā neñarā baiyuparā. ²Bairo na cañubueāno, caāno tusarao paio busuocajoyuparo ũmurecópou caatíe. Wīno paio cabusuricarore bairo busuocajoyuparo. Ti wii, na caāni wii nipetiropon busuetayuparo. ³Bairo cabairo yua, peero cañwāmūricā wēērīrē bairo cabaurije tocānacāū ruoā buipurea bauetayuparo. ⁴Bairi to macāāna nipetirore na yeripu na jāāñupū Espiritu Santo puame. Bairi ñe ũnie rusaesuparo na camasiētīē. Bairo caāna ānirī, aperā yaye busuriquere busujūgoyuparā. Espiritu Santo narē cū camasiōrijē jūgori bairo busuyuparā.

⁵Mai, ti rūmūrīrē āñuparā Jerusalēpore judío majā ati ũmurecóbō nipetiropon macāāna caatíatana. Jerusalēpu ñubuerā baiyuparā.

⁶Bairo cabusuoajorore tūgori yua, neñaetayuparā apóstolea* majā na caāni wiipu. Neñaetarā yua, tocānacāūpuā na yaye na cabusurijere tūgoyuparā. Bairi, dope bairo ĩ tūgoña masiēsuparā. ⁷Bairo tūgoña macāārī yua, atore bairo āmeo ĩñuparā:

—¿Ānoa nipetiro cabusurā, Galilea yepa macāāna mee na āniñati? ⁸Bairo cabairā nimirācūā, ¿ñe jūgori marī yaye busuriquere caroaro na busumasiñati?

⁹Marī mena caāna jicāārā, Partia macāāna niñama. Aperā Media yepa macāāna, aperā Elam macāāna, aperā Mesopotamia macāāna, aperā Judea yepa macāāna, aperā Capadocia yepa macāāna, aperā Ponto yepa macāāna, aperā Asia yepa macāāna niñama.

¹⁰Aperā Egipto, Frigia, bairi Panfilia na caĩri yepaapu macāāna niñama. Aperā Africa yepa macāāna, Cirene macā jūgoye macāāna niñama. Tunu bairoa Roma* cawāmecuti macāī caatíatana niñama. ¹¹Jicāārā na mena macāāna judío majā pūnaa na caānoi, judío majārē bairo na marī ĩñaña. Aperā na mena macāāna judío majā pūnaa āmerimirācūā, marīrē bairo Diore na caĩroarije jūgori judío majārē bairo na marī ĩñaña na cūārē. Tunu bairoa marī mena macāāna jicāārā, Creta yucprou macāāna niñama. Aperā Arabia yepa macāāna niñama. ¡Bairo ati yepa nipetiropon caatíatana nimirācūā, tocānacāūpuā marī tūgoya marī yaye busurique mena Dios cū catutuarije mena cū caátiere! —āmeo ĩ busuyuparā na majū camasā puame.

¹²Bairo tūgoña macāārī yua, nopē bairo ĩ tūgoñamasiēsuparā. Bairi atore bairo āmeo ĩ jēniñañuparā na majū:

—¿Nopē bairo marirē ĩgu qūīcuti Dios? —ĭnuparā.

¹³Bairo na caĩmiatacūārē, aperā ĩcāārā, “iCūmurā baiyama!” na ĩ boyetiuparā apóstolea majārē.

Discurso de Pedro

¹⁴Bairo na caĩrō tūgo, Pedro, aperā cū mena macāāna puga wāmo peti rūpore ĩcā pēnirō cānacāū apóstolea* majā mena wāmūncāñupū. Pedro pūame būsūrique tutuaro mena atore bairo na ĭnupū camasā caĩnarā etaatanarē: “Mujāā, Judea yepa macāāna, mujāā ati macā Jerusalén macāāna cūā tūgopeoya mujāārē yu caĩpeere. ¹⁵Ānoa yu mena macāāna cūmuētīñama. Mujāā narē mujāā caītūgoñarōrē bairo mee niñama. Ni ũcū ñamirōcācā muipū cū caasitutuatiṙau caānorē cūmucēmi.

¹⁶Bairo mee baiya. Profeta* Joel ānacū jāā cabaipeere quetibūju jūgoyeticūñupī cū ya tutipū. Atore bairo ĩ woatuyayupi:

¹⁷‘Atore bairo yu quetibūjūwī Dios: Ati ũmrecōo caānitūsari rūmūrī caāno nipetiro camasārē na yu jogu Espīritu Santo, yu Yeri majūrē.

Bairo yu caáto, mujāā pūnaa caūmua, mujāā pūnaa rōmirī cūā, yu yaye būsūriquere quetibūju netōōgarāma aperā camasārē.

Tunu bairoa cawāmarā yu yaye macāājē cabau ĭnorījērē ĭñagarāma.

Tunu cabūtoa cūārē na yu quetibūjūgu na caqūēgueropū.

¹⁸Bairi ti rūmū caānorē yu carotirā caūmua, carōmia cūārē na yu jogu Espīritu Santo, yu Yeri majūrē.

Bairo yu caáto, yu yaye būsūriquere

quetibūjunetōōgarāma aperā camasārē.

¹⁹Jō ũmrecōopū ricaati cabairije baugaro.

Ati yeparū cūā ricaati cabairije baugaro.

Riire bairije, peerore bairije, peero buserire bairije cabaurije cūā bau ĭñogaro.

²⁰Bairo cabairo, muipū ũmureco macāācū naitīācoagūmi.

Ñami macāācū pūame riī cuire bairo jūāū baigūmi.

Bairo baigaro ati yeparū yu caetaparo jūgoye.

Ti rūmū pūame caānimajūrī rūmū nigaro.

²¹Bairi nipetiro camasā, “Yu Quetiupū yu netōōña,” caĩjēnirā pūame netōcōāgarāma, ĩiwī Dios,’

ĭ quetibūjūyupi Joel ānacū cū ya tutipū,” na ĭnupū Pedro, to caneñarā etaatanarē.

²²ĭ quetibūju yaparo, na ĭ quetibūjunemoñupū tunu: “Yu yarā, Israel yepa macāāna tūgopeoya yu caĩrījērē: Jesús, Nazaret macā macāācū Dios cū cabesericu majū āmi.

Merē mujāā caroaro mujāā masīña cū caátajere. Capee átijēño ĭñowī. Caroaro, camasīā manierē átijēño ĭñowī. Dios cū camasīrījē jūgori cū catutuarijere marī átī ĭñowī. ²³Bairo caroaro cū caátimiatacūārē, mujāā pūame cū mujāā boepū. Tirūmūpū

ati ũmrecōore Dios cū caqūēnōparo jūgoyepua, merē cū macūrē roro mujāā caátipeere masīyerijāñupī. Bairi mujāā pūame cū mujāā ñerotiwū. Cū cariarore borā, roro caānarē yuscāpīpū cū mujāā papuaturōtiwū. ²⁴Bairo cūrē

mujāā caátimiatacūārē, Dios pūame cū catioyupi. Cariaricarā ānana na caānopū caānimiatacūre cū witio

joroque cū ásupi Dios. ²⁵Quetiupañ rey David ānacū, Jesús cū cabaieere quetibūju woatucūñupī atore bairo:

‘Dios, yu Quetiupañ, yu mena ānicōā ninucūñami.

Yutūre cariape nūgōārē āninucūñami, ñe ūnierē yu cauwietiparore bairo ī.

²⁶ Bairi butiuro yu useañiña. Ñe ūnie rusaetiya yu yeripūre.

Tunu bairoa Diore yu basapeoya. Bairi yu tūgoñariqūē paietiya.

²⁷ Yu yeri pūnarē cariaricarā ānana na caānopu mu joroacetigu.

Mu carotire camai āniri yu rupañ ānatōrē to boao joroque mu āperigu.

²⁸ Cariacoatacu yu caānimiatacūārē, yu mu catiogū tunu.

Bairi mu tūpu yu caāno, useanio joroque yu mu átigu,’

ī quetibūju yupi David ānacū Jesús cū caīpeere,” na īñupū Pedro, to caneñarā etaatanarē.

²⁹ Ī quetibūju yaparo, na īnemoñupū tunu: “Yu yarā, marī ñicū David ānacū riacoásupi. Bairo cū cariaro īña, cū yaarocacōañupā. Nipetiro tiere marī masiña. Marī nipetiro marī īñanucūñā cū ānacūrē na cayaayarica ope ūtā opere. ³⁰ David ānacū puame profeta* majōcu āniñañupī. Bairi cū puame masicōañupī: ‘Dios caānorē bairo yure cū caīrīcārōrēā bairo yu pārāmerā mena macācū jicāū nigumi Cristo.* Yure bairo Israel macāānarē na rotimasīgumi,’ ī masicōañupī David. ³¹ Bairi David ānacū puame ape rūmūpu cabaieere camasirē bairo majū Jesucristo cariacoatacu nimicūā tunu cū cacatipeere quetibūju jūgoyetiyayupi. Bairo īñupī: ‘Yu yeri pūnarē cariaricarā ānana na caānopu mu joroacetigu. Tunu yu rupañ ānatōrē to boao joroque mu āperigu,’

ī quetibūju yupi David, Jesucristo cū cabaieere. ³² Bairi cūrēā catiōyupi Dios. Jāā nipetirā Jesure caīñarīcārā jāā āniña cū cacatiriquire. ³³ Bairi āmerē yua, Diotu cariape nūgōārū caru īcūmi, cūrē rotibojagu. Tunu bairoa Dios cūrē cū caīrīcārōrēā bairo Espiritu Santo cū caátipeere rotimasīñami. Mūjāā nipetirije mūjāā catūgoataje, mūjāā caīñataaje cūā Jesucristo cū caáto jūgori baiaru. ³⁴ Marī ñicū ānacū David rupañri ānajērē neápéyupi Dios umreccóopure. Tunu bairoa David ānacūna atore bairo ī woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupañre atore bairo qūñupū: “Ato ruiya cariape nūgōā puame mai.

³⁵ Mu pesua caānanarē na yu canetōñucārō beropu, mu puame na mu rotimasīgū,” qūñupū,’

ī quetibūju woatuyupi David ānacū.

³⁶ “Bairi ati yepa, Israel yepa macāāna nipetiro cariape atiere na masiáto: Cū, Jesús yucupāipū mūjāā caparua tu rocarotiricure Dios puame nipetiro Quetiupañre bairo cū cūñupī. Tunu bairoa nipetiro camasārē netōōgū, marītu cū cajoricure bairo cū cūñupī,” na ī quetibūju yupu Pedro to caneñarā etaatanarē.

³⁷ Bairo cū caīrō tūgori, butiuro tūgoña macāñuparā. Bairo tūgoña macāārā yua, atore bairo na ī jēniñañuparā Pedrojāārē:

—Jāā yarā, ¿ñerē jāā caáto to boyati āmerē?

³⁸ Pedro puame na īñupū:

—Jesucristo yarā ānigarā, mūjāā caāno cārō Dios mena busuqūēnoña roro mūjāā caátiere. Roro mūjāā catūgoñarijērē jānarī, caroa puamerē tūgoñajūgoya. Bairi tunu mūjāā

nipetiro mujãã cabautiza* rotiro ñũa. Roro mujãã caátiere Dios pũame cũ camasiriyomasĩparore bairo ìrã, bairo mujãã caáto ñũa. Bairo mujãã caáto, Espĩritu Santore mujãã jogũmi Dios. ³⁹Torea bairo marĩ ĩ quetibũju cũñupĩ: “Yũ yeri pũnarẽ na yũ jogũ nipetiro yũre catũgousarãrẽ,” marĩ ĩ quetibũju cũñupĩ. Bairo mujãã, mujãã pũnaa cũãrẽ, noo aperopũ macããna cũãrẽ na jogũmi Dios, Espĩritu Santore, cũrẽ mujãã nipetiro mujãã catũgousaata — na ĩñupũ Pedro.

⁴⁰Tore bairo jeto na quetibũjunemoñupũ Pedro: —Bairo mujãã caáto ñũa: Ati yepa macããna jĩcããrã cayasiparã ñĩnama na carorije wapa. ĩNarẽ bairo mujãã cũã baieticõãña! Dios mena busũqũẽnoña —na ĩñupũ Pedro camasãrẽ.

⁴¹Bairi yua, nipetiro tie quetire catũgousajũgorã pũame bautiza rotiyuparã. Ti rũmurẽ catũgousari majã mena macããna, itia mil majũ ãninemoñuparã tunu. ⁴²Cabero na, catũgousajũgori majã pũame caroaro tũgousayuparã apóstolea* majã na caquetibũjũrijere. Tunu bairo caroaro nipetiro jĩcã majãrẽ bairo ãnimasĩjũgoyuparã. Bairo ãna, nipetiro neñarĩ, Diore cũ jẽninucũñuparã. Tunu bairoa Jesús cũ caugatusarica rũmurẽ tũgoñarĩ, pããrẽ uganucũñuparã nipetiro.

La vida de los primeros cristianos

⁴³Nipetiro to caãna camasã pũame apóstolea* majã na caátiere ĩñarĩ, tũgocõã maniãsuparã. Capee na caátijẽnomasĩrijẽrẽ na caátĩ ĩnorijẽrẽ ĩnarĩ, tũgocõã maniãsuparã. ⁴⁴Tunu bairoa nipetiro catũgousajũgori majã caroaro jĩcãrõrẽ bairo ãñuparã. Bairi na mena macããna cabopacarã na caãmata, na cabopacarijere na

nuniñuparã. ⁴⁵Bairi na yaye majũ na cacũgorije caãno cãrõrẽ nuniñuparã, wapa jegarã. Bairo áti yaparori, tie dinerore ãmeo ricawoyuparã, narẽ carusari wãmerẽ na cawapatiparo ñurõ. ⁴⁶Tunu bairoa tocãnacã rũmũa templo* wiipũ neñanucũñuparã. Na ya wiiripũ cũãrẽ Jesús cũ caugatusarica rũmurẽ tũgoñarĩ pããrẽ uganucũñuparã. Useaniriqũẽ mena jĩcã majãrẽ bairo jĩcãrõ mena ugariquere uganucũñuparã. ⁴⁷Tunu bairoa Diore basapeonucũñuparã. Bairo na caátĩano ĩñarĩ, to macããna camasã nipetiro na ĩroyuparã. Bairi tocãnacã rũmũa, catũgousari majã menarẽ capããrã ãninemo nucũñuparã. Marĩ Quetiupau pũame cũ canetõõrãrẽ cũ yarã majũ na ãnio joroque na átinemo nutuásũpũ.

Un cojo es sanado

3 ¹Jĩcã rũmũ Pedro, Juan mena templo* wiipũ ásũparã. Tres de la tarde caãno camasã na cañubueri hora majũ ãñuparõ. ²Mai, to templo wii jope tũpũ ãninucũñupũ jĩcãũ cawĩmaũ ãcũpũna caãmasĩẽtacũ. Cũ yarã pũame Caroa Jope cawãmecũti jope tũpũ cũ cũnucũñuparã, camasã caetari majãrẽ dinero limosnarẽ na cũ cajẽnimasĩparore bairo ìrã. ³Bairi yua, caãmasĩẽcũ, Pedro, Juajãã na cajããetaro ĩnarĩ, dinerore na jẽnimiñupũ. ⁴Bairo cũ cajẽnirõ, Pedrojãã qũĩñañuparã. Qũĩña yua, atore bairo qũĩñupũ Pedro pũame:

—Yũ yau, tũgopeoya —qũĩñupũ.

⁵Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedrora qũĩñañupũ, “Dinero yũ nunigũ ácumĩ,” ĩ tũgoñarĩ. ⁶Bairo cũ caĩtũgoñamiatacũãrẽ, atore bairo qũĩnemoñupũ Pedro pũame: —Yũa, plata, oro moneda tiirire yũ cũgoetiya. Bairo cũgoetimicũã, Jesucristo yũre cũ camasĩõrijẽ jũgori

murē yu juátigu. Jesucristo, Nazaret macāacū cū catutuarije mena murē ñiña: Wāmuncārī ájügoya —qũĩñupũ Pedro caámasiēcürē.

⁷Bairo ĩ yaparori, cū wāmo cariape nuğõã mena cū tũgāwāmuõñupũ. Bairo cū caáto, caámasiēcū r̥pori puame, cū añadobeã cūã tutuacoásuparo.

⁸Bairo cabairo yua, caámasiētĩmiatacu puame patiwāmuncācoásupu. Bairo patiwāmuncārī, ámasiējũgoyupu yua. Bairo Pedrojãã mena useanirĩ templo* wiire jãññupũ. Diore basapeori paticõã ñesēãñupũ. ⁹To macããna puame nipetirã cū caámasiřĩjērē, cū cabasapeorije cūãrē ĩñañuparã.

¹⁰Bairo quĩñarĩ yua, butioro tũgocõã maníasuparã. Mai, cū masicõãñuparã. “Cũã niñami Caroa Jope cawāmecuti jope tũpu cadinero jēniruinucũmiatacu,” ĩ masicõãñuparã.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹Cacatiatacu puame Juan, Pedroro pitigaetiri, na mena nicõã ñesēãñupũ. Bairo ti wii macããna cū cabairijere tũgori na tũpu atnásuparã Portal de Salomón* na caĩrõpu, quĩñagarã. Topũ añuparã mai Pedrojãã. ¹²Pedro puame bairo na caetaro ĩña, atore bairo na ĩñupũ: “Yu yarã, Israel yepa macããna, ñnopēĩrã, ‘Pedrojãã na camasiřĩjē jũgori, o Diore na caĩroamasiřĩjē jũgori caámasiēcürē cū catiõupa,’ caĩrãrē bairo mujãã tũgoñãñati?” ¹³Jãã majũ, jãã camasiřĩjē jũgori mee jãã átiapu. Marĩ ñicũjãã, Abraham, Isaac, Jacojãã añana na caĩroajũgoricu Dios puame cū macũ Jesure caãnimajũürē bairo caãcũ cū cũñupĩ. Bairo cū caátimiatacũãrē, mujãã puame cū ñerĩ, ati yepa macããna carotimasirĩ majã tũpu cū mujãã neápũ. Bairo mujãã caáto, Pilato puame cū wiyogamiwĩ.

Mujãã puame cū cawiyogarijere mujãã boeru. ¹⁴Jesús, ñe ũnie carorije caápei cū caãnimiatacũãrē, cürē cū cawiyoro mujãã boeru. Roro caãcu puamerē cū cawiyorore mujãã bowu. ¹⁵Bairo átiri, yeri capetietiere cajomasirē cū mujãã pajĩãrocacõã rotiwu. Bairo roro cürē mujãã caátirocamiatacũãrē, Dios puame cū cariaacoamiatacure cū catiõyupĩ. Jãã, cū jãã ĩñawũ tunu cū cacatiriquere. ¹⁶Cū camasiõřĩjē mena cū wãmeina jãã caĩřĩjē jũgori, ãni caámasiētĩmiatacure cū catiõ joroque cū jãã átiapu. Jesús mena jãã tũgoñãñatutuya. Bairo cū mena tũgoñãñatutuari, ãni mujãã camasiřĩjē cū catipeticoao joroque cū jãã átiapu. Mujãã ĩñaña merē tiere,” na ĩ quetibũjuyupu Pedro to caneñarã etarãrē.

¹⁷Ĭ quetibũju yaparo, na ĩ nemoñupũ tunu: “Yu yarã, merē yu masiña mujãã catũgoñãmawĩjariquere. ‘Dios macürē cū pajĩãrã marĩ átiya,’ mujãã, mujãã quetiuparã cũã, mujãã ĩ tũgoñãmasiēsupa. Bairo ĩ tũgoñãmasiētĩrĩ, cū mujãã pajĩãrocacõã rotiwu. ¹⁸Tirũmũpure profeta* majã Dios cū caquetibũjunetõõrotiricarã jũgori quetibũju jũgoyeticũñupĩ, cū macũ, cū cajou ati yepapu popiye cū cabaipeere. Mujãã puame popiye cū baio joroque mujãã caátaje jũgori, Dios cū caijũgoyeticüricãrõrēã bairo baietawu. ¹⁹Bairĩ Dios mena busuquẽñoña roro mujãã caátiere. Roro mujãã catũgoñãřĩjērē jãnarĩ caroa puamerē tũgoñãjũgoya. Dios mena tũgoñãñatutujũgoya, roro mujãã caátiere cū camasiřiyoparore bairo ĩrã. Bairo mujãã caãpata, marĩ Quetiupau puame caroa yericutajere mujãã jogumi. ²⁰Tunu caãnijũgoripaũruina mujããrē cū cajogariçure cū jogumi Dios, Jesús Mesías majürē. ²¹Baipua, ati yepapure

apérigumi mai. Умәrecóру nicóã ãnigumi cū pacu Dios, tirūmuru profeta majā cañurārē cū cañricārōrēã bairo cabaiPETIPARO jūgoye. ²²Atore bairo na ī quetibūju cūñupī Moisés ãnacū marī ñicūjāã ãnanarē: ‘Marī Quetiupau Dios pñame mujāã ture yu jowī. Torea bairo apeire mujāã jogumi profeta majōcure. Mujāã mena macāãcū jīcāã cañipau nigumi cū cūã. Cū, mujāãrē cū caquetibūjupere caroaro tūgopeoya. ²³Torecū, ni jīcāã ũcū cū, profeta majōcure catūgousagaecu pñame yasicoagumi. Dios yarā, Israel ya poa macāãna cawāmecuna mena ãmerīgumi,’ ī quetibūju cūñupī Moisés ãnacū.

²⁴“Nipetiro profeta majā cūã ãme rūmu cabaipeere quetibūju jūgoyetiyayupa. Samuel cawāmecucupñi quetibūju jūgoaná, ãme macāãnapu quetibūju tuetayupa. ²⁵Nipetiro Dios camasārē caroaro cū caátigarije, profeta majā jūgori cū caicūrīqūē marī yaye cañipee ãñupā. Tunu bairoa marīrē caroaro átigu, Dios pñame marī ñicūjāã ãnana mena cawāma camasārē cū caátipeere quetibūju cūñupī. Atore bairo ĩcūñupī Dios Abraham ãnacūrē: ‘Mu pārāmerā jūgori ati yepa macāãna nipetiro caroaro ãnigarāma,’ qūñupī Abraham ãnacūrē. ²⁶Bairi cū macūrē cū catori bero, marī judío majā marī ture cū jojúgoyupi. Caroaro marī cañorē bori, marī nipetiro roro marī caátiere marī cajāñaparore bairo ĩ, marī judío majātūre cū jojúgoyupi Jesure,” na ĩ quetibūjuypu Pedro to caneñarā etarārē.

Pedro y Juan ante las autoridades

4 ¹Bairo Pedro, Juajāã camasārē na cañanitoyea, sacerdote* majā, bairi Dios ya wiire coteri majā

quetiupau, bairi saduceo* majā cūã etayuparā. ²Na pñame Pedro, Juajāã mena asiajāñuñuparā. Camasārē na caquetibūjuro boesuparā. Tunu bairoa, “Camasā caricoatana nimirācūã tunu catiyama Jesure bairo,” na caīquetibūjuro boesuparā. ³Bairi yua, Pedro, Juajāãrē ñerī, preso jorica wiipu na cūcōañuparā, merē ñamicā caãnoi. ⁴Bairo narē na cacūmiatacūãrē, na caquetibūjuriere catūgoatana to macāãna pñame na cañatajere cariape tūgoyuparā. Bairi Jesure catūgousari majā cañmua jetoa merē jīcā wāmo cānacā mil majū ãñuparā.

⁵Ti rūmu, busuri rūmu Jerusalén macāpñere quetiuparā judío majā, bairi cabutoa camasīrī majā, Moisés ãnacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūã neñañuparā. ⁶Na mena sacerdote majā quetiupau, Anás cūã ãñupū. Bairi Caifás, Juan, Alejandro, nipetiro sacerdote majā quetiuparā yarā cūã na mena ãñuparā. ⁷Bairo na caneñapetiro bero, Pedro, Juajāãrē na neatí rotiyuparā. Bairo narē na cane etaro yua, na recomacā na nucōrī atore bairo na ĩ jēniñañuparā:

—¿Noa na carotiro mena, o noa na camasīrījē jūgori caamasīētīmiatacure cū mujāã catioátī?

⁸Bairo na cañrō tūgo, Pedro pñame ñe ũnie rucaricaró mano Espñritu Santo cū camasīōrījē jūgori atore bairo na ĩñupū:

—Mujāã, ato macāãna quetiuparā, mujāã cabutoa camasīrī majā cūã, tūgopeoya mujāãrē yu caīpeere: ⁹“¿Noa na carotiro mena cariayecucure cū ñuo joroque cū mujāã átīati?” jāã mujāã ĩ jēniñaña. ¹⁰Bairi cariape mujāãrē jāã ĩña, ati yepa, Israel yepa macāãna nipetiro na camasīparore bairo ĩrā: Jesucristo, Nazaret macāãcū cū

camasírrijē jūgori, āni mujāā watoa caācūrē cū catio joroque cū jāā átiaru. Cūrēā yucupāiru cū mujāā papuaturoca rotiwu. Bairo cūrē roro mujāā caátimiatacūārē, Dios puame cariacoamirícūrē cū catioyupi. ¹¹Mujāā, útā mena cawii quēnorī majārē bairo mujāā āniña. Jesús puame mujāā cañnarō mujāā caátimasīētīā útārē bairo niñami. Bairo mujāā, cūrē mujāā caboetimiatacūārē, ti wii mujāā caquēnorī wii macāācā útāā caānimajūrīcārē bairo cū cūñupi Dios. ¹²Bairi ni ūcū apei ati umurecōo macāācū camasārē na netōomasīēcūmi. Apei roro marī cabairijere canetōopare cū cūēsupi Dios —na ī quetibujuyupu Pedro quetiuparārē.

¹³Bairo to macāāna quetiuparā Pedro, Juajāā camasārārē bairo tūgoñatutuari na caquetibujurijere tūgorā, tūgocōā maniásuparā. Merē, “Cabūgoro macāāna, cabueetana niñama Pedro, apei Juan,” ī tūgoña masīñuparā. Tocārōā yua, “Jesús mena caānana niñama,” na ī tūgoña bócauparā. ¹⁴Apeyera tunu caāmasīētīmiatacure na cacatioatacū cūā na watoaru nucūñupū. Bairi dope bairo narē cabuicutiere ī masīēsuparā. ¹⁵Bairi Pedro, Juarē macāpu na witiárotiyuparā mai, narē na cabusurotipeere āmeo busugarā na majū. ¹⁶Atore bairo iñuparā:

—Pedro, Juajāārē ĩnopē marī ānaati? Ati macā macāāna nipetiro masīñama na caāti iñoatajere. Bairi marī puame, “Caāmasīēcūrē cū catioetiupa,” marī ī masīētīña. ¹⁷Bairo tiere ī masīētīmirācūā, tutuaro mena, “Tocārōā jānaña mujāā cabuerijere,” na marī igrārā. Bairo marī caīrō bero yua, Jesús ānacū cū caīquetibujucūrīquērē quetibuju jānagarāma —āmeo iñuparā na majū.

¹⁸Bairo īrī bero, na piijoyuparā tunu Pedrojāārē. Na piijori yua, atore bairo na iñuparā:

—Jīcā wāmeacā ūno Jesús ānacū cū caquetibujucūrīquērē puani quetibujueticōāña. Camasārē tiere na bueeticōāña —na iñuparā Pedrojāārē quetiuparā.

¹⁹Bairo na caīmiatacūārē, atore bairo na iñupū Pedro:

—Mujāā caīrījērē jāā cayuata, Dios cū carotirijere canetōōrārē bairo jāā baibujorā, Dios cū cañnajoro. Bairi, ĩDios yaye netōjāñurō, mujāā yayere jāā catūgōnsaro mujāā boyati? ²⁰Jāā puame jāā cañnarīquē, jāā catūgorique cūārē camasārē jāā quetibuju jānamasīētīña —na iñuparā Pedrojāā.

²¹Bairo na caīrō tūgo, quetiuparā puame tutuaro mena na quetibujunemoñuparā tunu. Nemo dope bairo na ī masīētīrī yua, na wiyocōāñuparā. Mai, ti macā macāāna nipetiro camasā puame Diore basapeorā baiyuparā, caāmasīētīmiatacure cū cacatioataje jūgori. Bairi quetiuparā puame Pedrojāārē popiye na baio joroque na átīmasīēsuparā. ²²Mai, to macāācū caroa wāme jūgori na cacatioricu puame cuarenta cūmarī netōrō cūgoyupu.

Los creyentes piden confianza y valor

²³Bairi Pedro, Juan na cawiyotana ānirī na yarā na caānopu ásúparā. Topu etarā yua, nipetirijere sacerdote majā, bairi cabūtoa camasārī majā narē na caīatajere na quetibujuyuparā. ²⁴Bairo na caīquetibujuro tūgo, nipetiro jīcārō Diore atore bairo ī jēniñuparā: “Jāā Quetiupau, mua ati umurecōo, ati yepa, ria capairiya cūārē, nipetirijere caānierē caquēnorīcū

mu ãniña. ²⁵Mua, tirũmurere Espiritu Santo jũgori David, mu caroti ãnacũrẽ atore bairo cũ mu quetibũju jũgoyeticũrotiyayupa murẽ na caãtipeere:

‘Nopẽirã camasã na asiajãñũñati Dios cũ cajou mena? ðNopẽirã, “iCũ marĩ netõnũcãcõãgarã!” na ï tũgoñañati?’

²⁶ ‘Ati yepa macããna quetiuparã ãmeo qũẽgarã, na ãmurãrẽ, “iQũẽnojũgoyetiya!” na ïrã baiyama.

Bairi quetiuparã ati yepa macããna neñapori, Dios mena ãmeo qũẽgarã coterã baiyama.

Tunu bairoa cũ macũ Cristo,* ati yepa cũ cajouũ cũãrẽ ãmeo qũẽgarã coterã baiyama,’ mi quetibũju jũgoyeticũrotiyayupa Davire.

²⁷ ‘Bairi mu caĩrĩcãrõrẽã bairo Poncio Pilato, bairi Herodes mena, Jerusalén macããna israelita,* bairi ape yepa macããna mena neñarĩ, Jesús, mu cajoricũ, Mesías* majũrẽ roro cũ áma. Cũrẽã mu puame caãnimajũũ cũ ãnio joroque cũ mu ápu. ²⁸Bairo cũ na caãto, mu macũ cũ cabaipee nipetirijere mu caquetibũju jũgoyeticũñarĩcãrõrẽã bairo baipecticoaapu. ²⁹Bairi jãã Quetiupau ãmerẽ tutuaro mena, ‘Jãnaña,’ jããrẽ na caĩatajere tũgoya. Bairo tũgori yua, jãã, mu carotirã puamerẽ, jãã mu jogũ tũgoñatutuariquere. Bairo mu caãto, mu yaye busuriquere uwiricarõ mano caroaro jãã quetibũju masĩgarã. ³⁰Tunu bairoa mu camasĩõjorije mena cariyecunarẽ jãã catio masĩgarã. Apeye áti ñnorĩquẽ cũãrẽ jãã áti ñnomasĩgarã, mu macũ carouã majũ cũ camasĩrĩjẽ jũgori,” qũĩ jẽniñuparã Pedrojãã Diore.

³¹Bairo na cajẽniyaparoro yua, na canefarĩ arua puame butiuro yuguiyuparo. Bairo cayugui ãno, Espiritu Santo puame na yeri pũnapu ñajããetayupu. Torena, ñe ñnie rusaricarõ mano cũgoyuparã Espiritu Santo cũ camasĩrĩjẽrẽ. Tũgoñatutuari, Dios yaye quetibũjuriquere quetibũju masĩcõãñuparã yua.

Todas las cosas eran de todos

³²Tunu apeyera, to macããna catũgousari majã jĩcã majãrẽ bairo tũgoñañuparã. Bairi ni jĩcãũ ùcũ na mena macããcũ cũ yaye cũ cacũgorijere maiesupu. Caroaro ãmeo juátinemoñuparã na majũ. ³³Apóstolea* majã puame tũgoñatutuari, marĩ Quetiupau Jesús cariacõatacu nimicũã nemo cũ cacatiriquere camasãrẽ na quetibũjuyuparã. Bairo na caquetibũjuro, Dios puame caroare na jonucũñupũ.

³⁴Tunu ni jĩcãũ ùcũ Jesús yarã mena macããcũ cabopacau mañupũ. Nipetiro catũgousarã caweseeri, o wiiri cacũgorã tiere nunirĩ dinerore jeyuparã. ³⁵Bairo tiere jeri apóstolea majãrẽ na nuniñuparã. Na puame tie dinerore camasã nipetirore na ricawoyuparã, narẽ carusari wãmerẽ na cawapatiparo ñurõ.

³⁶Torea bairo ásupu levita* mena macããcũ jĩcãũ Josẽ cawãmecucu cũã. Cũ puame Chipre yucu poapu cabuiaricu ãñupũ. Cũrẽã apóstolea majã puame Bernabé qũĩ wãmetiyuparã. Bernabé ïgaro ñña, “Tũgoña yeri ñuo joroque caácu”. ³⁷Bairi Bernabé puame cũ wesere nunirĩ dinerore jeyupu. Bairo tiere jeri, apóstolea majãrẽ tiere na nuniñupũ, camasã cabopacarãrẽ na na ricawoáto ï.

El pecado de Ananías y Safira

5 ¹Apei na mena macããcũ puame ñuesupũ. Bairo ásupu: Ananías, bairi cũ nũmo Safira mena na wesere

nunirī dinerore jeyuparā. ²Tiere jeyaparo yua, Ananías puame cū nūmo mena jīcārōrē bairo tūgoñarī dinero carecomacā mena tuayuparā. Apeye catuarijere na nuniñuparā apóstolea* majārē, “Nipetiroa mujāārē tie dinerore jāā nuniña,” irā. ³Pedro puame na caitorijere masicōārī atore bairo qūñupū Ananīarē:

—Ananías, ¿dopēī Satanás* mū cū carotirore bairo mū átiati? Espiritu Santore qūñtoure bairo mū átiupa, bairo carecomacā mū wese wapare mū cajoata. ⁴¿Mū ya wese mee to āniati, mū canuniata wese? Tunu bairoa ti wesere mū canunirō bero, ¿ti wese wapa mū yaye dinero mee to āniati? Bairi carecomacā jāārē mū cajoata, ñubujioatato. Cariapea quetibujupeere mū puame, “Nipetiro mujāārē jāā joya,” mitoapu. Jāā meerē, Dios puame roquere mitoapu —qūñupū Pedro Ananīarē.

⁵Bairo cū cairījērē tūgo, jicoquei riañacoasupu Ananías ānacū yua. Bairi nipetiro Ananías cū cabairijere tūgorā, butioro uwiyuparā. ⁶Bairo Ananías cū cariaro bero, cawāmarā atiri, cū rupau ānatōrē ūmarī cū yara acoásuparā.

⁷Itia horas bero cū ānacū nūmo puame ti wiire jāāetayupo. Masīsēsupo cō manapu ānacū cū cabaiatajere.

⁸Bairo cō caetaro iña, atore bairo cō ī jēñiñañupū Pedro:

—¿Jāārē mujāā cairīcārō cārōā ti wesere mujāā nuniati?

Bairo cū caijēñiñarō tūgo, atore bairo qūñupō Ananías ānacū nūmo Pedrorē:

—Tocārōā jāā wapa jeapu — qūñtoyupo cō cūā.

⁹Bairo cō cairō tūgo, atore bairo cō iñupū Pedro:

—¿Nopēīō mū manapu mena jīcārōrē bairo tūgoñarī Dios Yeri majūrē mujāā itoati, bairo ána? Ññajonijate.

Jōā atiyama mū manapu ānacūrē cayarátána. Ámea mū cūārē mū yara ágarāma.

¹⁰Bairo cū cairō tūgo, Safira cūā riañacoasupo Pedrotua yua. Bairo cawāmarā puame ti aruapu jāāetarā, merē cariaatacopure cō iñañuparā. Bairo cō iña yua, cō ānacō cūārē yara acoásuparā cō manapu ānacū tūpu.

¹¹Bairi camasā nipetiro Ananías bairi Safira na cabairijere tūgorā, butioro uwiyuparā Dios yarā, bairi aperā cūā.

Muchos milagros y señales

¹²Ti rūmūrī caāno, apóstolea majā puame camasā watoare capee Dios cū camasīrījē mena caroare áti iññoñuparā. Nipetiro camasā neñanucūñuparā Pórtico de Salomón* cawāmecutopu.

¹³Aperā ricaati catūgoñarā na mena neñagaesuparā. Bairo baimirācūā, cariape catūgousari majārē na iroyuparā. ¹⁴Bairo bairā, Jesucristo yaye quetire catūgousari majā menarē capāārā āninemo nucūñuparā cañmua, carómia cūā. ¹⁵Bairi cariayecunarē na cacūñarō mena Pedro cū caátīwāpu na cūñuparā. Pedro narē cū capāñaeticōāta, “Cū canetōátīe wātīācā ūno na etagaro,” irā, na cūñuparā. ¹⁶Tunu Jerusalén macā tēni macāāna na yarā cariayecunarē, bairi aperā wātī yeri pūna mena capajūgorā cūārē na jeasuparā. Nipetiro na ūna caticoasuparā yua.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷Bairi sumo* sacerdote, saduceo* majā jīcāārā cū mena, Pedrojāā na caátiere tūgorā, na iññatujāñuñuparā. ¹⁸Bairo na iññatutiri yua, na ñerotiri, preso jorica wiipu na cūrerotiyuparā apóstolea majā puamerē. ¹⁹Bairo narē topu na cacūmiatacūārē, marī Quetiupau cū cajou ángel* puame

ñamipũ etari, preso jorica wii jopere pãacõañupũ. Pãari, atore bairo na ñupũ Pedrojããrẽ: ²⁰“Tunu ánaja templo* wiipũ. Topũ añirĩ, ati yepa macããna nipetiro ti wiire cañubuerã etarãrẽ na quetibũjũya cawãma yeri na cacũgopeere,” na ñupũ ángel.

²¹Bairi cabusuri rũmũ caãno, na cũ caiatatorea bairo ñamirõcãcã templo wiire jããetayuparã. Bairi to macããnarẽ na quetibũjũ jũgoyuparã yua.

Bairo na caquetibũjuãno, sumo sacerdote bairi cũ mena macããna mena neñarotiyuparã, nipetiro israelita* majã cabutoa camasãrĩ majãrẽ, Junta Suprema* macããjẽrẽ ãmeo busugarã. Bairo neñarĩ bero yua, apóstolea majãrẽ preso jorica wiipũ caãnarẽ na neatírotiyuparã.

²²Bairo na caneatfrotijoatána puame preso jorica wiipũ etarã, Pedrojããrẽ na bócaesuparã. Na bócaetiri yua, tunucoásúparã Junta Suprema macããna tũpũa tunu. ²³Atore bairo na ñeta ásúparã:

—Preso jorica wiire caroaro biaricarõ cañnimiatacũãrẽ, tunu bairoa ti wii coteri majã caroaro na caññacotemiatacũãrẽ, ti wiire jããetarã, jãã bócaetiapũ Pedrojããrẽ. Ni jĩcãũ ùcũ maniami ti wiipũre —na ñ quetibũjũyuparã.

²⁴Bairo na caĩrõ tũgo, sumo sacerdote, bairi templo wii policia majã quetiupau, bairi sacerdote majã cañnimajũrã cũã tũgoñacõã maníasuparã. “iAgo tame! Bairo na caátie, ñnocãrõpũ na jãnarãati?” ñ tũgoñañuparã. ²⁵Bairo na caĩtũgoña ãno, jĩcãũ natu etari atore bairo na ñupũ:

—Preso jorica wiipũ mujãã cacũmiatana puame templo wiipũ camasãrẽ na quetibũjũrã átiama tunu —na ñ quetibũjũyupũ.

²⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, ti wii coteri majã quetiupau cũ ùmua mena Pedrojããrẽ macãrã ánã acoásúparã. Bairo na bócamirãcũã, roro na átimasãesuparã. Camasã Pedrojãã na caĩrĩjẽrẽ catũgorã etaatãnarẽ uwijãñũñuparã, “Marĩrẽ ùtã rupaa mena wẽrẽema,” ñrã. ²⁷Bairãpũa, Pedrojããrẽ na neásúparã Junta Suprema macããna tũpũ. Bairo na caetaro ñña, sumo sacerdote puame atore bairo na ñupũ:

²⁸—Tutuario mena, “Cũ ãnacũ cũ cabairiquere camasãrẽ na quetibũjũnemo eticõãña,” mujããrẽ jãã ñwũ. Bairo jãã caĩmiatacũãrẽ, tiere mujãã tũgoetimajũcõãña. Jerusalén macã macããna nipetirore na quetibũjũrã mujãã átiya. Tunu bairoa nemojãñurõ roro, cũ ãnacũ cũ cariarique jũgori jããrẽ cabuicunãrẽ bairo jãã busujãrã mujãã átiya —na ñupũ sumo sacerdote Pedrojããrẽ.

²⁹Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro aperã cũ baparã apóstolea majã atore bairo quĩñuparã:

—Dios jããrẽ cũ caátirotirije puame, camasã jããrẽ na caátirotirije netõjãñurõ cañnimajũrĩjẽ ñña.

³⁰Dios, marĩ ñicũjãã na caĩroaricu puame Jesús yucupãĩpu mujãã capapuaturocarotiricũre tunu cũ catiopyi. ³¹Bairo cũ catori bero, ùmũrecõopũ cũ neámĩ. Cũ neátĩ yua, cariape ñũgõãpũ cũ ruirotiyupi. Bairo cũ átiri, marĩ, Israel yepa macããnarẽ, Marĩ Jũgocũre bairo cũ cũñupĩ. Tunu bairoa cũã, Marĩ Carorije Wapare Canetõũ cũ cũñupĩ, marĩ nipetiro roro marĩ caátiere jãnacõãrĩ, tunu Dios cũ carotirore bairo marĩ caátiparore bairo ñ. Bairo marĩ caãpata, marĩ carorije wapare masiriyogũmi.

³²Jãã tiere catũgoricarã ãñirĩna jãã quetibũjũya. Espiritu Santo cũã bairoa

tiere masiõñami. Cũã niñami Dios cũ carotirijere catũgousarãrẽ cũ cajoricu —na iñuparã Pedrojãã.

³³Bairo na caĩrõ tũgo, tutuaro majũ asiayuparã. Pedrojããrẽ na pajĩã recõãgamiñuparã. ³⁴Mai, Junta Suprema mena macããcũ añupũ jĩcãũ Gamaliel cawãmecucu. Cũ puame fariseo majã yau, Moisés ãnacũ cũ caroticũriqũẽrẽ cajũgobuei añupũ. Tunu bairoa nipetiro camasã qũiroanucũñuparã Gamaliere. Bairo cũ yarã Pedrojããrẽ na capajĩãregarijere iñarĩ wãmuncãñupũ, na i quetibũjũgũ. Mai, na quetibũjũgũ jũgoye, macãru apõtolea majãrẽ na witi árotiyupu.

³⁵Bairo na cawitiatato bero, atore bairo na iñupũ cũ ùna aperã caãnimajũrãrẽ:

—Yu yarã Israel yepa macããna, caroaro tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Roro na mujãã átire.

³⁶Mujãã masiña: Tirũmũpure añupũ Teudas cawãmecucu ãnacũ. Cũ puame, “Yua, caãnimajũũ yu ãniña,” i tũgoñañupũ. Bairo cũ caĩtũgoñarõ jũgori cuatro cientos majũ camasã cũ caĩrijẽrẽ cũ tũgousayuparã. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã puame cũ cayasiro bero yua, ábatapeticoasuparã.

³⁷Cabero tunu camasãrẽ cõñarĩ na wãmerĩrẽ na cawoaturĩ rũmurĩ caãno añupĩ tunu apeĩ Judas, Galilea yepa macããcũ. Cũ cũã cũgoyupu cũrẽ catũgousari majãrẽ. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ cũãrẽ cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã cũã cũ cayasiro bero ábatapeticoasuparã. ³⁸Bairi mujããrẽ atore bairo niña: ãnoa Pedrojããrẽ roro na ápericõãña. Na pitiya. Atie camasãrẽ na caquetibũjũnetõtĩrẽ na majũã na

catũgoñarĩjẽ caãmata, camasã puame yoaro mee jãnacõãgarãma tiere. ³⁹Bairopua, na caquetibũjũrije cariapea Dios cũ camasiõrĩjẽ majũ caãmata, tiere mujãã ãnotamasiõtĩgarã. Bairi tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Dios pesuare bairo mujãã tuare —na iñupũ Gamaliel.

Bairo cũ caĩrijẽrẽ tũgo, cũ caĩrõrẽ bairo boyuparã. ⁴⁰Bairi apõtolea majãrẽ na pijorotiyuparã tunu. Na caetaro iña yua, na baperotiri bero, “Pugani Jesús cũ cabairiquere camasãrẽ quetibũjũeticõãña,” na i yaparori bero yua, na piticõãñuparã. ⁴¹Bairo na caĩrõ bero yua, apõtolea majã puame caãnimajũrã watoa caãnimitatana useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. “Jesucristo yarã marĩ caãno jũgori popiye marĩ cũã marĩ cabaapeere cũñupĩ Dios,” i tũgoñarĩ useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. ⁴²Bairi tocãnacã rũmua apõtolea majã caroa queti Jesús Mesías cũ caãnierẽ camasãrẽ na quetibũjũnucũñuparã. Templo wiirũ, bairi camasã ya wiirũ cũãrẽ quetibũjũ ãñesãñucũñuparã.

Se nombra a siete ayudantes

6 ¹Ti yutea caãnorẽ Jesucristo yaye quetire catũgousarã puame capããrã ãninemonucũñuparã. Na mena macããna griego* yayere cabusurã useanirõ ãnimasĩesuparã hebreo* yaye cabusurã mena. Atore bairo na i busupaiyuparã: “Marĩ yarã griego cawapearã rõmirĩrẽ tocãnacã rũmua jĩcãrõ tũni na batoetiyama narẽ carusarijere. Na yarã hebreo cawapearã rõmirĩ jetore netõjãñurõ na maiñama,” i busupaiyuparã. ²Bairo na caĩbusũpairo tũgo yua, puga wãmo peti rũpore puga pẽnirõ caãnacãũ apõtolea* majã puame Jesucristo yarã nipetirãrẽ na neñorĩ atore bairo na iñuparã:

—Jāā, camasārē carusarijere cabatorā jāā caāmata, Dios yaye quetire jāā quetibujū masētībujiorā. Tore bairo jāā caápata, ñuetibujioro. ³Bairi jāā yarā, mujāā majūā mujāā watoa caānarē jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū majū caūmuarē na beseya. Marī nipetiro marī caīroarārē, bairi camasīrā, ñe ūnie Espiritu Santo cū camasīōrījē carusaena ūnarē na beseya. Bairo mujāā cabesero bero, na marī cūgarā tie paariquere. ⁴Jāā puame Diore jāā jēnicōā ninucūgarā. Tunu bairoa cū yaye quetire jāā quetibujūcōā ninucūgarā —na īnuparā apóstolea majā.

⁵Bairo na caīrō tūgo, nipetiro jīcārōrē bairo tūgoñarī, Esteban cawāmecucure beseyuparā. Esteban puame Jesucristo mena butioro tūgoñatutuayupū. Tunu bairoa Espiritu Santo cū camasīōrījē carusaecu majū āñupū. Cū berore beseyuparā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás. Nicolás puame Antioquía yepa macāacū āñupū. Jesucristo yaye quetire cū catūgousaparo jūgoye, ricaati cañubueimirīcū tunu judío majārē bairo Diore caīroajūgoricu āñupū. ⁶Bairo na bese yaparori bero, apóstolea tūpu na jeásuparā. Na caetaro īña yua, apóstolea majā puame na wāmorī mena na ruṑoari buire ñigāpeori, Diopure na jēnibojayuparā na capaapeere.

⁷Bairi yua, nipetiropu Dios yaye quetire tūgopeticoasuparā. Jerusalén cūārē Jesús yarā capāārā majū āninemoñuparā. Na mena macāāna sacerdote majā cūā capāārā Jesucristo mena tūgoñatutua jūgoyuparā.

Arrestan a Esteban

⁸Mai, āñupū Esteban cawāmecucu jīcāū Jesucristo yarā mena macāacū.

Cū puame Dios cū camasīōrījē mena tutuajāñuñupū. Bairi camasā watoa capee caroare áti īñoñupū. ⁹Bairo cū caátīāno, judío majā jīcāārā cū boesuparā. Jīcāārā Esclavos Libertados cawāmecuti wii, ñubuerica wii macāāna, bairi jīcāārā Cirene macā macāāna, Alejandría macā macāāna, Cilicia yepa macāāna, bairi Asia yepa macāāna cūā cū boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cūtu etari, cū mena busuyuparā, cū busunetōgarā. ¹⁰Bairo cū busunetōgamirācūā, cū busunetōmasiēsuparā, Esteban puame Espiritu Santo cū camasīōrījē mena na cū caquetibujuro jūgori. ¹¹Nopē bairo cū busunetōmasiētīrī yua, aperārē yasioro dinerore na joyuparā, Estebārē atore bairo cabugoroa na ī busujāáto quetiuparāpure īrā: “Āni Esteban, ‘Marī ñicū Moisés ānacū cū carotiriquere ñuētīña,’ īñami. Dios cūārē roro qūibusuyami.” ¹²Bairo na caījocarije jūgori, Esteban mena na asiao joroque ásuparā. Bairi ti yepa macāāna, cabutoa camasīrā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā cūā Esteban mena asiajāñuñuparā. Asiarā yua, Estebātu atuátī, cū ñee, cū neásuparā Junta Suprema* macāāna tūpu. ¹³Bairo topū etarā, aperā cajocarā cabusupairārē na macāñuparā. Atore bairo ī jocayuparā Esteban cū cabairijere:

—Āni, Dios ya wii caānimajūrī wiire roro majū ī busunucūñami. Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē bairoa roro majū ī busunucūñami. ¹⁴Atore bairo cū caīrījērē jāā tūgoapu: “Jesús Nazaret macā macāacū ānacū templo* wiire rocacōāgumi. Tunu bairoa marī caátīānipeere Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē wasoacoagumi,” īñami Esteban —jocaraana īnuparā.

¹⁵Bairo caānimajūrā quetiuparā, to macāāna nipetirā caruirā Estebārē

na caññaajoata, cū riapé puame ángel riapére bairo bauyuparo.

Defensa de Esteban

7 ¹Bairi sumo* sacerdote puame atore bairo qūi jēniñanemoñupū Estebārē: “¿Murē na caibusujārījē cariape to āniñati?” ²Bairo cū caīrō tūgo, Esteban puame atore bairo iñupū: “Yu yarā, yu jūgocujāārē bairo caāna, bairi yu pacuare bairo caāna cūā tūgopeoya mai yu caīpeere: Marī Pacu Dios catutuau majū, marī ñicū ānacū Abrahārē cū buiyapu Mesopotamia cū caānopu, Harān yepapu cū caāniápáro jūgoye. ³Atore bairo qūiñañupū Dios Abrahārē: ‘Mu caāni yepa, bairi mu yarā cūārē na aweyocoácūja murē yu cayepa iñoparopu.’ ⁴Bairo Dios cū cū caīrō bero, Abraham Caldeapu caāniatacu Harāpu āniásupu. Cabero cū pacu ānacū riacoásupu. Bairo cū cariaro bero, Dios puame cū jūgoásupu āme marī caāni yepapu Abrahārē tunu. ⁵Mai, ti yepare cū nuniesupu Dios Abrahārē. Petoaca ūno cūārē cū joetimajūcōāñupū cū caāniparore. Bairo cū joeticimicāā, Abraham ānacū cū cayasiro beropu cū pārāmerāpure na joyupu. Abraham ti yuteapure capūnaa mácū cū caānimiatacūārē, napure jogayupu na caāniparore. ⁶Bairi tunu Dios qūiñupū Abrahārē: ‘Mu pārāmerā caāniparā aperopu macāānarē bairo ānigarāma ti yepapure. Ti yepa ape yepapu na caāno jūgori, roro ti yepa macāāna ūmuarē bairo ānigarāma. Roro majū na paarotiri na qūē epegarāma cuatro cientos cūmarī majū,’ qūiñupū Dios. ⁷Tunu qūiñupū Dios: ‘Yua, ti yepa macāānarē, mu pārāmerārē roro carotiri majārē popiye na baio joroque na yu átigu. Bairo yu caáto bero, roro na caátana puame tore witiri yua, ati yepapu ānigarāma.

Yure ĩroagarāma tunu,’ qūiñupū Dios.

⁸Bairi tunu cawāma wāme Abrahārē cū caátipeere cū caījūgoyeticūrīcārō bero, caūmurē na rupau macāājērē* yisetariquere cū átiroticūñupū Dios Abrahārē. Bairo cū caīricū āniri cū macū jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī cū cacūgoro, cū rupau macāātōrē yisetayupu Abraham. Torea bairo ásupu Isaac cūā cū macū Jacob cawāmecucure. Cabero Jacob cūā torea bairo ásupu cū pūnaa caūmuarē. Na āñuparā puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacā poari Israel yepa macāāna caānijūgoricará.

⁹“Marī ñicū Jacob ānacū pūnaa puame, na bai Josére qūiñatutiyuparā. Bairo qūiñatutiri yua, Egipto yepapu cañesēārē ánárē cū nunirocacōāñuparā, topu cū yasiáto, ĩrā. Bairo cū átiri, dinero jeyuparā cū wapa. Bairua, ti yepapu cū caāno, José mena ānicōāñupū Dios. ¹⁰Topu popiye cū cabaimiatacūārē, cū juáticōā ninucūñupū Dios Josére. Masīriqūērē cū joyupu. Tunu bairoa ti yepa Egipto quetiupau faraón na caī Josére qūiñajeso joroque ásupu. Bairo cū caátoi, quetiupau rey puame cū roca macāācū gobernador* majū cū cūñupū Josére. Bairo cū caáto, Egipto yepa, bairi quetiupau rey ya wii cūārē carotimasī majū āñupū José.

¹¹“Cabero Egipto yepare bairi Canaán yepa cūārē aua riarique āñuparō. Tie caāno nipetiro camasā popiye baiyuparā. Marī ñicūjāā ānana cūārē na caugapee peticoasuparo. ¹²Bairi Jacob ānacū, ‘Egipto yepare trigo* pan qūēnorīqūē cūgoyupu mai,’ na caīquetibjuro tūgo, cū pūnaa, marī ñicūjāā ānana majūrē na árotiyayupu, tie ūgariquere na wapatarápáro ĩ. Tiwatoai Egiptore ájūgoyayuparā marī ñicūjāā ānana.

¹³Cabero tunu Egiptore na caátí watoai, José puame cū jūgocujāārē cū cabairijere na quetibujuyupū. Bairo cū caīquetibujuroi, faraón puame masīñupū José ya poa macāānarē yua. ¹⁴Cabero José puame cū pacu Jacob, bairi cū yarā nipetiro setenta y cinco majū caānarē na piatīrotiyupū. ¹⁵Bairi yua, Egipto yeparu āniacoásúpū Jacob. Topu riacoásúpū. Marī ñicūjāā ānana cūā topu riacoásúparā. ¹⁶Bairi Jacob cū cariaro bero, cū rupauri ānajērē neásúparā Siquem cawāmecuti macāpu. Topu etari, cū yayuparā masa ope ūtā operu. Mai, Abraham ānacū puame Siquem macāpu ācū, nocānacā dinero tiiri ūno majū mena Hamor pūnaarē ti masa opere wapatiyayupū.

¹⁷“Abraham pārāmerārē Dios cū caátigajūgoricarorea bairo caetaripau, marī ñicūjāā Israel yepa caānparā puame capāārā masabuyuparā, Egipto yeparu āna. ¹⁸Bairi ti yutea caāno, Egipto yepare apei quetiupau rey jāāñupū Josere camasīēcū. ¹⁹Cū, rey ānacū puame marī ñicūjāā ānanarē roro na itoerotiayupū. Tunu bairo roro majū na paarotiri na quē erotiyayupū. Bairo ātiri tutuaro mena na pūnaa cawāmbuiarārē rerotiayupū, na masabueticōāto ī.

²⁰“Ti yuteai buiayayupū Moisés ānacū puame. Dios puame cū cawīmanacarē butiuro quīñajesoyupū. Bairo cū cabuiaro bero, cū pacua caūpūācārē cū cūgoyparā na ya wiipure itiarā muipua cārō mai. ²¹Itiarā muipua bero yua, ‘Cū pajārema Egipto macāāna,’ irā, riapu cū pojoyuparā capacua Moisés ānacū rocure. Faraón macō puame na carocaatacure riapu capasaure neñañupō. Bairo cū nerī bero, cū butioyupo cō macū majūrē bairo yua. ²²Bairo na caátibutoricu ānirī

Moisés ānacū puame egipcio majā na cabuerije caāno cārōrē masī butiyupū. Cūā yua, butiácúpu, caūmu caītutuaa majū āñupū. Tunu bairoa dise caāno cārō átimasī peyocōāñupū.

²³“Bairi yua, cabero cuarenta cūmarī majū cūgoū, israelita* majā cū ya poa macāāna majūrē na īñau ājūgoypū. ²⁴Topu cū caetaro yua, jīcāū Egipto macāācū cū yau israelitare cū caāmeoqūērō īñarī, Moisés ānacū puame cū āmebojayupū. Bairo cū āmebojau yua, Egipto macāācūrē cū pajārocacōāñañupū, ñe wapa manoa cū yau israelitare cū caqūērō jūgori. ²⁵Mai, Moisés ānacū puame atore bairo ī tūgoñañupū: “Marī israelita majārē Moisés jūgori marī netōōgumi Dios,” ī masīcōārāma yu yarā, ’ ī tūgoñañañupū Moisés ānacū. Bairo cū catūgoñamiatacūārē, na puame bairo mee cū tūgoñañañuparā. ²⁶Cabusuri rūmu caāno tunu na etayupū Moisés pugarā israelita majā caāmeoqūērārē. ‘Ámeo qūēēna, caroaro na āmarō,’ ī, atore bairo na īñupū: ‘Mujāā jīcā majā mujāā āniña. ¿Nopērā jīcā majāāna puga nugōā mujāā āmeo qūēñati?’

²⁷“Bairo cū caīrō tūgori, cū bapare caqūēī puame atuātirī Moiserē cū tunerocajoyupū. Bairo cū tunerocajori atore bairo quīñupū Moiserē: ‘¿Noa mūrē jāārē caroti, caīñabeseire bairo jāā watoare mu cū cūati?’ ²⁸¿Yure pajārocaguáto miñati, ñamicā egipcio yaure mu capajārocaatatore bairo átigu?’ ²⁹Bairo cū caīrījērē tūgo, Madián yeparu ruticoásúpū Moisés puame. Topu ānicoteyupū ape majōcure bairo. Bairi tunu numo bócarī pugarā pūnaa cusupu Moisés.

³⁰“Cuarenta cūmarī bero, camasā mano desierto pu ūtāū Siná cawāmecutiitū cū caāno, jīcāū ángel* cū buiaetayupū yucu caūrīcu

watoapu. ³¹ Moisés puame tieie iñari iña acnacuasupu. Bairo iña acnamicãã, caroaro iñanemogu tii cañrõtuaca ásúpu. Bairo catuacã ácina yua, tũgoypu marí Quetiupau cũ cabusurijere. Atore bairo i ocajoyupu: ³² ‘Yua, yu añiña mu ñicũjãã añana Dios cañnacũ majũ. Yua, Abraham, Isaac bairi Jacob Dios cañnacũ yu añiña,’ i ocajoyupu Dios. Tieie tũgori, Moisés puame butioro nanañupũ. Uwiri iñacãnamuesupu yua ti peerore.

³³ “Bairi tunu qũñupũ marí Quetiupau: ‘Mu canucũrãna yu cañnipau niña. Bairi nucũbugorice mena mu ruo jutiire weya. ³⁴ Tunu, caroaro majũ ñiñajonucũña yu yarã Israel macããna bopacooro na cabairijere. “Butioro majũ popiye marí netõña, atore ãna,” na cañrĩjẽre yu tũgonucũña. Tieie tũgori ãmerẽ narẽ netõõgu yu ruiatiapu. Bairi tiaya. Murẽ árotigu yu átiya Egiptopu, yu yarã israelita majãrẽ na mu canetõõbojaparore bairo i,’ qũñupũ Dios Moisés ãnacũrẽ.

³⁵ “Israelita majã puame cũrẽ na caboetato bero cañnimitacũãrẽ, Dios puame cũ boyupu. ‘¿Noa murẽ jããrẽ caroti, caññabeseire bairo jãã watoare mu cũ cũati?’ na cañrĩcãrõ bero cañnimitacũãrẽ, Dios puame Moiserẽ narẽ canetõõpau, tunu bairoa na cajũgorapure bairo cũ cũñupũ, ángel jũgori yucu cañrĩpau cũ caño. ³⁶ Cũ, Moisenã na witiõ joroque na ásúpu marí ñicũjãã añana Egiptopu popiye cabaimirĩcãrãrẽ. Cũã, tunu capee caroare áti iñõñupũ cuarenta cũmarĩ majũ ría capairiya Mar Rojo, bairi tunu desierto cayucũmanopu ãcũ.

³⁷ “Cũã, atore bairo na iñupũ israelita majãrẽ: ‘Dios puame mujãã mena macããcũrẽ, jĩcãũ yure bairo caãcũ ùcũ profeta* cũ ãnio joroque

átigumi,’ na iñupũ. ³⁸ Tunu Moisenã Israel poa macããna mena ãñupũ desierto cayucũmanopure. Tunu bairoa ángel mena busuyayupu ùtãũ Sinaí cawãmecũtiipu. Tunu bairoa marí ñicũjãã ãnanarẽ na quetibũju netõõñañupũ tie ángel cũrẽ cũ cañrĩqũẽ caroa quetire. Marí cũã tie cũ caquetibũjunetõõrĩqũẽrẽã marí cũgoya ãme cũãrẽ.

³⁹ “Bairi marí ñicũjãã añana puame tieie cacũgorã nimirãcũã, yũgaetiyayuparã. Bairo tieie boetiri tunucoagayuparã tunu Egipto yeparua. ⁴⁰ Bairi Moisés ùtãũpu cũ cañnitoye yua, atore bairo qũñuparã Moisés bai Aarõn cawãmecũcure: ‘Moisés jããrẽ Egipto yepare cajũgowitiricu dope bairo cũ cabairijere jãã masĩetĩña. Bairi wericarã jãã cañroaparãrẽ na qũñenobojaya. Na nigarãma marí jũgũẽã, marĩrẽ cajũgoãnarẽ bairo cañniparã,’ qũñuparã. ⁴¹ Bairi yua na cañroapau wecure bairo cabauure cũ weqũẽñoñuparã. Bairo cũ qũẽnorĩ bero yua, waibũtoare na pajĩãñuparã, cũ wericure basapeogarã. Tunu bairoa bose rũmu qũẽñoñuparã, cũ, wecure bairo cabauu na majũã na caãtiatacure qũñroagarã. ⁴² Bairi Dios puame na aweyocoátĩ yua, ùmurecõo macããna ñocõãrẽ na cabasapeorore ãñõtaesupu. Bairoa quetibũjuya profeta majã na cañwoatuyarique cũã:

‘Israelita majã, ùmujãã cuarenta cũmarĩrẽ desierto cayucũmanopure ãna, waibũtoare pajĩãrĩ, caroaro cariape yu mujãã ñroari?’

⁴³ Bairo mee mujãã ápu. Wericu Molóc* ya wii ñubuerica wiiaca mena mujãã ãñeseñucũwũ. Bairi tunu ñocõ ùmurecõo macããcũ Refãn cawãmecũcure mujãã ñroawũ.

Mujãā majũā mujãā
caqũenorĩcãrãrẽ na mujãā
ĩroawũ.

Bairi mujããrẽ yũ wẽjogu ape
yeparũ, Babilonia jũgoye
jãñurĩpũ,

ĩ quetibũju woatuyayupa profeta
majã marĩ ñicũjãā ānana na
cabairiquere.

⁴⁴“Na, desierto cayucumanopũ āna,
cũgoyuparã Dios ya wii, waibutoa aseri
mena quẽnorĩcã wiire. Dios pũame
Moisere, ‘Mũ caĩñaata wiirea bairo
mũ ápa,’ cũ caĩrĩcãrõ bero cũ caáta
wiire cũgoyayuparã. ⁴⁵Marĩ ñicũjãā
ānana cũã ti wiire cũgousayuparã, na
pacua na cariaro bero. Bairi Josué
ānacũ mena macãāna cũã ti wiire
neãñañuparã ati yepa macãāna
cañijũgoricarãrẽ Dios cũ camasĩrijẽ
mena narẽ na careri watoare. Bairi
ape tuti, ape tuti macãāna beropũ
David ānacũ cũ cañi watoa majũ
ti wiire cũgõjãñañuparã. ⁴⁶Rey
David pũame Dios cũ caĩñajoro
caroú cañuũ añupũ. Jacob ānacũ
pãrãmerã Diore na caĩroapa wii, wii
majũrẽ quẽnogamiñupũ. ⁴⁷Bairo
cũ caqũenogamiatacũãrẽ, cũ macũ
Salomón roque quẽñoñañupũ ñubuerica
wii templo* Dios ya wii majũrẽ.

⁴⁸“Dios nocãrõ catutuaũ majũ camasã,
‘Dios ya wii nigaro,’ ĩrĩ na caqũenorĩcã
wiire cũ caãmerĩmiatacũãrẽ, ti wiire
quẽñoñañupũ Salomón. Profeta majõcu
cũ cawoatuyarique cũã bairo ĩña:

⁴⁹“Ati umũrecõopũ añirĩ yũ
rotijonucũña nipetiropũre.
Mujãā ya yepa roque yũ caĩñajoata,
õcãrõãcã bauya.

Bairi, ¿di wii ũno yũ mujãā
quẽnobojarãati?” ĩñami marĩ
Quetiupãũ.

“¿Dipãũ to ānoati toroque yũ
cayerijãpapãũ?

⁵⁰ Yũ jetoa ritaũ yũ quẽnowũ atie
nipetirijere,” ĩñami Dios,
ĩ woatuyayupĩ profeta majõcu,” na
ĩñupũ Esteban.

⁵¹ ĩ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ
tunu: “Mujãā Dios cũ caĩrĩjẽrẽ mujãā
botiomajũcõãña. Mujãā yeripũ Diore
camasĩgaenarẽ bairo majũ mujãā āniña.
Mujãā āmo ope cũã tũgomasiẽtĩña
Dios yaye quetire. Tunu bairoa Espĩritu
Santo cũ camasĩõgarijere mujãā
átigaetiya. Mujãā ñicũjãā ānanarẽã
bairo mujãā ānicõãña mai mujãā
cũã. ⁵² ¿Ni majũ profeta majõcũre
mujãā ñicũjãā ānana roro átiri na
na pajĩãreesupari? Tocãnacũrẽã
popiye na baio joroque ásupa. Mujãā
ñicũjãāna Cañuũ majũ cũ caatĩpeere
caquetibũjurãrẽ na pajĩãreyupa. Cañuũ
caroú majũ merẽ etamiwĩ. Cũrẽ tunu
mujãāna cũ busujãbuitiri, cũ mujãā
pajĩãrocarotiwũ. ⁵³ Marĩ ñicũjãā roque
ãngelea majã jũgori na caátĩanipeere
Dios cũ roticũrĩqũẽrẽ tũgoyupa. Bairo
mujãā pũame marĩ ñicũjãā na caĩrĩjẽrẽ
catũgõjũgoatana nimĩrãcũã, tiere
caroaro mujãā tũgousaetiya,” na ĩñupũ
Esteban cabutoa camasĩrĩ majãrẽ.

Muerte de Esteban

⁵⁴ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori yua,
netõjãñurõ cũ asiayuparã. Opi
bacularopoturica tũnipũ asiayuparã
Esteban mena. ⁵⁵ Bairo cũrẽ na
caasiamiatãcũãrẽ, Esteban pũame ñe
ũnie rusaricarõ mano Espĩritu Santo
mena tũgoñatutuari umũrecõopũ
ĩñamũgõjoyupũ. Bairo ĩñamũgõjõũ
yua, ĩñabocáyupũ Dios catutuaũ majũ
cũ caasiyabaurore. Tunu bairoa Jesũs
cũãrẽ quĩñabõcayupũ Dios yapãũ
cariape mũgõã pũame caĩñanucũũrẽ.
⁵⁶ Bairo ĩñarĩ yua, atore bairo na ĩñupũ:
—ĩñamũgõjõñijate! Umũrecõo
pãñucãrĩcãrõrẽ bairo ñiñaña. Camasã

Jūgocu Dios yapaɯ cariape nuḡōā pʰame canucūi cūārē ñiñaña —na iñupū.

⁵⁷Bairo cū caimiatacūārē, na pʰame na āmoo operire bocabiacōñuparā, cū cañrjērē tūgogaena. Bairo tūgogaetiri yua, tutuaro awajari, cū jetore nipetiro Junta Suprema* macāana cūrē cateerā atuāti, cū ñeñuparā. ⁵⁸Bairo cū ñerī yua, ti macā ñnotaricaro jūgoyepu cū neásuparā. Topu ūtā rupaa mena cū wēē, cū wēē cū átupajīā rocacōñuparā yua Esteban ānacūrē. Mai, Estebārē capajīārā pʰame na jutii cabui macāājērē Saulo cawāmecscure cū coterotiyuparā.

⁵⁹Esteban pʰame cūrē ūtā rupaa mena na cawēētoye, atore bairo ī jēniñupū Diore: “Yū Quetiupau Jesús yu yerire bocāñeña,” iñupū. ⁶⁰Bairo īrī bero, rʰpopaturi mena etanumurī busurique tutuaro mena atore bairo iñupū: “Yū Quetiupau, roro na caátiere na mu wapa boepa. Na mu masiriyobojawa,” qūñupū Diore.

Bairo ī yaparo, riacoásupu Esteban ānacū yua.

8 ¹Saulo cūā toa iñañupū Estebārē na capajīārō. “Ñujāñuña bairo na caáto Estebārē,” ī tūgoñañupū.

Saulo persigue a la iglesia

Ti rūmuina Jesús yaye quetire catūgousari majā Jerusalén macāana nipetirārē roro popiye na baio joroque ásuparā narē cateeri majā. Bairi nipetiro ábatapeticoasuparā Judea yepa, bairi Samaria yepa tūñirīpu. Apóstolea* majā jeto Jerusalēpu tuayuparā. ²Aperā cañurā cañmua jīcāārā Esteban rupaurī ānajērē yayuparā. Butioro cū ānacūrē otiyuparā. ³Mai, Saulo cūā roro popiye Jesucristore catūgousari majārē na baio joroque ácu ásupu. Wiiri caño

cārōrē jāārī, tutuaro mena carōmia, cañmua cūārē ñerī na jeárotiyupu preso jorica wiipu.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴Bairāpua, aperā Jerusalērē cawitiweyoatana pʰame caroa queti Jesucristo camasārē cū canetōōrīquē quetire quetibujñesēñuparā noo na caátō cānacāpaurua. ⁵Na mena macāācū jīcāū Felipe cawāmecscu pʰame Samaria yepa macāā macā, cañnimajūrī macārē ásupu. Topu etari yua, Jesucristo cū cabairique caroa quetire quetibujñesēñupū. ⁶Nipetiro camasā to macāana Felipetu ñeñarī cū cañrjērē caroaro tūgopeoyuparā, caroa wāmerē Felipe na cū caátī iñorō caññarā āñirī. ⁷Capāārā wātī yeri pūna cacūgorārē catioyupu Felipe. Bairo cū caáto, wātī yeri pūna pʰame camasārē witiáná, awajari witiánucūñuparā. Capāārā carupauri buñrā, aperā caámasīēna cūārē catioyupu Felipe, topu ācū. ⁸Tie cū caátī iñorjērē iñarī, butioro useañiñuparā ti macā macāana yua.

⁹Ti macārē añupū jīcāū Simón cawāmecscu cajūgoyepure cūmurē bairo caátī iñorīcū. Cū, Simón pʰame Samaria yepa macāana camasārē, “Yua, cañnimajūū yu āñiña,” na iñoepuyupu. ¹⁰Tie cū caquetibujarijere cawāmarā, cabutoapu cūā nipetiro caroaro majū cū tūgousayuparā. Bairo cū tūgousari, atore bairo inucūñuparā camasā: “Áñia, Dios cū camasīrjērē cacūgou majūā ācūmi,” ī tūgoñañuparā.

¹¹Cū cañrjērē cariape tūgoyuparā ape wāme mena yoaro cū caátito iñorjē jūgori. ¹²Bairo cūrē catūgomirīcārā yua, Felipe caroa quetire cū caquetibujuro tūgori, cū pʰamerē caroaro tūgousayuparā. Dios cū carotimasīrīpau, bairi

tunu Jesucristo cū cabairiquere cū caquetibujero jūgori carōmia, caimua cūā bautiza* rotiyuparā. ¹³Simón cajūgoyepu camasārē caītomirīcū cūā Felipe caroa queti, cū caquetibujerijere tūgousayupu. Cū cūā bautiza rotiyupu. Bairo bautiza rotiri bero, Felipe mena añesēāñupū. Felipe caroa wāmerē cū caātī ñorijērē ñnarī, tūgoñacōā maniásupu Simón cūā.

¹⁴Bairi yua, Felipe mena macāāna apóstolea majā Jerusalēpu caāna, “Samaria yepa macāāna Dios yaye quetire boyama,” na caīrījērē tūgori, Pedro, apeī Juan mena na joyuparā Samaria yepa macāāna tupu. ¹⁵Topu etarā, ñbueri majā catūgousarārē Diopure na jēnibojayuparā, Espiritu Santo, Dios, cū Yeri majūrē na cū joāto, irā. ¹⁶Mai, narē Espiritu Santo na jāāesupu. Marī Quetiupau Jesús wāme mena bautizarique jetore ásuparā mai to Samaria yepa macāāna catūgousari majārē. ¹⁷Bairi Pedro, apeī Juan mena rupo buire na wāmo mena ñigāpeoyuparā. Bairo na caātopu, Espiritu Santo, Dios Yeri majū na jāāñupū yua.

¹⁸Simón puame apóstolea majā camasā rupo bui na cañigāpeoroa, Espiritu Santo cū caatóre ñnarī, apóstolea majārē dinero nunigayupu. ¹⁹Bairo nunigari, atore bairo na ññupū: —Yu cūārē yu joya tie masirīqūērē. Yu cūā ni jicāñ ucārē yu wāmo mena yu cañigāpeoroa, Espiritu Santo cū jāāto mujā caātorea bairo ī, yu boya —na ññupū Simón apóstolea majārē.

²⁰Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūññupū Pedro puame:

—Mua, dinero mena mu wapatiga tūgoñaña Dios cū catuarijere. Roro mu tūgoñaña. Bairi, imu dinero mu mena to yasiáto! ²¹Dios cū caññajoro mu catūgoñarijē cariape mee

ñaña. Bairi jicā wāmeacā ñno Dios yerire mu ñemasiētīña mua. ²²Roro mu catūgoñarijērē jānaña. Tunu bairo Diore butioro cū jēñaña, carorije mu catūgoñarijērē cū camasiriyobojaparore bairo ī. ²³Mu yeri ñuētīña. Caroaro cariape mu tūgoñaētīña mua —qūññupū Pedro Simorē.

²⁴Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na ññupū Simón Pedrojāārē:

—Diopure yu mujāñ jēnibojawa, yure mujāñ caīrōrē bairo to baieticōāto, irā —na ññupū yua.

²⁵Cabero to macāānarē marī Quetiupau Jesús cū caātaje na caññariqūērē, bairi tunu Dios yaye quetire na quetibujeri bero, tunucoásuparā apóstolea majā Jerusalēpu. Topu áná, capee macāārērē Samaria yepapu quetibujuyuparā caroa quetire.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶Cabero ángel marī Quetiupau cū cajou puame atore bairo qūññupū Felipere: “Ácúja ape nugōā warua jope macāñ wāñ Jerusaleī caātī wāñ, Gaza macā caetari wāāpu.” Ti wāñ puame desierto* cayucmanopu aññuparō. ²⁷Bairo ángel cū caīrījērē tūgo, ti wāāpu acoásupu Felipe. Bairo ti wāāpu eta yua, jicāñ Etiopía yepa macāācūrē bocáyupu. Cū puame ti yepa macāācū caññimajūñ aññupū. Bairo caācū aññirī, ti yepa macāāna quetiupao yaye dinerore caññausau aññupū. Ti rñmūrērē Jerusalēpu Diore caññubuepeon átaču aññupū. ²⁸Bairi Jerusalēpu caññiataču cū ya yepapu tunuácū baiyupu. Bairo ácu yua, cū ya catūricacapu ruiñ, profeta* Isaías ānacū cū cawoatucūrīqūērē bueásupu.

²⁹Bairo cū buenutuátó, atore bairo qūññupū Espiritu Santo puame

Felipere: “Tia caaturicaacatu p̄ame áćúja.” ³⁰Bairo Felipe p̄ame caaturicaacatu áćú, t̄ugoyup̄ Etiopía macāácū Isaiás tutire cū cabuero. Bairo t̄ugori, atore bairo q̄i j̄eniñañup̄:

—¿M̄ cabuerijere m̄ t̄ugomasĩnati?

³¹Bairo cū caĩrō t̄ugo, atore bairo q̄iñup̄ Etiopía macāácū p̄ame:

—Ȳ t̄ugomasĩt̄iña yure caquetib̄ju cū camano j̄ugori —q̄iñup̄.

Ī yaparo yua, Felipere cū caaturicacapu w̄amu áj̄ārotiri bero, c̄utu cū ruirotiyup̄. ³²Etiopía macāácū cū cabueataje p̄ame atore bairo ĩñuparō, Jesucristo cū cabaipeere profeta Isaiás ānacū cū caquetib̄juwoaturique:

“Oveja* nuricū camasā cū paj̄iāgarā, cū na caneátatore bairo cāmu cūārē cū paj̄iāgarā cū neāgarāma.

Tunu bairoa cordero* poa mena jutii q̄iēnogarā, cū poare na cajuaro, bus̄uetiyami.

Torea bairo cāmu cūā bus̄uetigumi, roro cū na caátimiatacūārē.

³³Cū, cāmu carōn cū caānorē bairo cū rori, cū boyeti epegarāma.

Ñe wapa mee roro cū átigarāma. Ati yeparu, cū camasācuti ānie to manio joroque cū átigarāma cū caāni yutea macāāna p̄ame.

Bairi ni jicāū ūcū, roro cūrē na caátaje wapare cōñapeyomasĩcūmi,”

Ī quetib̄juya Dios ya tuti, Etiopía macāácū cū cabueataje.

³⁴Etiopía macāácū p̄ame atore bairo q̄i j̄eniñañup̄ Felipere:

—Noarē ĩ quetib̄jugu bairo q̄i quetib̄ju woatuyupari profeta majōcu: ¿Cū majūā cū cabaipeere q̄iñati? ¿O apeĩ ūcū p̄ame cū cabaipeereata q̄iñati? Ȳ quetib̄juya tiere. Ȳ mas̄igaya ȳ cūā —q̄iñup̄.

³⁵Bairo cū caĩj̄eniñarō, Felipe p̄ame cū quetib̄juyup̄ nipetiro. Etiopía macāácū cū cabuej̄ugootapaui quetib̄ju áćú, caroa queti Jesús yaye cūārē nipetirijere cū quetib̄juyup̄ Felipe. ³⁶Cabero jāñurĩ ria caānipaure na caetaro, atore bairo q̄iñup̄ Etiopía macāácū Felipere:

—Ato niña oco. Bairi, ¿yure m̄ bautizagaetiyati? ³⁷Bairo cū caĩrō, Felipe p̄ame atore bairo q̄iñup̄:

—Cariape m̄ cat̄ugoñatutuarije nipetirije mena m̄ cat̄ugousaata, murē ȳ cabautizaro ñiña.

Bairo cū caĩrō t̄ugo, atore bairo q̄iñup̄:

—“Cariape Jesucristo, Dios macū majū niñami,” ñi t̄ugoñaña —q̄iñup̄ Etiopía macāácū Felipere.

³⁸Bairi yua, caaturicare tuarotiyup̄.

Bairo tuarotiri yua, p̄ugar̄p̄na ruñncārĩ riaru ásúparā. Top̄ Felipe p̄ame oco mena cū bautizayup̄ Etiopía macāácūrē yua. ³⁹Bairi yua, riaru caāniatana na camaátó bero, marĩ Quetiupau yeri, Espiritu Santo p̄ame Felipere cū necoásúpu aperop̄. Etiopía macāácū p̄ame q̄iñanemoesupu Felipere yua. Bairo q̄iñanemoeticūā, useanir̄iq̄ē mena áj̄ugo ásupu tunu, cū ya yeparu áćú. ⁴⁰Cabero Felipe p̄ame Azoto cawāmecuti macāpu āñup̄. Top̄ áćú, tocānacā macāārē quetib̄ju netōñup̄. Cesarepu caroa quetire quetib̄ju etayup̄.

Conversión de Saulo

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Mai, Saulo p̄ame Jesucristo yarā cat̄ugosari majārē na asiaj̄anaesupu. Nipetiro na ūnarē paj̄iāregayup̄. Bairi Saulo p̄ame sumo* sacerdote t̄upu ásúpu.

²Damasco macāāj̄ē “Narē ñeña,”

írĩqũe paperare qũenorotíasupũ sumo sacerdotere. NũbuERICA wiiri macãana caroa quetire catũgousarã, carõmia, caũmũa caãnarẽ Jerusalẽpu na preso jogu topũ cũ caápáro jũgoye, bairo cũ átirotiyupũ Saulo sacerdote* majã quetiupãre. Tiere bóca yua, acoásúpũ tí macãpu. ³Bairo cũ caátó, Damasco macãrẽ cũ caetagaró majũ caãnoa, caasiyarije majũ cũ asiyaetayuparo. ⁴Bairo cabairo, Saulo puame ñacoasupũ yeparũ. Yeparũ acũ, atore bairo caĩocajorijere tũgoyupũ: “Saulo, Saulo, ¿nopẽĩ yure mũ pesucũtiyati?” ĩ acojoyuparo.

⁵Saulo puame, “Quetiupau, ¿ñamu ĩcũ mũ ãniñati?” ĩ jẽniñañupũ. Bairo cũ caĩrõ, cabũsũrijere puame atore bairo qũĩnemoñuparõ: “Yua, Jesús Nazaret macããcũ yu ãniña. Roro yu átigu, mũ caũsaũa yu ãniña. ⁶Wãmũncãrĩ mũ caátĩ macãpu acũja. Topũ mũ caátipeere mũ quetibũjugarãma.”

⁷Cũ baparã cũ mena caánã puame masamanimĩrõcũã, cabũsũrijere catũgoatana ãnirĩ acũanetõcoasuparã. ⁸Cabero Saulo puame yua, yepa caãniatacũ wãmũncãñupũ. Bairo wãmũncãrĩ cũ caĩñagamiatacũãrẽ, cũ caapee puame ĩñapãẽsuparõ. Bairo cũ caĩñamasĩẽtõĩ yua, cũ baparã puame Damasco macãpu cũ necoásuparã. ⁹Ti macãpu etari bero, itia rũmũ majũ ĩñamasĩẽcũã, tunu bairoa ugaecu, etiecu, ãnicõãñupũ.

¹⁰Mai, ti macãpu ãñupũ catũgousari majõcu Ananías cawãmecũcu. Cũrẽ marĩ Quetiupau puame qũẽguericarore bairopũ buiaetari, atore bairo qũĩñupũ: “¡Ananías!” qũĩ jẽniñañupũ. Bairo cũ caĩjẽniñarõ, Ananías puame, “Atoa yu ãniña yu Quetiupau,” qũĩñupũ.

¹¹Atore bairo qũĩnemoñupũ marĩ Quetiupau puame tunu: “Wãmũncãrĩ acũja átawã Cariape cawãmecũtiwã

puame. To acũ, Judas ya wii macããnarẽ, ‘¿Noopũ cũ ãniñati Saulo cawãmecũcu Tarso macããcũ jĩcãũ?’ na mi jẽniñagu. Cũ, Saulo puame yu jẽni baiyami mai. ¹²Merẽ qũẽguericarore bairopũ cũ tũpu mũ caápere cũ ñiñoopũ Saulore. Mũ, Ananías cawãmecũcu jãatĩ, cũ ruoia bui ñĩgãpeo mũ caátipeere ĩnaami, Saulo tunu cũ caĩñamasĩparore bairo ĩ. Bairo cũ mũ caátipeere merẽ ĩnaami.”

¹³Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, Ananías puame atore bairo qũĩñupũ Jesure: “Capee majũ Saulo roro cũ caátie quetire yu tũgonucũã. Roro majũ carori wãmerẽ átiocajonucũñami murẽ catũgousari majã Jerusalén macããnarẽ. ¹⁴Ãmerẽ atũpi tunu atore. Sacerdote majã quetiuparãrẽ ñerotirica papera pũrõrẽ qũenorotiri atũpi, ato macããna nipetiro murẽ catũgousarãrẽ preso jorica wiipũ na jeãgu,” qũĩñupũ marĩ Quetiupau Ananías.

¹⁵Bairo cũ caĩrõ, marĩ Quetiupau puame atore bairo qũĩnemoñupũ Ananiarẽ: “Acũja cũ tũpu. Cũ, Saulo yu cabeseatacu ñĩami. Cũã, yu yaye quetire quetibũjũgũmi nipetiropũ macããnarẽ. Na quetiuparã reyes* majã, aperã israelita* majã cũãrẽ caquetibũjũpau ñĩami cũ, Saulo. ¹⁶Yu yaye quetire cũ caquetibũjũro jũgori popiye baigumi. Yu majũ tie cũ cabaieere cũ yu quetibũjũgu Saulore,” qũĩñupũ Jesús Ananiarẽ.

¹⁷Bairo cũ caĩrõ bero, Ananías puame ásúpũ Judas ya wii, Saulo cũ caãni wiipũ. Ti wii cũ caãni wiipũ jããetari bero yua, Saulo ruoia bui cũ wãmorĩ mena ñĩgãpeori atore bairo qũĩñupũ:

—Saulo, yu yaure bairo caãcũ, marĩ Quetiupau Jesús maapu mũ caátó murẽ cabuiatacu puame mũ tũpu yu joami, tunu caĩñamasĩẽtĩmiatacu miñamasĩõ

joroque ī. Tunu bairoa ñe ũnie Espírítu Santo cū camasiōrījē carusaecu cū ānio joroque ī, mu tɔpɔ yu joami —qūīñupū Ananías Saulore.

¹⁸Bairo cū caīrō, jicoquei īñamasicoasupɔ tunu. Wai nutūrē bairije cū caapeepɔ cañiataje cañaweyorore bairo caroaro jicoquei īñamasicoasupɔ tunu. Bairo cū cañīnmasīrō bero yua, cū bautizayupɔ Ananías. ¹⁹Cabero ɔgayupɔ yua ɔgariquere. Bairo ɔgari beropɔ tutuayupɔ tunu itia rūmɔ caŋgaetiatacɔ ānirī. Bairi yua, Damasco macāana Jesucristo yaye quetire catūgousari majā mena nocānacā rūmɔ ũno āninemoñupū.

Saulo predica en Damasco

²⁰Cabero Jesús Dios macū cū cañierē quetibujɔ jūgoyupɔ Saulo ñubuerica wiiri macāanarē. ²¹Bairi nipetiro cū caīrījērē catūgorā pɔame tūgocōā maniāti, atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—Āni, Jerusalēpɔ ācū, Jesure catūgousarārē roro caátacua niñamijā. Ati macā macāana Jesure catūgousarā cūārē ñei acú baiupɔ, Jerusalēpɔ sacerdote majā quetiuparārē popiye narē na áparo ī —āmeo īñuparā na majū Saulore.

²²Bairo na caīmiatacūārē, Saulo pɔame netōjāñurō tūgoñatutuari camasārē na quetibujuyupɔ Jesucristo Mesías cū cañierē. Bairo cū caīquetibujuroi, judío majā Damasco macāana pɔame dope bairo qūinetōmasiēsuparā.

Saulo escapa de los judíos

²³Capee rūmurī canetōrō bero, judío majā pɔame jīcārōrē bairo tūgoñarī, Saulore cū pajīāgamīñuparā. ²⁴Bairo cū pajīāgamirī yua, ɔmɔreco, ñami cūārē

ti macā ēñotaricarō macāājē jopeeripɔ cū cotenucūñuparā. Saulo pɔame bairo na caátigarijere masicōāñupū. ²⁵Tiere tūgori yua, Jesucristore catūgousarā pɔame pii capairiwupɔ cū ájāārotiri, ti macā ēñotaricarō jūgoyepɔ cū ruio joyuparā ñamipɔ caāno. Bairo na caáto, rutiyupɔ Saulo ti macā macāana judío majā cūrē capajīāgarārē.

Saulo en Jerusalén

²⁶Cabero Jerusalēpɔ etaɔ, ti macā macāana Jesucristore catūgousarā mena ānigamiñupū. Ti macā macāana pɔame roque cū uwijāñuñuparā mai. “Jesucristo yau yu āniña,” cū caīrījērē cariape tūgoesuparā. ²⁷Bairo na cabaimiatacūārē, Bernabé pɔame apóstolea* majā tɔpɔ cū jūgoásupɔ Saulore. Bairo natu cū jūgoetari, Saulo cū cabairiquere na quetibujuyupɔ. Atore bairo na īñupū: “Āni, Saulo, marī Quetiupaure qūīñāñupī, maapɔ ácú. Tunu bairoa cū mena busuyupi. Bairi tunu Damascopɔ ācū, Jesús cū cabairijere tūgoñatutuarique mena quetibujuyupi,” na īñupū Bernabé apóstolea majārē. ²⁸Bairo cū caīquetibujuro jūgori na mena ānimasīñupū Saulo yua. Bairi Jerusalén macā macāanarē marī Quetiupau cū cañierē tūgoñatutuarique mena na quetibujunucūñupū. ²⁹Judío majā griego* yayere cabusurā cabusurique netōrā mena cūārē busupēniñupū. Bairo cū cabusupēniatacūārē, na pɔame cū caīrījērē tūgogaesuparā. Bairi cū pajīāga tūgoñāñuparā. ³⁰Bairo na caátigarijere tūgori, Dios yarā Saulo mena macāana pɔame cū jūgoásuparā Cesarea macāpɔ. Topɔ etarā, cū árotiyuparā cū ya macā Tarsopɔ.

³¹Cabero Jesure caīroarā Judea yepa caāna, bairi Galilea yepa caāna,

bairi Samaria yepa macãana cūa caroaro jicārō tūni animasiñuparā. Dios cū carotirore bairo jeto caroaro áticōã ninucūñuparā. Tunu bairoa, n̄cūbūgorique mena Diore ñoayuparā. Bairo qūñroari, Espiritu Santo cū camasiñijē jūgori capãarā Jesucristore catūgousarā āninemonucūñuparā.

Curación de Eneas

³²Pedro p̄ame catūgousari majārē caññañesēãñ ānirī, Lida macā macãana cūārē ññau ácu baiyup̄. ³³Top̄u etau, Eneas cawāmecucū jicā wāmo peti itia pēñirō cānacā cūmarī majū cūgour̄na caāmasiēcū, camap̄u cacūñaurē qūññañup̄. ³⁴Bairo qūññarī, atore bairo qūññup̄:

—Eneas, Jesucristo m̄u cariyecuti ānierē m̄u netōōgami. Bairi, wām̄n̄ncārī m̄u cacūñarōrē qūññoña.

Bairo cū cañrō tūgo, Eneas p̄ame jicoquei wām̄n̄ncācoásúp̄. ³⁵Nipetiro Lida macā macãana, aperā Sarón macā macãana cūa ññañuparā catiri cū cawām̄n̄ncārījērē. Bairo cū cabairo, caññaatana p̄ame marī Quetiupaure cū tūgousajūgoyuparā.

Resurrección de Dorcas

³⁶Ti yūtea caño añupō jicāō carōmio Jesucristore catūgousari majōco, Tabita cawāmecucū, Jope cawāmecuti macāp̄. Griego* yaye menarē Dorcas wāmecucup̄o. Cō, Dorcas p̄ame caroaro áticōã ninucūñupō. Cabopacarārē na juátinucūñupō. ³⁷Ti yūtea macāã r̄m̄m̄rī cañoa riaye bocayup̄o cō p̄ame. Bairo riaye bocari yua, riacoásúp̄o. Bairo cō cariaro bero yua, cō rupaurī āñajērē cose yaparori, ti wii bui macā ar̄nar̄p̄ cō cūñuparā. ³⁸Jope na cañrī macā p̄ame Lida na cañrī macā t̄p̄u añuparō. Pedro p̄ame mai

Lida macāp̄u añup̄. Bairi Jesucristore catūgousari majā top̄u Pedro cū caññierē tūgori yua, na mena macãana p̄ugarā ūm̄uarē na joyuparā Pedro t̄p̄u. “Ato Joper̄u tām̄urī cū ápáro, miama’ cū m̄ujjāã ñgarā,” na ñ joyuparā.

³⁹Bairo na cañjoatana na caññijērē tūgo, Pedro p̄ame na mena acoásúp̄u Joper̄u. Cabero yua, top̄u cū caetaro, cō ānacō rupaurire na cacūata ar̄nar̄p̄ cū jūgoásúp̄arā Pedrore. To na caetaro, cawapearā rōmirī p̄ame cō ānacōrē ññarī, butioro cō otiāmejoreyuparā. Tunu bairoa jutiirori, apeye jutiipārī catiop̄u mai Dorcas cō caqūññoñariqūērē Pedrore qūññorī otiyuparā.

⁴⁰Bairo na caññimiatacūārē, Pedro p̄ame nipetirore na witi árotiyup̄u macāp̄u. Bairo átiri bero, cū r̄p̄opaturi mena etanumurī jēñiñup̄ Diop̄re. Jēni yaparori bero yua, Dorcas ānacō p̄amerē ññarī, atore bairo cō ññup̄ Pedro:

—iTabita, wācāña!

Bairo cū cañrōã, cō ānacō p̄ame ññapāñupō. ññapārī yua, Pedrore qūññabocārī wām̄numuñupō cama buip̄.

⁴¹Bairo cō cabairo, Pedro p̄ame cō wām̄op̄u ñerī cō tūgāwām̄uoñup̄. Cabero yua, catūgousari majā, aperā cawapearā rōmirī cūārē na piijōjoyup̄u Pedro tunu. Pedro p̄ame catiō cañcōp̄rē na ññoñup̄ Dorcare yua. ⁴²Tie Pedro Jesucristo cū camasiñijē jūgori cū cacatiatajere nipetiro Jope macā macãana tūgoyuparā. Tiere tūgori, capãarā tūgousayuparā marī Quetiupaure to macãana. ⁴³Pedro p̄ame yua, capee r̄m̄m̄rī añup̄ ti macāp̄re. Waibatoa aserire cabopori majōcū Simón cawāmecucū ya wiip̄u tuayup̄u Pedro.

Pedro y Cornelio

10 ¹Cesarea macāp̄re añup̄ jicāñ Cornelio cawāmecucū. Romano* yau, pajjārī majā poa

Italiano cawāmecuti poa quetiupau capitán* añupū. ²Cū p̄ame cañmu cañmu añupū. Cū p̄naa, bairi cū n̄mo mena jīcārō Diore qūiroarā cū basapeonucūñuparā. Tunu bairoa paio dinerore na jōnucūñupū judío majārē, na juácū. Bairi tocānacānia Diore cū jēninucūñupū. ³Bairi yua, jīcā r̄mu tres de la tarde caāno ñubueacū cū caátō, qūēguericarore bairo apeire qūññañupū:

Caroaro majū qūññañupū ángel,* Dios cū cajou cū t̄pu cū caetarore. Cūtu etari yua, ángel p̄ame atore bairo qūññupū: “¡Cornelio!” ⁴Bairo cū cañjēñnarō, Cornelio p̄ame qūññacōā maniásupu. Bairo qūññarī yua, uwimicūā, atore bairo qūñ jēññañupū Cornelio: “Ȳu Quetiupau, ¿ñerē ȳu caátore m̄u boyati?” Atore bairo qūññupū ángel p̄ame tunu: “Dios cūrē m̄u cajēñirijērē t̄goyami. Tunu bairoa cabopacarārē m̄u cajuátieie ññajesoyami. ⁵Bairi m̄u mena macāāna jīcāārā ūnarē na árotiya. Na p̄ame Simón, cūā, tunu Pedro cawāmecucu, Jope macāpu caācūrē na piirápáro. ⁶Cū, Pedro p̄ame, apeí Simón cawāmecucu waibutoa aserire cabopori majōcu ria capairiya t̄ni caācū ya wiip̄u niñami,” qūññupū ángel Corneliore.

⁷Cūrē cabusu āniátacu ángel cū caátó bero, cū ūmua p̄ugarā, apeí jīcāu soldau* cañmu canucūbugou, petiro cū caīroa mena, na pijoyup̄u Cornelio. ⁸Bairo na pijori, nipetirije cū caññaatajere na quetibuj̄u yaparori bero, na joyup̄u yua Jope macāpu.

⁹Cabusuri r̄mu pasaribota majū caāno ti macā t̄ni maapu na caānutuátō, Pedro p̄ame wii buip̄u wāmu ásupu, Diore jēñiácá. ¹⁰Bairo jēñiácū, Pedro p̄ame queyari ūgagamiñupū. Bairi cū caugapeere na caqūēnotoye, qūēguericarore bairo

apeye ūnierē ññañupū: ¹¹Cū caññaajoata, ññercōo p̄ānucācoasuparo. Bairo capārō yua, jutii asero capairi aserore bairo cabauri asero ruiasúparo. Ti asero p̄ame baparicānacāpau jiyarica asero rocayoa ruiasúparo Pedro t̄pu. ¹²Ti aserop̄u yosayuparā nipetiro waibutoa caāna cārō yepa macāāna. Bairi nipetiro āña ūna, aperā cawurā cūā nipetiro añuparā ti asero buip̄ure. ¹³Pedro p̄ame yua, atore bairo t̄goyup̄u: “Pedro, wāmuncāña. Waibutoare pajārī ūgaya,” caibusuocajorijere.

¹⁴Bairo cairō t̄go, Pedro p̄ame atore bairo ññupū: “Ȳu Quetiupau, ȳu ūgaetigu. Ānoa moena jāā, judío majā, jāā caugaena niñama.” ¹⁵Bairo cū cairō bero, atore bairo busurique qūñnemoñuparō tunu: “Caroarā Dios cū caāticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ iētīcōāña.”

¹⁶Itiani majū ti aserore cū áti ññoñupū. Bairo cū caññorō bero yua, wāmucōásúparo ti asero tunu ññercōop̄u. ¹⁷Pedro p̄ame ti asero cawāmuátō bero, butiuro t̄goñañupū. “¿Dope bairo ĩgaro to baiupari ȳu caññaataje?” ĩ t̄goñañupū. Bairo cū caññt̄goññaāno, Cornelio cū cajoatana p̄ame Simón waibutoa aserire caqūēnorī majōcu ya wiire jēñña macāñuparā. Bairo bairi cū ya wii jope t̄pu etayuparā. ¹⁸Bairo etarā yua, busurique tutuaro mena, “¿Ati wii Simón Pedro cū cañni wii to āññati?” ĩ jēññañuparā.

¹⁹Pedro mai, cū caññaatajere cū catūgoña āninucūrō, Esp̄ritu Santo p̄ame atore bairo qūññupū: “Cañmua itiarā m̄rē macārā átiyama. ²⁰Wāmuncārī ruiácūja na t̄pu. Yua, na ȳu joapu. Bairi caroaro mena na m̄u bocágu,” qūññupū Esp̄ritu Santo Pedore.

²¹ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame ruiáti, na eta, atore bairo na ĩnupū caūmuarē:

—Yua, yu āniña mujāā camacāū. ¿Dope bairo átiraná mujāā baiati?

²² Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūĩnuparā:

—Cornelio cawāmecucu soldaua quetiupau capitán jāā joami. Cornelio puame cariape caácu niñami. Diore caīroanucūū niñami. Mu yarā judío majā cūā Corneliore qūĩroari cū bonucūñama. Bairi ángel puame atore bairo qūĩnupū Corneliore: “Pedrore cū piijorotiya. Mu ya wiipū cū apáro. Bairo cū caetaro, cū caquetibujupeere tūgopeoya,” qūĩnupū ángel Corneliore — qūĩnuparā cū cajoricarā Pedrore.

²³ Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame cū caāni wiire na jāārotiyupu. Ti ñamirē cū mena tuayuparā. Cabusuri rūmū caāno acoásúpu Pedro na mena yua. Cū mena bapacuti ásúparā jīcāārā Jope macā macāāna Jesucristore catūgousarā cūā.

²⁴ Ti rūmū busuri rūmū etayuparā Cesarea macāpu. Cornelio puame jīcāārā cū yarā mena, bairi aperā cū baparā majū, cū capijootana mena na coteyuparā Pedrojāārē. ²⁵ Pedro ti wii cū caetaro tūgo, Cornelio puame cū bocáu witiásúpu joperu. Bairo qūĩñarī yua, rūpopaturi mena etanumurī qūĩroayupu Cornelio Pedrore. ²⁶ Bairo cū caáto ĩña, cū tūgāwāmūorī, atore bairo qūĩnupū Pedro:

—Yu cūā, mūrēā bairo caācū yu āniña. Bairi wāmūnucāña.

²⁷ Bairo qūĩrī, jāásupu Pedro Cornelio mena. Ti wii pupearu etaū, na etayupu Pedro aperā capāārā camasā caetayuatana. ²⁸ Topū na etarī, atore bairo na ĩnupū Pedro:

—Jāā, judío majārē, “Aperā mena bapacupericōāña. Na wiiripu

āñesēāētīcōāña,” jāā ĩnucūñama jāārē cajūgoñubueri majā. Merē mujāā masīrā tiere. Bairo jāā, judío majā, jāā cabaimiatacūārē, Dios puame atore bairo ñi quetibujuami: “Caroarā Dios cū caaticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ ĩētīcōāña nipetirore,” ñiami. ²⁹ Bairi judío majōcu nimicūā, jicoquei yure mujāā capijootajere tūgori yu atīrapu. Bairi, ¿dope caátīpau ĩrā, yure mujāā piijooti? Yu masīgaya tiere —na ĩnupū Pedro.

³⁰ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūĩnupū Cornelio puame Pedrore:

—Baparcānacā rūmū netōña ato yu wii ācū, ati hora ũnoa ũgarique betirī Diore yu cañubueāniatato bero. Bairo yu cajēniāno yua, caāno tūsaroa jīcāū caūmū asiyarije cajutii jāñāatacu yu tūpu buiaetaamí. ³¹ Bairo buiaetari yua, atore bairo yu quetibujuami: “Cornelio, Dios, cūrē mu cajēnirījērē tūgoyami. Tunu bairoa cabopacarārē mu cajuátiere ĩñajesoyami. ³² Bairi mu mena macāāna jīcāārārē na piiritijoya Simón Pedro Jope cawāmecuti macāpu caācūrē. Cū, Simón Pedro puame, apei Simón waibutoa aserije caquēnorī majōcu capairiya ria tūnipū caācū ya wiipū niñami,” ñi quetibujuami cū puame. ³³ Bairo yure caūmū cū caīrījērē tūgo, jicoquei mūrē yu macārotijoaapu. Bairi mu puame caroaro mena jāā tūpūre mu atīupa. Āmerā yua, nipetiro Dios cū caīñajorore marī āniña. Bairi atopu nipetiro neñarī mūrē jāā coteapu, marī Quetiupau mūrē cū caīrotirijere tūgogarā —qūĩnupū Cornelio Pedrore.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Bairo Cornelio cū caīrījērē tūgo, atore bairo na ĩ jūgoyupu Pedro:

—Āmerē yu tūgoña masīña yua. Marī tocānacāpūreua judío majā, bairi

judío majã caãmerã cããrẽ marĩ mai ñãñãmi Dios. ³⁵Dios useanirĩquẽ mena ñãñãmi tocãnacã poa macããna camasã cãrẽ caroaro caĩroarãrẽ, caroa macããjẽrẽ caãtiãnarẽ. ³⁶Mai, Dios puame Israel poa macããnarẽ na quetibujuyupi, Jesucristo jũgori caroa macããjẽ quetire tũgori caroaro na ãnimasĩo joroque ĩ. “Cũ, Jesucristo camasã nipetiro Quetiupau nigũmi,” ĩcũñupĩ Dios. ³⁷Mujãã, merẽ mujãã masĩrã judío majã jãã caãni yepapu cabairiquere. Juan camasãrẽ quetibujari cã cabautizaro* beropu Jesũs puame caroa quetire quetibujũ jũgowĩ Galilea yepapu. ³⁸Dios puame cã, Jesũs Nazaret macããcãrẽ catutuau, ñe ñnie Espĩritu Santo cã masĩorĩjẽ carusaecu majũ cã ásupi. Merẽ mujãã masĩrã tiere. Bairi Jesũs puame caroa wãmerẽ átiñesãwĩ. Tunu bairoa wãtĩ cã camasĩrĩjẽ jũgori camasã roro cabairãrẽ na catiowĩ Jesũs. Dios cã camasĩrĩjẽ jũgori tore bairo átimasĩwĩ Jesũs.

³⁹“Bairi jãã nipetirije Jesũs Jerusalén, bairi Judea yepapu cã caãtajere caĩñaricãrã jãã ãniña. Bairo cã cabueñesãrõ bero yua, cã pajiãrocawã. Yucupãĩpu cã papuaturocawã, cã, Jesure yua. ⁴⁰Bairo cã na caãtirocamiatacããrẽ, Dios puame itia rũmu bero tunu cã catiopyupi. Bairo cã cacatioro bero, Jesũs puame jãã tũpu buiaetawĩ tunu. ⁴¹Baipua, nipetiro camasãrẽ na buia ñnoemi. Jãã jetore buiaetawĩ, Dios, ‘Yũ macũ cã caquetibujurijere caquetibujũnetõparã,’ cã caĩweyoricãrã jetore. Bairo Jesũs tunu cã cacatiro bero, cã mena uga, eti, jãã ápu. Cãrẽ caĩñaricãrã jãã ãniña. ⁴²Cũ, Jesua, jãã quetibujũ rotijowĩ camasãrẽ, cã pacũ Dios puame ãme cacatirã, aperã cariaricãrã cããrẽ caĩñabesei majũ

cũ cã cacũrĩjẽrẽ na masiãto ĩ. ⁴³Merẽ nipetiro profeta* majã ãnana Jesũs cã cabaĩpeere quetibujũ cũñãñupã. Bairi Jesure noa ñna cariape catũgousari majã puame Jesũs jũgori ñe ñnie carorije cacũgoenarẽ bairo na catuapeere quetibujũ cũñãñupã profeta majã ãnana,” na ĩñupũ Pedro Corneliojããrẽ.

Los no judíos reciben el Espĩritu Santo

⁴⁴Mai, Pedro narẽ cã cabusurecomacãcũtoa, Espĩritu Santo puame, Pedro cã caĩrĩjẽrẽ catũgorã nipetirore na etayupu. ⁴⁵Bairi yua, judío majãrẽ bairo caãna catũgousari majã Pedro mena caatiãtana puame tũgocõã maniãsuparã, Espĩritu Santo aperã judío majã caãmerã cããrẽ cã cajããmasĩrĩjẽrẽ ĩnarĩ yua. ⁴⁶Bairo Espĩritu Santo na cã cajããrõ yua, na puame apeye busuriquere na cabusuro tũgoyuparã. Tunu bairoa Diore qũĩroari, cã na cabasapeorije cããrẽ tũgoyuparã. ⁴⁷Bairi yua, Pedro puame atore bairo cã mena macããnarẽ na ĩñupũ:

—Dios, Espĩritu Santo, cã Yeri majũrẽ na joyami ãnoa cããrẽ, marĩ judío majãrẽ cã cajoricarorea bairo. Bairi, “Na bautizaeticõã rotiya ãnoarẽ,” marĩ ĩ masiẽtĩña Espĩritu Santore na cacũgoro jũgori —na ĩñupũ cã baparãrẽ Pedro.

⁴⁸Bairi yua, na bautiza rotiyupũ Jesucristo wãme mena. Bairo na caãto bero yua, Pedore cã tuarotiyuparã Corneliojãã puame nocãnacã rũmu ñno na ture.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 ¹Cabero apóstolea* majã, aperã catũgousari majã Judea yepa macããna queti tũgoyuparã

judío majā caāmerā cūā Dios yaye quetire na catūgousarijere. ²Tiere caqueti tūgoatana ānirī yua, Pedro Jerusalēpū cū caetaro, jīcāārā judío majā catūgousari majā puame cū busupaicoteyuparā. ³Bairi atore bairo qūīñuparā Pedrose:

—¿Dopēi judío majā mee na caānimiatacūārē, na bapacuti, na mena uga, mu āti ñesēāati? —qūīñuparā.

⁴Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame nipetirije cajūgoyepū cū cabaiñesēārīqūērē na quetibujuyupū. Alore atore na iñupū:

⁵—Yū puame Jope cawāmecuti macāpū yū āmu. Bairo topū ācū, yū cañubuetoye, qūēguericarore bairo apeye ūnierē ñiñawū. Bairo yū caīñarō, capairi asero jutii aserore bairo cabauri asero ruiapū. Ti asero puame bapariñacāpau jiyarica asero m̄m̄recóopūi rocayoaruipū yū tūpū. ⁶Yū puame ti aserore, “¿Ñe ūnie to āniñati?” ĩrī, ti aserore caroaro ñiñabesewū. Bairo yū caīñarō, ti aseropū yosawā waibutoa ati yepa macāāna. Bairi waibutoa cauwarā, bairi āña ūna, bairi aperā cawurā cūā āma ti asero buipure.

⁷Bairo yū caīñāāno, busūrique atore bairo caīrījērē yū tūgowū: “Pedro, wām̄m̄ncāña. Waibutoare pajīārī ugaya,” caibusuocajorijere yū tūgowū.

⁸Bairo caīrō tūgori, atore bairo ñiwū: “Yū Quetiupaū, yū ugaetigū. Di rūmū ūno ānoa, moena jāā judío majā jāā caugaenarē yū ugañaētīña.” ⁹Bairo yū caīrō bero, busūrique m̄m̄recóopū cabusūocajorije atore bairo ñinemowū tunu: “Caroarā Dios cū caaticūricārārē, ‘Moena ñiñama,’ ĩētīcōāña.” ¹⁰Itiani majū ti aserore yū āti iñowī. Bairo yū cū caīñorō bero yua, wāmūcoápū ti asero tunu m̄m̄recóopū. ¹¹Bairi ti asero cawāmuátó beroa, Cesarea

macāpūi yure na camacārotijoatana itiarā caūmua jāā caāni wiipure etayupa. ¹²Bairi Espiritu Santo puame, “Na, judío majā mee na caānoi na mena bapacutigaeticūā, ácūja na mena,” ñiwī. Bairo cū caīrōi na mena yū ápū. Yū mena áma ānoa marī yarā jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacāū topure. Jāā nipetiro capiijoatacu ya wiire jāā jāāwū. ¹³Topū jāā caetaro, cū wii ācū, cū caīñaatajere jāā quetibujūwī. Alore bairo jāā ĩ quetibujūwī cū puame:

“Jīcāū ángel* yutū buiaetanucārī, atore bairo ñiwī: ‘Mū mena macāāna jīcāārārē na pirottojoya Simón Pedro Jope cawāmecuti macāpū caācūrē. ¹⁴Cū, Pedro puame, mū, mū ya wii macāāna mena mū canetōpeere mū quetibujūgūmī,’ ñiwī caūmū,” ñi quetibujūwī to Cesarea macāācū puame. ¹⁵Bairo cū caīquetibujūro bero, yū puame to caneñarārē na yū quetibujū jūgowū caroa quetire. Bairo narē yū caquetibujūtoyēa, Espiritu Santo puame na etawī marī judío majārē cū caetajūgoricarorea bairo. ¹⁶Bairo Espiritu Santo cū cabairijere iñarī yua, marī Quetiupaū atore bairo cū caīrīqūērē yū tūgoñabocáwu:

“Juan ānacū puame mujāārē oco mena bautizawī.* Bairo oco mena cū cabautizarique caānimiatacūārē, yū pacu puame āme berore mujāārē Espiritu Santo mena bautizagūmī. Cū Yeri majūrē mujāā jogūmī,” cū caīrīqūērē yū tūgoñabocáwu. ¹⁷Torecū, judío majā na caāmerīmiatācūārē, na jowī Dios Espiritu Santo, cū Yeri majūrē. Marī judío majā Jesucristo marī Quetiupaūre catūgousarārē cū cajoricarorea bairo na jowī na cūārē. Bairo na cū caátibojarore iñarī, “Dope bairo na mena yū bapacuperigu,” ñimasīēpū. Dios yū cū carotirore yū baibotimasiēpū —na ĩ quetibujūyupū

Pedro to Jerusalén macããna catũgousari majãrẽ.

¹⁸Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, Jerusalén macããna catũgousari majã pũame Pedrore nemojãñũrõ cũ busũpaimasiẽsuparã. Bairo busũpaimasiẽtĩrĩ yua, atore bairo Diore qũĩ basapeoyuparã:

—iNa, judío majã na caãmerimiatacũãrẽ, roro na caátajere jãnarĩ, tunu cũ yaye quetire na catũgousaparo ũnoa ãno baiya, na cũã yeri capetietopũ na ãnio joroque ĩrã! — qũĩ basapeoyuparã Diore.

La iglesia de Antioquía

¹⁹Esteban ãnacũrẽ na capajĩãrocaro bero, Jesús busuriquere catũgousari majãrẽ roro popiye na baio joroque na ásúparã. Bairo na caáto jũgori, jĩcããrã Fenicia yepapũ rutiásúparã. Aperã Chĩpre yucũ poapũ rutiásúparã. Aperã Atioquía macãpũ ásúparã.

Bairo caábataricarã topũ ãna, judío majã jetore caroa quetire na quetibũjũyuparã. Aperã judío majã caãmerã pũamerẽ na quetibũjuesuparã. ²⁰Bairo judío majã caãmerãrẽ na caquetibũjuetimiatacũãrẽ, jĩcããrã catũgousari majã, Chĩpre, bairi Cirene macããrĩpũ caatĩatana pũame Antioquía macãrẽ etarã, caroa quetire na quetibũjũyuparã judío majã caãmerã cũãrẽ, Jesús, marĩ Quetiupau cũ cabairiquere. ²¹Na, caquetibũjuri majã pũame marĩ Quetiupau cũ catutuarije mena quetibũjũyuparã. Bairi capããrã camasã tirũmũpũ macããjẽ na caĩroariquere jãnarĩ, marĩ Quetiupau pũamerẽ qũĩroajũgoyuparã.

²²Jerusalén macã macããna ñubueri majã pũame tie quetire tũgori, Bernabé cawãmecucũre qũĩñarotĩjũyuparã Antioquía macãpũ. ²³Bairo na cajoatacũ ti macãpũ etau, Bernabé

pũame Dios narẽ caroaro cũ caátiere ĩnarĩ butiuro useaniñupũ. Bairi atore bairo na ĩ quetibũjũnemoñupũ Bernabé: “Nipetiro caroa yericutaje mena marĩ Quetiupau cũ caborore bairo ása,” na ĩñupũ Bernabé, Antioquía macããna catũgousari majãrẽ. ²⁴Bernabé pũame mai, caũmũ caũũũ ãñupũ, ñe ũnie Espĩritu Santo cũ camasiĩjẽrẽ carusaecu. Tunu bairoa caroaro Dios mena catũgoñatutuau majũ ãñupũ. Bairi cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, capããrã camasã marĩ Quetiupaurẽ tũgousayuparã.

²⁵Cabero yua, Bernabé pũame Tarso macãpũ acoásũpũ, Saulore cũ macãũ ácũ. ²⁶Bairo topũ cũ etari bero, Saulore cũ jũgoasũpũ tunu Antioquía macãpũ. Bairo Antioquĩapũ etari, to macããna catũgousari majã mena jĩcã cũma majũ caroaro ãñuparã. To ãna, Bernabéjãã capããrã majũ camasãrẽ na bueãñuparã caroa quetire. Antioquía macãĩ Jesucristore catũgousari majãrẽ cristianos na ĩ wãmetijũgoyuparã.

²⁷Ti yũteapũre profeta* majã jĩcããrã Jerusalén macãĩ ásúparã Atioquía macãpũ. ²⁸Bairi, etari bero, na mena macããcũ jĩcãũ, Agabo cawãmecucũ wãmũncãrĩ Espĩritu Santo cũ camasiĩrĩjẽ jũgori atore bairo na ĩñupũ Atioquía macããnarẽ: “Ati yepa nipetiropũre auariarique etagaro,” na ĩ quetibũjũyupũ Agabo. Tie cũ caĩquetibũjũrique baiyuparo yua, emperador* romano Claudio cawãmecucũ quetiupau cũ caãni yũtea majũ. ²⁹Bairo Agabo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori Antioquía macããna catũgousari majã pũame na cacũgorije mena Judea yepa macããna catũgousari majãrẽ na caborore bairo na juátigayuparã. Na cajuátimasĩrõ cãrõ, na cacũgorijere na jogayuparã Judea yepa macããna catũgousari majãrẽ. ³⁰Bairi na caĩrõrẽ

bairo ásupará yua. Bernabé, apei Saulojää mena joyupará dinero na caneñoatajere. “Judea yepa ñubueri majārē cajūgobuerā cabutoa puame, cabopacarārē na batoáto tie dinerore,” írā, na joyupará.

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

12 ¹Ti yuteare quetiupau Herodes puame jícäärā catūgousari majārē roro popiye na baio joroque na átijūgoyupū. ²Bairi Santiago cawāmecսս, Juan jūgocure jarericapāi mena cū pajure rocarotiyupū Herodes. ³Bairo cū caátirotirijere ñnarī, judío majā Jesure catūgousaena puame useaniñupará. Bairo na causeanirōī, Pedro cūārē ñerotiyupū Herodes, judío majā nemojāñurō useanigarāma, í. Cū, Herodes puame pāārē cawauarije asuena na caugari bose rūmu Pascua* caño bairo na átirotiyupū Pedrojäärē. ⁴Bairo Pedore cū ñerī bero, preso jorica wiipū cū jorotiyupū yua Herodes. Bairo topū cū jori yua, soldaua* baparcānacā poa majū, jícā poare baparcānacā jeto caāna soldauare na ñnacote rotiyupū Herodes. Mai, Herodes puame atore bairo í tūgoñañupū: “Pascua bose rūmu canetōrō beropū camasā na cañnarō Pedro cū caátiere yu besegu,” í tūgoñañupū. ⁵Bairi Pedro preso jorica wiipū caroaro ñnacotericu añupū. Topū Pedro cū caānitoye, ñubueri majā puame tūgoñatutuarique mena cū jēniboja añupará Diopure.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶Camasā nipetiro na cañnarō, Pedro cū caátiere Herodes cū caññabesepa rūmu caetapa ñamirē Pedro puame puagarā soldaua watoapu cānicñañupū.

Cū wāmorī puaga nuḡōārpu soldaua wāmorīpu cadena mena jiyaturicu cūñañupū. Tunu bairoa ti wii jope cūārē aperā soldaua ñnacoteri majā añupará. ⁷Bairi yua, caño tusarua marī Quetiupautu macācū ángel* puame buiaetayupū. Bairo cū cabuiaetaro, ti arua preso jorica arua puame busujiracoasuparo. Ángel yua, Pedro cū cacānicññarōpū cū pāñawācōñupū. Bairo cū átiwacōōrī, atore bairo qūñupū: “íWāmuncāña merē!” Bairo ángel cū caírījē mena cadena Pedro wāmorīpu jiyaturique caānimiataje puame wetiñacoasuparo. ⁸Tunu qūñemoñupū ángel Pedroro: “Mū jutirore jāñaña, mū ruḡo jutii cūārē pea ása,” qūñupū. Bairo cū caírō, Pedro cū cū caírōrē bairo ásupū. Qūñemoñupū tunu ángel: “Mū jutiro cabui macāātōrē jāña átiri yu bero usaya,” qūñupū.

⁹Bairo ángel cū caírō tūgo, cū bero usawitiasúpū Pedro. “¿Cariape to baimicuti? o ¿ángel mee cū caátie to ānicuti, quēguericarore bairo ññau yu baicuti?” í tūgoñañupū Pedro. ¹⁰Bairo cū caítūgoñamiatacūārē, cacoteri majā soldaua caānijūgorārē na netōñupará. Narē netōā, aperā soldaua cacoterā cūārē na netōñupará tunu. Bairi yua witieta, jope, āpōā mena na caqūēnoricā jope na caetaro, ti jope puame to majūā pāācoasuparo. Bairo capārō, witicoásupará preso jorica wiire yua. Bairo witiāti bero, yoajāñurō cū jūgoa yasiweyocoásúpū ángel puame yua.

¹¹Tocārōpū Pedro tūgoñamasīñupū ángel cūrē cū caátiere. Bairo tūgoñamasīrī yua, atore bairo ññupū: “Āmerē yu masīña yua, cariape yu Quetiupau cūtu macācū ángel majūrē cū netōōrotijoupi, yure Herodes roro cū caátibujiopeere. Tunu bairoa judío

majā yure roro na caátigarijere na áperio joroque í, cū joupí cūtu macācū ángel majūrē,” í tūgoñamasíñupū Pedro.

¹²Bairo í tūgoñamasírí bero, acoásúpū Pedro, Juan apeyera Marcos cawāmecucu paco María ya wiipū. Ti wiipū capāārā camasā neñarí Diopure cū jēnibojarā ásuparā Pedrore. ¹³Ti wii etajūgorica jopepū etari piyupū Pedro. Bairo cū capiiirijere tūgori, Rode cawāmecuco puame, “¿Noa ūna na ānicuti?” ío ñnao ásúpo. ¹⁴Baiopua, jōpūā Pedro busuriquere tūgomasírí, butioro majū useaniñupō. Bairo causeanio ānirí yua, Pedrore cū pāājōrī mee, Diore cajēniānatu puamerē atucōājāásúpo, na quetibujūo áco. Topū na etari, “¡Pedro jopepū niñami!” na ññupō. ¹⁵Bairo cō caírō, cañubuerā puame bairo cō boca ññuparā:

—¡Bairi icō miña! Ímecūō miña —cō ññuparā.

Bairo na caímiatacūārē, cō puame, “¡Bairicōō mee mujāārē ñiña! ¡Cūā niroyaami!” na ñmiñupō.

Bairo cō caímiatacūārē, atore bairo ñnemoñuparā na puame tunu:

—Pedro mee ācūmi. ¡Cū wātí puame ācūmi! —ññuparā.

¹⁶Bairo na cañanitoye, jopepū piinemocōññupū Pedro puame mai. Bairo cū capiiānoi yua, cū pāājōñuparā Pedrore. Cū pāājōrī, qūñña acucacoasuparā Pedrore, María ya wii cañiatana puame yua. ¹⁷Pedro puame cū wāmorírē ñumugōrī na busujānarotiyupū. Bairo na í jānaorī, ángel preso jorica wiipū caācūrē cū cū cawiyootaje nipetirijere na quetibujuyupū. Tiera na quetibujū yaparo, atore bairo na ñnemoñupū Pedro tunu:

—Atie yu cabaiataje nipetirijere cū mujāā quetibujūwa Santiagore.

Tunu bairoa na mujāā íwā marí yarā catūgousarā cūārē —na ññupū Pedro yua, ti ñamirē María wiipū caneñaátanarē.

Bairo na í yaparori bero, witi acoásúpū aperaupū Pedro.

¹⁸Ti ñami cabusuri rūmūrē mawijioroa na baicōāñuparō yua ññacoteri majā soldauare. Bairi, “¡Dope cū baiupari Pedro!” ámeo ññuparā soldaua puame na majū. Bairo írī, butioro tūgoñaríqūē paiyuparā. ¹⁹Pedro cū camanierē queti tūgo, Herodes puame Pedrore na macāārotimiñupū tunu. Na, soldaua puame cū bócaesuparā. Torectu, Herodes puame caññacotemasíēna na cañnoi, Pedrore cacotemiatanarē na pajīāre rotiyupū yua. Bairo átirotiri bero, Judea yepare witiri, Cesarea macāpū āniásúpū.

La muerte de Herodes

²⁰Mai, Herodes puame Tiro, bairi Sidón macāā macāāna mena asiajāññupū. Bairo asiarí, cū ya yepa macāājē ugariquere na jorotiesupū. Bairi na puame cū mena ámeo busuqūēnogarā, jīcārōrē bairo tūgoñarí, “Cūtu marí busurároa,” í tūgoñañuparā. Bairi Blasto cawāmecucu, Herodes roca carotimasí cañanimajūūrē, “Jāārē mu jubusubojagu,” qūññuparā. ²¹Bairo na cañiatacu cū cabusuroi, Herodes puame, “Jau, ti rūmu majū na mena yu busugu,” qūññupū. Bairi ti rūmu caetaro ñna, jutii caññabeseri majā na cajāñaríjē ūnierē jāñarí, quetiuparā na caruíropu ruiyupū. Bairo rui yaparo yua, Tiro, Sidón macāāna caetaátanarē na busujūgoyupū. ²²Bairo cū cabusurijere tūgori, camasā puame awajarí atore bairo ññuparā: “¡Āni, marírē cariape caquetibujū, marí ūcū camasocu mee, jūgūē ūcū ācūmi!” qūññuparā Herodere.

²³Bairo na cū caĩāno, tocārōã yua, ángel marí Quetiupautu macāacū puame Herodere cū riañao joroque ásupu, “Dios jĩcāũã niñami marí caĩroapaũ,” cū caĩētĩẽ wapa. Cabero yua, cūrẽ becoa ugarocacōãñuparã.

²⁴Bairo cabaimiatacūārẽ, nipetiropu Dios yaye quetire tũgopeticoasuparã Jesucristore catũgousari majã na caquetibũjnetōrō jũgori.

²⁵Bernabé, bairi Saulo narẽ na caátirotiyoatajere áti yaparori bero, Jerusalén cañiatana tunucoásuparã Antioquíapũ tunu. Na mena Juan, apeyera Marcos cawāmecucure cū piiásuparã.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 ¹Antioquía macāãna ñubueri majã menarẽ añuparã profeta* majã, aperã cajũgobueri majã cūã. Atō cānacāũ añuparã na puame: Bernabé, bairi Simón, ape wāmerã Cañii, bairi Lucio Cirene macāãcū, bairi Manaén, Herodes Galilea yepa quetiupau mena cabutiricu, bairi apei Saulo añuparã toprẽ. ²Bairi yua, to macāãna puame jĩcã rũmu ugarique betiri marí Quetiupau na cajēnirō, Espiritu Santo puame atore bairo na ñũpũ: “Bernabé, bairi Saulo mena aperãrẽ caquetibũjparã na yũ boya. Bairi na árotiya narẽ, na yũ caátirotirijere na átio joroque ñrã,” na ñũpũ Espiritu Santo caneñarãrẽ.

³Bairo cū caĩrō, ugarique betiri Diore jēni yaparori bero, na wāmorĩrẽ Bernabé apei Saulo ruoia bui ñigãpeori, “Caroare cū joáto mujããrẽ Dios,” na ñ joyuparã yua.

Los apóstoles en Chipre

⁴Bairo Espiritu Santo cū caĩjoatana Bernabé, apei Saulojã puame Seleucia

cawāmecuti macã puamerẽ ásuparã. Ti macã etari bero, cūmua mena ásuparã Chipre yucu poapu. ⁵Topũ Salamina cawāmecuti macãrẽ etarã, judío majã na cañubueri wiiripu Dios yaye caroa quetire quetibũjũ jũgoyuparã Saulojãã camasãrẽ. Mai, Juan cūã na mena ásupũ, narẽ cajuátiri majõcure bairo.

⁶Ti yucu poa macããnarẽ quetibũjũ ãmejore peyocōãñuparã. Bairo quetibũjũ ãmejore peyori bero, Pafos cawāmecuti macãrẽ etayuparã. Ti macãpu judío majõcu cūmu carorijere camasí “Barjesús” griego* yaye mena Elimas cawāmecucure cū etayuparã. Mai, cū puame caĩtopai añũpũ. “Yua, Dios cū caquetibũjũrotiro jũgori mujãã yũ quetibũjũya,” na ñtoyupũ cū puame camasãrẽ. ⁷Barjesús puame to macããcũ quetiupau Sergio Paulo cawāmecucu mena añũpũ. Cũ, quetiupau puame caĩmu caroaro catũgoñamasí añũpũ. Bairi Bernabé apei Saulo menarẽ cũtu na piijorotiyupũ, na caquetibũjũrije Dios yaye caroa quetire tũgogu. ⁸Bairo cū catũgogaro, Elimas, carorijere camasí puame, Quetiupau Sergio tie quetire tũgousaremí i, busũ ñnotagamiñũpũ. ⁹Bairo cū catũgoñarĩjẽ masĩrĩ, Saulo ape wāmerã Pablo cawāmecucu puame Espiritu Santo cū camasĩõrĩjẽ carusaecu añirĩ Elimarẽ caroaro qũĩnacōãñũpũ. ¹⁰Bairo qũĩñarĩ yua, atore bairo qũĩñũpũ Pablo:

—iMũ, caĩtopai, cañuecũ, wãtĩ macũrẽ bairo caãcũ, caroa macããjẽ nipetirijere capesucucu majũ mu ãniña! ¿Dopẽi Dios cariape cū caquetibũjũrijere ricaatĩ mu átigayati? ¹¹Bairi ãmerẽ popiye mu baio joroque mu átigami jãã Quetiupau Dios. Mũ caapee ñnaecũ, jĩcã yute mai, muĩpu cū cabusurijere to ñnaetĩõ joroque mu átigami —qũĩñũpũ Pablo Elimarẽ.

Bairo Pablo cū caĩrĩjẽ mena jicoquei Elimas puame canaitãrõpu nucũrẽ

bairo baicoasupɸ. Bairi yua, jīcāũ ũcũ cūrē wāmo mena catũgāápāne macāñupũ, caapee caññacũ ānirĩ.

¹²Bairo Elimas cũ cabairijere ĩnarĩ quetiupau Sergio Paulo pũame tũgousajũgoyupɸ. Marĩ Quetiupau cũ cabairique quetire Pabljāā na caquetibũjuro pũgani cārō tũgocōā maniásupɸ Sergio Paulo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³Cabero Pablo, cũ bapa mena Pafos macāĩ ásúparā cũmua mena Perge cawāmecuti macāpɸ. Ti macā Perge pũame Panfilia yepapu āñuparō. Topɸ na caátó, Juan pũame na tunuweyocoásupɸ Jerusalén macāpɸ tunu. ¹⁴Topɸ etari bero, Pisidia yepa macāā macā Antioquíapɸ etayuparā. Ti macā āna, yerijāricā rũmɸ caāno to macā wii ñubuerica wiipɸ jāátiruiyuparā. ¹⁵Ñubuerica wii quetiuparā pũame Moisés ānacũ camasā na caátipeere cũ caquetibũjwoacūrĩqũērē, bairi profeta majā ānana na caquetibũjwoatucũñarĩcā tutirire bue yaparori bero, atore bairo na ĩñuparā Pabljāārē:

—Jāā yarārē bairo caāna, tũgoña yeri ñurĩcā wāme ũnierē marĩ mena caneñarārē na mujāā cabusugaata, ĩña āmea —na ĩñuparā.

¹⁶Bairo na caĩrĩjērē tũgo, Pablo pũame wāmunucā, cũ wāmorĩrē ñumũgōrĩ camasārē na busujānaroti yaparori, atore bairo na ĩ jũgoyupɸ: —Mujāā israelita* majā, bairi mujāā ape yepaa macāāna Diore caĩroari majā cūā tũgopeoya mujāārē yɸ caĩpeere. ¹⁷Marĩ Israel poa macāāna Quetiupau Dios pũame marĩ ñicũjāā ānanarē cũ yarā caāniparārē na ĩñabeseyayupi. Bairo na ĩñabeseri,

capāārā na masabno joroque na ásúpi, ape majā na caāni yepa Egiptopɸ na caāno mai. Cabero Dios pũame cũ camasĩrĩjē mena ti yepare na witio joroque ásupi tunu. ¹⁸Bairo na átiri bero, cuarenta cũmarĩ majũ desierto* cayucɸmanopɸ na caāno, dope bairo na cabairijere nucācōāñañupũ Dios. ¹⁹Cabero Canaán yepare na caetaro, ti yepa macāā poari jīcā wāmo peti pũga pēnirō cānacā poa majũrē na pajĩāre rotiyupɸ, ti yepare marĩ ñicũjāā ānanarē na jogɸ. ²⁰Atore bairo na caátĩānie cuatrocientos cincuenta cũmarĩ majũ yoaro āñuparā.

“Cabero narē carotirā cajũgoāniparā caudillos majũrē na cũñupĩ Dios. Na, narē carotirā pũame profeta ānacũ Samuel cũ caāni rũmɸ na jũgoāni jānañañupā marĩ ñicũjāā ānanarē. ²¹To bero yua, marĩ ñicũjāā ānana pũame na quetiupau caānipau rey ũcūrē boyayupa. Bairo na caboroi, Dios pũame Cis macũ, Saúl cawāmecusɸre cuarenta cũmarĩ majũ na quetiupau reyre* bairo cũ cũñañupĩ. Cũ, Saúl pũame Benjamín ya poa macāācũ majũ āñupũ. ²²Cabero tunu Dios quetiupau caānimirĩcũ, Saulore cũ wiyoyupi. Bairo cũ wiyori bero, David cawāmecusɸ pũamerē quetiupau reyre bairo cũ cũñupĩ tunu. Mai, atore bairo David cũ cabairijere ĩñupĩ Dios: ‘Āni David, Isaĩ macũ jīcāũ caũmɸ caũuñ niñami. Cũ mena yɸ useanio joroque baiyami. Tunu bairoa yɸ caátirotirije nipetirijere yɸ caĩrōrē bairo caátigau niñami,’ ĩñupĩ Dios Davire.

²³“Cũ, David ānacũ majũ pāramerā mena macāācũ jīcāũ āmi Jesús. Cũ, Jesurea Dios cũ joyupi, Israel poa macāānarē na netōōɸ. Tirũmɸ cũ caĩjũgoyeticũrĩcārōrēā bairo átigu cūrē joyupi. ²⁴Bairo Dios cũ cajogaricɸ Jesús cũ caatĩparo jũgoye,

Juan Bautista p̄ame nipetiro Israel poa macãanarē quetibujyupi caroa quetire. Bairo na ī quetibujyupi: ‘Dios mena tũgoña qũenoña roro mujãã caátianajērē. Tiere tũgoña qũenorī, Dios cū carotirore bairo p̄ame ása. Tunu bairoa bautiza* rotiya,’ na ī quetibujyupi Israel macãanarē. ²⁵ Cabero Juan p̄ame, cūrē na capajĩparo cacõnarõ, atore bairo ĩñupī: ‘Yure mujãã caĩtũgoñarõrē bairo yu baietiya. Yua, Mesías* mujãã cacotei mee yu añiña. Cabero caetapau nigumi Mesías. Yu netorõ caanimajũũ nigumi.’

²⁶ “Yu yararē bairo caña Abraham añacũ p̄rãmerã, bairi mujãã ape yepaa macãana Diore caĩroari majã cũã atore bairo mujããrē ñiña: Atie caroa queti Dios camasãrē na carorije wapare cū canetõõriqũē mujãã yaye rotie ñiña mujãã cũarē. ²⁷ Bairo cabaimiatacũarē, Jerusalén macãana, bairi na quetiuparã cũã Jesús, Dios macũ, cū cañierē masiēsupa. Tunu bairoa yerijãricã rũmu caño ñubuerica wiip̄u neñarī, profeta majã ānana na caquetibujy woatucũnarĩqũērē buemirãcũã, tũgomasiēsupa na cabuerijere. Bairi na majũã Jesure na capajĩarĩ rũmũ, tirũmup̄u profeta na caĩjũgoyeticũrĩcãrõrēã bairo to baio joroque ásupa. ²⁸ Dise ũnie Jesús roro cū caátie camanimiatacũarē, Pilato cū capajĩarocarotirore boyupa. ²⁹ Bairi yua, nipetirije Jesús cū cabaĩpeere na caquetibujy woatucũriqũē cabaĩpetiro bero, yucpãĩp̄u na capapuaturocaatacure cū ruiori, ũtã orep̄u cū jõcũñupã. ³⁰ Bairo na caátacu cū cañimiatacũarē, Dios p̄ame tunu cū catiopyupi. ³¹ Bairo cū cacatiro bero, Galileap̄u Jerusalén macãp̄u Jesure cabapacũtiñesẽãrĩcãrãrē capee rũmũrĩ na buia ĩñoãñupĩ. Na,

cũ cabuia ĩñorĩcãrã p̄ame ãmerē cū, Jesús, cū cabairique quetire quetibujy ñesẽãñama camasãrē.

³²⁻³³ “Bairi jãã cũã mujããrē atie caroa quetire quetibujyã jãã átiya. Tirũmup̄u marĩ ñicũjãã ānanarē, ‘Bairo yu átiyu,’ cū caĩjũgoyeticũnarĩqũērē cū caĩrĩcãrõrēã bairo marĩ, na p̄rãmerãrē, átibojayaparowĩ Dios. Cū caĩrĩcãrõrēã bairo Dios cū macũrē cū catiopyupi tunu. Salmo pũrõ cañijũgori pũrõ bero macã pũrõ caĩquetibujyoreã bairo ásupi. Atore bairo ĩñupī Dios ti pũrõp̄ure: ‘Mua, yu macũ majũ mu añiña. Ati rũmũ carotimasĩ mu yu cũña,’ qũĩñupũ Dios cū macũrē. ³⁴ Bairi merē Dios cajũgoye majũp̄ua Jesús rupauri añajē caboateĩpeere quetibujy jũgoyeticũñupĩ. Atore bairo ĩnemoñupĩ tunu cū ya tutip̄u: ‘Davire caroaro cariape cū yu caĩquetibujyricarorea bairo yu átiyu,’ qũĩñupũ Dios. ³⁵ Bairi tunu aperop̄u atore bairo ī quetibujy cũñupĩ: ‘Mu, Dios, mu caroti nocãrõ cañũu rupauri ānatõrē to boatio joroque mu átiyu.’

³⁶ “Mai, David catiip̄u Dios cū cabori wãme cãrõ ásupi cū cañi yũtea macãana mena. Dios cūrē cū caĩrĩcãrõrēã bairo ásupi David. Cabero David añacũ p̄ame riacoásupĩ. Bairo cū cariaro bero, cū ñicũjãã ānana rupauri tũp̄u cū yaayayuparã. Bairo na caáto bero, cū rupauri añajē boacoayayuparo. ³⁷ Dios cū cacatioricu Jesús rupauri añajē p̄ame roque boaesupa.

³⁸⁻³⁹ “Bairi yu yararē bairo caña, atore bairo masiña mujãã cũã: Jesucristo jũgori carorije marĩ caátiere camasiriyobojaecoricãrã marĩ añiña, cū yaye quetire marĩ catũgousaata. Cū, Jesús jũgori nipetiro catũgousari majã carorije camãnarē bairo tuayama. Nipetirã Moisés añacũ cū caroticũriqũē

jūgori canetōmasiēna cūā carorije camánarē bairo tuayama, cū yaye na catūgousaata. ⁴⁰Bairi maijūgoya profeta majā ānana atore bairo, na caīrīqūērē bairo mujāā tāmūore:

⁴¹ ‘Mujāā, yu yaye quetire caboena tūgopeoya mai mujāārē yu caīquetibujurijere:

Mujāā cacatiri rūmūrē caroa wāmerē yu ātigu.

Bairi tie yu caātiere apei mujāārē caroaro cū caquetibujumiatacūārē, cariape cū mujāā tūgoetigarā.

Bairo mujāā catūgogaetaje wapa mujāā yasicoagarā,’

ī quetibuju cūñupī Dios profeta majā ānanarē mujāā cabaipeere,” na ī quetibujuyupu Pablo to macāānarē.

⁴²Bairo ī quetibujuri bero, Pablo cū baparā mena ñubuerica wiipu caāniatana na cawitiátó, atore bairo na īñuparā judío majā caāmerā puame: “Ape rūmu yerijāricā rūmu caāno cūārē atie mujāā caquetibujataje ūnierē jāā mujāā quetibujwā tunu,” na īñuparā.

⁴³Ñubuerica wiipu neñarī bero yua, capāārā judío majā, aperā judío majā mee caāna catūgousarā puame Bernabé, Pabljāā mena ūsayuparā. Bairo na causaro, Pabljāā puame atore bairo na ī quetibujunemoñuparā: “Mujāārē Dios camai ānirī cū yaye quetire mujāā tūgousao joroque átiyami. Bairi caroaro āña, Dios cū caborore bairo,” na īñuparā.

⁴⁴Ape semana yapa macāā rūmu yerijāricā rūmu caetaro, capāārā ti macā macāāna neñañuparā, marī Quetiupau yaye quetire Pabljāā na caquetibujurijere tūgoagarā. ⁴⁵Bairo capāārā majū na caneñarō īñarī, judío majā puame na pesu cusuparā Pabljāārē. Bairo na pesu cutiri,

atore bairo īñuparā: “Cariape mee niña atie na caquetibujurije. Ricaati quetibujuyama ānoa Pabljāā,” roro na īñuparā judío majā puame. ⁴⁶Bairo na caīrījē tūgo, Pablo Bernabéjāā puame tūgoñatutuarique mena atore bairo na īñuparā:

—Jāā puame mujāā judío majārē atie Dios yaye quetire jāā quetibuju jūgogamiapu. Bairo jāā caquetibuju jūgogamiatacūārē, tiere mujāā boetiya. Yeri capetietopu caāgaenarē bairo mujāā baiya. Torena, apero macāāna judío majā caāmerā puamerē jāā quetibujurāgarā. ⁴⁷Bairi atore bairo marī Quetiupau jāā ī jowī:

‘Ati yeparure cabusurijere bairo mujāā yu cūña camasā na caīñajoro.

Bairo yu caátoi, camasārē yu canetōōrīqūērē na mujāā quetibujugarā nocārō cayoaropu macāāna cūārē tie quetire,’ jāā ī jowī marī Quetiupau —na īñuparā Pabljāā judío majārē.

⁴⁸Bairo Pabljāā na caīrījērē tūgori, judío majā caāmerā puame ūseaniñuparā. Bairo ūseanirī atore bairo āmeo īñuparā na majū: “Marī Quetiupau yaye queti Pabljāā na caquetibujurije ñujāñuña,” āmeo īñuparā. Bairi Dios cū caīñajoro, nipetiro yeri capetietiere cacūgoparā puame cariape tūgousayuparā.

⁴⁹Bairi Pisidia yepa nipetiropu quetibujuyuparā Pabljāā marī Quetiupau yaye quetire. ⁵⁰Bairo na caátoi, judío majā Pabljāārē cateerā puame carōmia, cañurā, cadineropairā rōmirirē na busujāñuparā. Tunu torea bairo na īñuparā ti macā macāāna caānimajūrā ūna cūārē. Bairo na ī busujārī bero, Pablo, Bernabéjāārē roro popiye na baio joroque na ásuparā, ti yepare na wiyogarā. ⁵¹Bairo na caátoi,

Pablojāā p̄ame ti macā Antioquíare witigarā jūgoye, na rupo jutii macāājē ñerirē paareyuparā. “Mujjāā, Jesús yaye quetire cateeri majā p̄ame mujjāā buicutiya,” caīrārē bairo ásuparā Pablojāā. Bairo átiri bero, Iconio cawāmecuti macāp̄u acoásúparā yua. ⁵²Bairo na caaweyomiatacūārē, ti macā macāāna catūgousajūgoatana p̄ame caroaro useanirō añuparā. Tunu bairoa ñe ūnie rusaricarano mano Espiritu Santo cū camasīōrijē mena animasīñuparā.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 ¹Cabero Pablo, Bernabéjāā Iconio macāp̄u āna, jīcārō jāññuparā judío majā na cañubueri wiip̄u. Bairo ti wiip̄u jāārī camasārē na quetibujuyuparā Pablojāā. Bairo caroaro na caquetibujuroi, judío majā, bairi aperā judío majā caāmerā cūā capāārā cariape tūgojūgoyuparā. ²Bairo na catūgoñamiatacūārē, aperā judío majā catūgousaena p̄ame judío majā caāmerārē na busujñuparā. Bairo na na caībusujārō jūgori roro marī yarā Pablojāārē na tūgoñaoro joroque na ásuparā. ³Bairi apóstolea* majā to macāānarē quetibujū nemogarā Iconiop̄u yoaro añuparā. Ti macāp̄u āna, marī Quetiupau mena tūgoñatutuari, caroaro cariape na quetibujuyuparā. Marī Quetiupau p̄ame, “Cariapea yu yaye queti camasārē yu camairijērē quetibujuyama,” ī, cū catutuarije mena Pablojāā caroa wāmerē camasārē na áti iño joroque ásupu. ⁴Bairo cū caátimiatacūārē, ti macā macāāna p̄ame jīcārō āmeñuparā. Jīcāārā judío majā, Jesucristore catūgousaenarē bairo tūgoñañuparā. Aperā apóstolea majārē bairo tūgoñañuparā. ⁵Bairi yua, catūgogaena judío majā, aperā judío

majā caāmerā cūā ti macā macāāna carotimasirī majā mena jīcārōrē bairo tūgoñarī, apóstolea majārē popiye na baio joroque na átigayuparā. “Ūtā rupaa mena na marī wēgarā,” āmeo ī tūgoñañuparā na majū. ⁶⁻⁷Bairo na caátigamiatacūārē, Pablo, bairi Bernabéjāā tiere queti tūgori, Listra, bairi Derbe macāārē Licaonia yepap̄u ruticoásúparā. Bairo rutiátí bero, ti yepa tūni quetibujū ñesēñuparā caroa quetire.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸Listra macāp̄u añupū mai jīcāū caūm̄u caāmasīēcū. Bai jicoquei cabuiaricu añupū. Cū p̄ame Pablo cū caquetibujū āno, cūtu ruiyup̄u. ⁹⁻¹⁰Cū cūā Pablo cū caīrījērē caroaro tūgousayup̄u. Bairi Pablo p̄ame qūīñarī, “Yū cūārē yu netōomasīñami Jesús,” cū caītūgoñarījērē masirī, atore bairo qūīñupū busūrique tutuaro mena:

—iWām̄m̄ncāña!

Bairo cū caīrō, caāmasīētīmiatacu p̄ame patiwām̄m̄ncārī ámasījūgoyup̄u. ¹¹Bairo Pablo cū caátimasirījērē iñarī, ti macā macāāna p̄ame Licaonia yepa macāāna yayeī busūrique tutuaro mena atore bairo iñuparā:

—iĀnoa, jūgūēā ūm̄recōop̄u ati yepap̄u caruiatfatana niñama! —iñuparā.

¹²Bairo na īrī, Bernabé na jūgūē Zeus* cawāmecucu ya wāmei cū wāmetiyuparā. Tunu bairoa Pablo caquetibujūjūgon cū caānoi, na jūgūē Hermes cawāmecucu ya wāmei cū wāmetiyuparā. ¹³Mai, ti macā etajūgoricarop̄u añuparō na jūgūē Zeure na cañubueri wii. Ti wii macāācū sacerdote p̄ame bairo Pablo Bernabéjāā na caátiere tūgori, wecuare,

bairi oó mena na jeásúparā. Bairo cū, ti macā macāana mena apóstolea majārē na iroagarā, wecuare pajjārī, na riire joemugōjogayuparā. ¹⁴Bairo Bernabé, Pablojāārē na caátigarijere tūgori, na jutiire tūgowooyuparā, “Bairo mujāā caátigarijere űuētiña,” ĩrā. Áti yaparo yua, camasā watoapu atuátí, atore bairo qūi awajayuparā:

¹⁵—¿Dopēĩrā bairo mujāā átiyati? Jāā, mujāārēā bairo cabairā jāā āniña. Jūgūēā mee jāā āniña. Torena, jāā atíapu, tie mujāā ya wāme mujāā caĩroarije cawapa manierē mujāā cajānaparore bairo ĩrā. Tiere jānarī yua, Dios cacatimajūūrē mujāā caĩroarore jāā boya. Dios puame ásupi ati umurecáo, ati yepa, ria capairiya. Bairi nipetiro tiepu macāana cūārē na ásupi. ¹⁶Tirūmupure camasā na ya wāme ricaati na caĩroarijere ēñotaesupi Dios. Noo na cabori wāmerē iroayupa. ¹⁷Bairo na caátiere ēñotaeticūā, cū caānajē cutiere nipetiro camasārē na ĩñoñupī. Cū, nipetirore caroaro na ácu, caocarije joyupi. Tunu bairoa oterique cūā to rícacutio joroque ásupi. Bairo cū caátie jūgori, camasā cūā na rietio joroque ásupi. Tunu bairoa useanirō na ānio joroque na ásupi Dios —na ĩ quetibujuyupu Pablo.

¹⁸Bairo atie nipetirije narē Pablo cū caĩquetibujumiatacūārē, butioro majū wecuare pajjārī na riire joemugōjogayuparā, Pablojāārē iroagarā. Dope bairo na caátigarijere jicoquei, “Tiere ápericōāña,” na ĩ jānaocōāñuparā. Masīā mano átigamiñuparā.

¹⁹Cabero judío majā Antioquía macāana, aperā Iconio macāana mena Listrapu etayuparā. Bairo na puame etarā yua, Listra macāana Pablojāā mena ricaati na tūgoñao joroque

ásuparā. Bairo na caátio, Pablore útā rupaa mena wēējīañuparā. Bairo cū áti yaparori, “Merē riacoaoyami,” ĩ tūgoñarī ti macā tūnipu cū rupaurire rocacōāñuparā. ²⁰Bairo na caátimiatacūārē, cabero Jesucristore catūgousari majā Pablotu na caneñaetaro, Pablo puame catitunurī wāmuncācōásupu. Bairo wāmuncācūi yua, ti macāpu ásupu tunu. Ti rūmu busuri rūmu caāno Bernabé mena Derbe cawāmecuti macāpu ásuparā.

²¹Topu etarā, caroa quetire na quetibujuyuparā. Bairo na caquetibujmroi, capāārā camasā tūgousayuparā ti macā macāana. Cabero tunucoásúparā Listra, Iconio, bairi Antioquía na caatijūgoatatopua tunu. ²²Ti macāā macāana Jesure catūgousari majārē yeri ĩājāāō joroque na ásuparā. Tunu bairoa, “Jesucristo mena tūgoñatutuacōāña,” na ĩñuparā Pablojāā. Tunu bairoa, “Dios cū carotimasĩrīpu caágarā marī caānoi, popiye marī baio joroque marī átigarāma camasā,” na ĩñuparā. ²³Bairo ĩ yaparori bero yua, ñubueri majā tocānacā poapura jicāārā na mena macāana cabutoa camasĩrī majārē na besecūñuparā Pablojāā. Besecū yaparori bero, ugarique betiri Diore jēni yaparori, “Marī Quetiupu, mujāā caĩroaatacu puame mujāārē qūĩñausaáto,” na ĩ tusayuparā ti yepa macāana ñubueri majārē.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴Bairi Pisidia yepare netoátí bero, Panfilia cawāmecuti yepapu etayuparā. ²⁵Ti yepapu āna, Perge cawāmecuti macā macāanarē Jesús yaye quetire na quetibujū jūgooyuparā. Cabero Atalia macā macāana cūārē na quetibujuyuparā. ²⁶Bairo to macāanarē

na quetibũju yaparori bero, cũmua mena acoásúparã Siria yepa macãã macã Atioquíapũ. Ti macãpũĩ Jesure catũgousari majã pũame, “Mũjããrẽ mairĩ, Dios caroaro cũ coteáto,” na caĩpaarotijoricarã mena torea bairo átipeyoetayuparã yua. ²⁷Bairo Antioquíapũ etari bero, ñubueri majã pũame neñañuparã. Bairo na caneñarõ yua, nipetirije Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere na quetibũju peyocõãñuparã. Tunu bairoa marĩ Quetiupau judío majã caãmerã cũãrẽ cũ yaye quetire na tũgousao joroque cũ caátiataje cũãrẽ na quetibũjuyparã. ²⁸Bairo na quetibũju yaparori bero, Pablo, Bernabé mena Jesure catũgousari majã mena yoaro ãñuparã ti macãrẽ.

La reunión en Jerusalén

15 ¹Ti yutea macããna jĩcããrã Judea yepai Antioquíapũ caatána pũame atore bairo na ï quetibũjuyparã ti macã macããna judío majã caãmerã catũgousari majãrẽ: “Mũjãã, Moisés ãnacũ cũ caátijũgocurĩqũe caĩmuarẽ na rupau macããjẽ* yisetarique mũjãã caápericõãta, mũjãã netõõmasiẽna,” na ññuparã. ²Bairo na caĩrõĩ, na mena Pablo, Bernabéjãã pũame tutuaro mena yoaro ãmeobusu ãñuparã tiere. Bairo ãmeo ïbusu ãñijãñurĩ bero, to macããna pũame Pablo Bernabé, bairi aperã jĩcããrãrẽ na beseyuparã, “Jerusalén macãpũa apóstolea* majã, bairi aperã ñubueri majã mena macããna cabutoa mena na busuqũenorã ápáro tie marĩ caĩrĩjẽrẽ ti macãpũ,” ïrã.

³Bairo Pablojãã, Antioquíã macã macããna ñubueri majã na caĩjoatana pũame Fenicia, bairi Samaria yepaare netõãná, ti yepaa macããnarẽ ape yepa macããna judío majã caãmerã tirũmũpũ

na caĩroariquere jãnarĩ, Dios pũamerẽ na catũgousa jũgoatajere na quetibũju ásuparã. Bairo na caĩquetibũjurijere tũgori nipetiro catũgousari majã tũgoña ãseaniñuparã.

⁴Bairo Pablo, Bernabéjãã Jerusalẽpũ na caetaro, ñubueri majã to macããna, aperã apóstolea majã, aperã cabutoa camasĩrã cũã caroaro mena na bocáyuparã Pablojããrẽ. Bairo topũ etari narẽ nipetirije na quetibũjuyparã Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere. ⁵Bairo na caquetibũjuo, jĩcããrã fariseo majã catũgousaricarã pũame wãmũncãrĩ atore bairo na ññuparã:

—Judío majã caãmerã cũã Jesucristore catũgousari majã cũã na rupau macããjẽrẽ* na cayisetarotiro boya. Tunu bairoa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũe cũãrẽ na caáto ñña ññuparã.

⁶Bairo na caĩrõ tũgo, apóstolea majã, cabutoa camasĩrĩ majã mena neñaõpori busũyuparã, judío majã caãmerã na caátimasĩpeere busuqũenogarã.

⁷Bairi tutuaro mena yoaro ãmeo busu ãñijãñurĩ bero, Pedro pũame wãmũncãrĩ, atore bairo na ññupũ:

—Yũ yarã, mũjãã masĩrã tirũmũpũre mũjãã watoa macããcũrẽ Dios yũre cũ cabeseriquere. Judío majã caãmerãrẽ caroa queti, narẽ yũ canetõõrĩqũerẽ na cũ quetibũjuáto ï, yũ beseyupi Dios. Cũ yaye quetire na cũã na catũgousaparore boyupi.

⁸Cũ pũame nipetiro camasã na yeripũ na catũgoñarĩjẽrẽ masĩpeyocõãñami. Bairo camasĩpeyow ãñirĩ, judío majã caãmerã na yerire na cawasoaro jũgori cũ yarã majũ na ãnio joroque ásupi na cũãrẽ. Cũ Yeri, Espĩritu Santo narẽ cũ cajoro ñnarĩ tore bairo marĩ masĩña cũ yarã na caãnierẽ. ⁹Dios marĩrẽ cũ camairõrẽã bairo na cũãrẽ

jīcārō tūni na maiñami. Jesucristo mena na catūgoñatutuario jūgori na yeri na catūgoñarījē carorijere coseyupi. ¹⁰ Bairi, ¿dopēirā Dios na cū caátibojapeere caēñotarārē bairo mujāā īñati? Marī ñicūjāā ānana Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē átipeyo masīēsupa. Marī cūā torea bairo marī átipeyo masīētīña. Bairi, ¿dopēirā tiere na caátigarore mujāā boyati? ¹¹ Atoore bairo roque cariape marī catūgoñarījē niña: Caroa wāme marī caátie jūgori mee, marī Quetiupau Jesucristo marī mairī jīcā nūgōā cū caátigarije jūgori puame marī netōōwī. Tunu bairoa marīrē cū canetōōrīcārōrēā bairo judío majā caāmerā cūārē na netōōñupī —na īñupū Pedro.

¹² Bairo cū caīquetibuju yaparoro, to macāāna nipetiro busuesuparā. Na puame caroaro tūgoyuparā Pablo, Bernabējāā judío majā caāmerā watoapu āna, Dios cū camasīōrījē jūgori caroare na caāti īñoatajere. ¹³ Tiere na caquetibujuro bero, Santiago puame atore bairo na īñupū: —Yu yarā, tūgopeoya mai mujāārē yu caquetibujupeere: ¹⁴ Āmeacā Simón marī quetibuju yaparoyami Dios judío majā caāmerārē caroaro cū caátijūgoriquere. Bairo átiri yua, na mena macāāna jīcāārārē na beseyupi cū ya poa macāāna caāniparārē. ¹⁵ Tiere profeta majā ānana na caīquetibuju woatucūjūgoyaricarorea bairo baiya āmerē. Atoore bairo icūñupā mai tiere:

¹⁶ ‘Caberopu yu tunugu, David ya wii caboñarīcā wiire qūēnonemogu tunu.

Bairo yu caátiyaparoro bero, caroa wii nigaro tunu.

¹⁷⁻¹⁸ Bairo yu átigu, aperā judío majā caāmerā cūā tocānacā poa macāāna,

yu cabesejūgoyeticūrīcārā, yu yarā na caānipeere na caboparore bairo ī,’

ī quetibujuyupi marī Quetiupau ti rūmuruina.

¹⁹ “Bairo bairo atore bairo ñi tūgoñaña: Judío majā caāmerā tirūmuru na caīroariquere jānarī Dios puamerē na catūgousaata, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na marī tūgousaroti masīētīña. ²⁰ Bairo puame na marī caīquetibujwoatuoro ñiña: ‘Camasā na caweericarārē īroari waibutoa riire na cajoemūgōjorije carūsarije ūnierē ūgaeticōāña mujāā. Tunu bairoa carōmia, o caūmua mena roro átiepeeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāī pajiārīcārā ūna riire ūgaeticōāña. Na rīī cūārē etieticōāña.’ Ato cānacā wāme na marī átirotiroa narē. ²¹ Tirūmuru tocānacā macāārē judío majā marī caneñarī rūmu caāno jīcāū marī mena macāācū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caquetibujuri majōcū āninucūñami. Bairi judío majā caāmerā cūā masīrama ati wāmerē,” na īñupū Santiago.

La carta a los no judíos

²² Bairo cū caīrō tūgo, apóstolea majā, cabutoa camasīrā, bairo nipetiro to macāāna Jesure caīroari poa macāāna puame cū caīrōrē bairo átigayuparā. Bairi na mena macāāna jīcāārārē na beseyuparā Pablo, Bernabējāā mena cabapacutiápārārē. Bairi Judas, ape wāmerā Barsabás cawāmecūcure cū beseyuparā. Silas cūārē cū boyuparā. Na puarāpu catūgousarī majā watoare caānimajūrā āñuparā. ²³ Na mena atore bairo na caīwoatuata pūrōrē joyuparā: “Jāā apóstolea majā, bairo cabutoa camasīrī majā Jesucristo jūgori

mujää yarārē bairo caāna, mujääērē jāā nurotijoya. Mujää, judío majā caāmerā Atioquía macā macāāna, bairi Siria yepa macāāna, bairi Cilicia yepa macāāna cūārē mujääērē jāā nurotijoya. ²⁴Jāā tūgowu jicāārā áto macāāna mujää tupu na caquetibujumawijioñesēārīquērē. Jāā puame na jāā joepu mujää tūpure. Na majū na catūgoñarō mujää rupau macāājē yisetariquere mujää átirotiga ñesēāñupā.

²⁵“Bairi āmerē jicārōrē bairo tūgoñapetiri bero, jāārē bairo jāā caáto cañurō tūgoñarī, jāā watoa macāāna jicāārārē na jāā beseapu Bernabé, Pabljāā, jāā camairī majā majū mena mujää tupu cañarápárārē. ²⁶Na, Bernabé, Pabljāā puame Jesucristo yayere na caquetibujñesēārō jūgori aperā tiere catūgogaena puame na pajīābujioyupa. ²⁷Bairi jāā cabeseatana Judas, Silas na majūpu mujääērē quetibujugarāma nipetirije mujääērē jāā caīquetibujugarijere. ²⁸“Jāārē Espírītu Santo cū camasiōrījē jūgori capee majū mujääērē jāā átirotigaetiya. Ato cānacā wāmea mujääērē jāā átirotigarā: ²⁹Camasā na caweericarārē īroari waibutoa riire na cajoemugōjorije carusarije ūnierē ugaeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāīa pajīaricārā riire ugaeticōāña. Na rīí cūārē etieticōāña. Tunu bairoa carōmia, o cañmua mena roro átiepeeticōāña. Atie mujääērē jāā caījorijere bairo mujää caápata, caroaro cariape mujää átīānigarā. Na űuáto nipetiro,” í woatuyuparā.

³⁰Bairo í woa yaparori bero, na tunuo joyuparā Pabljāārē Antioquíapu tunu. Topu Pabljāā etarā yua, ti

macā macāāna Jesure caīroari poa macāānarē neñorī bero, ti cartare na nuniñuparā. ³¹Bairi Jesure catūgousarā puame ti carta mena caññaquetibujū cū caīrījērē tūgori butioro useaniñuparā. Tūgoña yeri űuo joroque na ásuparā marī yarā ti carta jūgori yua. ³²Tunu bairoa Judas, Silajāā cūā Dios cū yaye cū caquetibujugarijere camasārē caquetibujunetōomasīrā ānirī to macāāna Jesure catūgousarārē capee na quetibujunemoñuparā. Bairo na quetibujunemorī yua, tūgoña yeri űunemo joroque na ásuparā. Caroa yericuna na tutuao joroque na ásuparā. ³³Na mena yoajāñurō āñuparā topure. Cabero to macāāna Jesucristore catūgousari majā puame, “Caroa yericutajere mujää cū joáto marī pacu Dios,” narē na caīrō bero, tunucoásuparā cartare na caneárotijoricarā tupu. ³⁴Silas puame Antioquíapu tuagayupu. ³⁵Pablo bairi Bernabé cūā topu tuayuparā. Bairi aperā Jesure catūgousarā capāārā mena to macāānarē marī Quetiupau yaye quetire na quetibujuyuparā.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶Cayoato bero, Pablo puame atore bairo qūñupū cū bapa Bernabére: —Tocānacā macāārē marī Quetiupau yaye quetire marī caquetibujuricaropu marī iñañesēārā ároa tunu, “¿dope bairo marī yarā Jesucristore catūgousari majā na baiyati?” irā.

³⁷Bairo cū caīrō tūgo, Bernabé puame, “Jau,” írī bero, Juan ape wāmerā Marcos cawāmesucure cū neágayupu na mena. ³⁸Pablo puame bairo boesupu. Mai, cajūgoye Panfiliapu na caāno, Marcos puame na tunu weyocoásupu, Pablo, Bernabéjāā mena jupaanemogaetiri. Bairi na

mena ti rûmurê cû caátó boesupu Pablo. ³⁹Bairo butioro cû caboetoi yua, pugarãpua jïcã yerire bairo catûgoñaetimajücõãrã ãnirí ãmeo ricawaticoasuparã yua. Bernabé puame Marcos mena cûmuai acoásupu Chipre yucpoupu. ⁴⁰Pablo puame Silare cû beseyupu. Bairi, “Marí Quetiupau mujãrê mairí qûñaricanugóato,” Jesucristore catûgousari majã cû na caïrô bero, Silas mena acoásupu. ⁴¹Bairo áná, Siria, bairi Cilicia yepaare netóaná, to macãana Jesucristore catûgousari majãrê useanirô na tuao joroque na átíásuparã.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 ¹Bairi Derbe, Listra cawãmecuti macããpûre etayupu Pablo. Topu etari bero, jïcãũ to macããcũ Jesucristore catûgousau Timoteo cawãmecucure cû bocáyupu. Timoteo paco puame judío majã yao, Jesucristore catûgousao ãñupô. Cû pacu puame griego* majã yau ãñupû. ²To Listra, bairi Iconio macãã macãana Jesucristore catûgousari majã, “Cañuu, carou niñami,” na caï ãninucũñupû Timoteo. ³Bairi Pablo puame cû, Timoteore cû baboyupu. Mai, Timoteore cû neágu jûgoye, cû rupau macããtôrê* cû yisetarotiyupu, ti yepa macãana judío majã, “Jãã ya wãmerê nucûbugoetiayama,” na caítûgoñaetiparore bairo í. Mai, nipetiro ti yepa macãana, Timoteo griego majã yau macũ cû cañierê masijãñunuparã. ⁴Tocãnacã macãã na caquetibujñesẽãrôpu marí yarã Jesucristore catûgousari majãrê quetibujnetôñuparã apóstolea* majã, bairi cabutoa camasirí majã Jerusalêpu Jesucristore caïroari poa macãana na caïrotijoriquere. ⁵Bairo na caquetibujuroi, ti yepaa

macãana Jesucristore caïroari poa macãana cû mena tocãnacã rûmua tûgoñanemoñuparã. Torena, Jesucristore catûgousarã mena capããrã ãninemonucũñuparã.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶Cabero Pablojãã Asia yepapu Jesús yaye quetire na caquetibujñesẽãrã áparo jûgoye, Espíritu Santo puame na ãñotayupu. Bairo cû caẽñotaroi, Frigia, bairi Galacia yepaare tẽñotásuparã. ⁷Bairo tẽñotanetóatí bero yua, Misia yepa jûgoyepu etayuparã. Tipauí áná, Bitinia yepare na cajããgamiatacããrê, Espíritu Santo, Jesucristo cû cajou puame na ãñotayupu tunu. ⁸Bairo cû caẽñotaroi, Misia yepare cariapea netóatí, Troas cawãmecuti macãpu etayuparã. Troas puame ria capairiya tûnipu ãñuparô. ⁹Bairi Pablo ti macãpu ãcũ, jïcã ñami qûẽguericarore bairo jïcãũ Macedonia macããcũ atore bairo caïnucũñurê qûññañupû: “Tiaya ato Macedoniapu. Jããrê juátinemo asá,” cabopacure bairo qûññupû. ¹⁰Cabero cû caññaatajere jãã cû caquetibujuro yua, topu ágarã, jãã yayerê jãã qûẽñowũ. (Mai, yu, ati tutire cawoatuu cûã na mena yu ápú.) “Macedonia macããnarê caroa quetire jãã caquetibujñesẽãrô cariapea bou baiimi Dios,” jãã í tûgoñawũ.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Bairo í tûgoñarí yua, Troas macãĩ cûmua mena cariapea jãã acoápú Samotracia yucpoupu. Cabusuri rûmu Neápolis macãpu jãã etawu. ¹²Ti macãĩ jãã acoápú Filipos cawãmecuti macãpu. Ti macã puame romanoa* majã na cañni macã ãmu. Macedonia yepa macãã, cañnimajûrĩ macã ãmu ti macã. Topu yoajãñurô jãã ãmu.

¹³Jicā rūmũ marī cayerijārī rūmũ caāno, ti macā jūgoye ria tūnirũ jāā ápú. “Topũ Judío majā na cañubueripau āno,” ĩ tūgoñarī, topũ jāā ápú. To etari bero, jāā ruiwũ. Ruiiri yua, carōmia topũ caneñaetaátanarē Jesús yaye caroa quetire na jāā quetibũjwũ. ¹⁴Mai, na mena macāācō jicāo Lidia cawāmecuco, Tiatira macā macāācō āmo. Caroa jutii cajūmerijērē nunirī cawapatari majōco āmo. Diore caīroao āmo. Bairi Pablo narē cū caquetibũjro, marī Quetiupau pũame Pablo cū caquetibũjuriere dope bairo cō catūgopeoriye to r̄saetio joroque ásupi. ¹⁵Bairi cō, cō yarā nipetiro cūārē na jāā bautizawũ.* Bairo jāā cabautizaátaco yua, atore bairo jāā ĩwō Lidia:

—Yure, “Cariapea Jesucristore catūgousao niñamo,” mujāā caīata, yũ ya wiipũ ānirasá ati macā mujāā caāno ũno.

Bairo cō caīrō tūgori, “Aperopũ jāā ágārā,” cō jāā ĩ masīēpũ.

¹⁶Jicā rūmũ jāā cañubuenucūrōpũ áná, jāā bocāetawũ jicāo cawāmao wātī yeri pūna cacūgo majūrē. Cō pũame wātī jūgori ape rūmũ cabaipeere caquetibũjmasiō āmo. Bairo cō camasīrōī, cō quetiuparā pũame pairo wapatanucūñupā. ¹⁷Bairo cawāmao, wātī yeri pūna cacūgo yua, Pablo, bairi jāā cūārē jāā bero usajūgowō. Bairo jāārē usari yua, atore bairo ĩ awajawō:

—ĭĀnoa, Dios, jōbui macāācũ cū carotirore bairo caāna niñama. Bairi mujāārē Dios camasārē cū canetōogarijere quetibũjurána baiyama! —ĭ awajawō.

¹⁸Bairo jeto ĩ awaja āninucūñupō capee rūmurī. Bairi Pablo pũame tiere jutiri āmejorenucā yua, cō pũamerē ĩnarī atore bairo qūiwī cōp̄re caācũ wātīrē:

—Jesucristo cū camasīrījē mena mūrē niña: Cōrē tocārōā witiácúja.

Bairo cū caīrō, jicoquei cō witicoásúpi wātī.

¹⁹Bairo cū caáto ĩnarī, cō quetiuparā pũame asiajāñuwā Pablo mena, “Tocārōā nemo marī yao jūgori marī wapatamasīētigarā,” ĩrā. Bairo asiari yua, Pablo, Silas mena na ñerī quetiuparā ti macārē carotirā tũpũ na neámá ti macā na caneñanucūrō plaza,* caānimajūrīpau. ²⁰Bairo na tũpũ na neátí yua, ti macā macāāna quetiuparā jueces* caññabeserārē atore bairo na ĩwā:

—Ānoa judío majā ato macāānarē roro patowācōñesēārā baiyama. ²¹Marī romanoa majārē na caquetibũjuriere pũamerē marīrē carotieticōāpārō niña. Bairi na cabuerijere marī quetibũju rotimasīētīña —ĭwā.

²²Bairo na caīrō tūgo, camasā catūgorā etaátana cūā Pablojāā mena asiacoama. Bairo na cūā na caasiaroi, quetiuparā jueces pũame Pablo Silas yaye jutiire tuwee rotiri bero, na bape rotiwā yucu mena. ²³Butiuro na bape yaparori bero, preso jorica wiipũ na jowā. Topũ na jori yua, ti wiire caññacotei pũamerē, “Dope bairo narē rutimasīā mano caroaro majū na ĩñacoterotiya ānoarē,” qūīrī cū coterotiwā. ²⁴Bairo na caátirotirijere tūgori bero, caññacotei pũame preso jorica wii capupea catusari arguapũ na cūñupũ. Topũ pũga yucu watoapũ na r̄porire ñujorotiri, na jiyar̄po cūñupũ.

²⁵Ti ñami recomacā caetaro, Pablo, Silas, Diore cū ñubue basapeoyuparā. Bairo na cañubue basapeoāno, aperā, narē bairo preso joricarā cūā na caīrījērē tūgoyuparā. ²⁶Tipaua yua caāno tusaroa tutuaro yepa pũame yuguiyuparo. Tutuaro majū cayuguiroi, ti wii macāājē na cacūjūgorica ũtāpāīrī

cūā yuguiri nūcūpū ásúparo. Bairo cayuguiripaua ti wii jopeeri puame pāānūcāpeticoasuparo. Tunu bairoa ti wii macāāna preso joricarārē na cajiymiataje cadena āpōā wēērī cūā piti wēcoasuparo. ²⁷Bairi yua, ti wiire cañnacotei puame wācārī bero, ti wii jopeeri pāāricārōpū caāno īñañupū. Bairo īña acuari, “Ti wii macāāna preso joricarā rutipeticoatanama,” ī tūgoñañupū. Bairo ī tūgoñarī yua, cū jarericapāirē neñupū, cū majūā pajāiyasigh. ²⁸Bairo cū caátigaro īñarī yua, atore bairo qūī awajajoyupū Pablo puame:

—Mu majū roro ápericōāna. Jāā ānipeticōāna atopū. Jāā rutietiya —qūīñupū.

²⁹Bairo cū caīrō tūgo, “Jīñaworiquere neasá,” cūtu macāācūrē īrī, Pablojāā na caāni arūarū atūjāásúpū. Atū jāāti yua, uwirique mena nanarī Pablo, Silatu rupopaturi mena etanumuū etayupū. ³⁰Cabero narē na wiyojori bero, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Dope bairo yu ácuati, Dios yure cū netōáto, ī?

³¹Pablojāā puame atore bairo qūīñuparā:

—Jesucristo mena cariape mu catūgoñatutuata, mu, mu yarā cūā mujāā netōmasīgarā.

³²Bairo qūī yaparori bero, marī Quetiupau yaye quetire na quetibujū nemoñuparā Pablojāā preso jorica wiire cañnacoteatacu cū ya wii macāāna cūārē. ³³Ti nāmi ti hora majūā caāno preso jorica wiire cañnacoteatacu yua, Pablo, Silajāā cāmiirē na coseyupū. Cabero cū, cū yarā cūārē nipetiro na bautizayuparā. ³⁴Bairo narē na cabautizaro bero, preso jorica wiire cañnacoteatacu puame cū ya wiipū na jūgoásúpū. Topū

ugariquere na nuñupū Pablojāārē. Bairi yua cū, cū yarā cūā bütioro useaññuparā, Dios yaye quetire na catūgousaatato bero jūgori.

³⁵Cabusuri rūmu caāno, quetiuparā jueces na ūmua jīcāārārē preso jorica wiire cañnacoteatacu tūpū na joyuparā, “Pablo, Silare na wiyoyo rotíáto,” īrā.

³⁶Bairo na caijoatana na caīrījērē tūgo, ti wiire cañnacoteatacu puame atore bairo qūīñupū Pablore:

—Quetiuparā cañnabeserā mujāārē yu wiyorotijoupa. Bairi caroaro mena mujāā ámasīña merē.

³⁷Bairo cū caīrō tūgomicūā, atore bairo na īñupū Pablo quetiuparā cañnabeserā na cajoatanarē:

—Ati macā macāāna cañnabeserā roro jāā caátiere bócañaētīñama. Roro jāā ápewū. Bairo bócaetimirācūā, camasā nipetiro na caññajoro jāārē baperotiana. Tunu bairoa preso jorica wiipū jāā cūrotiana. Jāā cūā romanoa majā jāā caānimiatacūārē, roro majū jāā átiana. Bairo jāārē caátiatana nimirācūā, āmerē yasioro jāārē wiyogayama. Yasioro jāā ápērā. Na majūpua atfiri jāārē na wiyora apáro — na īñupū Pablo.

³⁸Bairo cū caīrō tūgo, na quetiuparā juecere na quetibujurásuparā soldaua puame. Bairo Pablojāā romanoa majā na caānierē na caquetibujuro tūgori bero, quetiuparā cañnabeserā puame roro narē na caátiatajere tūgoñarīqūē pajjāñuñuparā. ³⁹Bairo tūgoñarīqūē pairi yua, acoásuparā Pablo Silas tūpū, “Roro mujāārē jāā caátiatajere mujāā masiriyowa,” na īráná. Bairo na tūpū eta, ti wiire na wiyocōñuparā. Bairo na wiyori bero yua, aperopū na caátó boyuparā. ⁴⁰Bairo na cawiyoro bero, acoásuparā Lidia ya wiipū. Topū marī yarā Jesure catūgousarārē useaññirō na tuao joroque na ásuparā. Bairo na

áti yaparoro bero, ti macã cañiatana aperopu acoásúparã.

El alboroto en Tesalónica

17 ¹Bairo ána yua, Pablo, Silajã Anfópolis bairi Apolonia cawámecuti macãarẽ netóána, Tesalónica macãpu etayuparã. Ti macãpu judío majã ñubuerica wii cūgoyuparã. ²Bairi Pablo judío majã na cayerijãrĩ rũmu caetaro ñnarĩ, ti rũmu ùnorẽ cū caátinucũrõrẽ bairo átigu, ti macã ñubuerica wii sinagogare ásúpu. Topu etari yua, to macãanarẽ Dios ya tuti mena na ñna quetibujuyupu, na busunetõgu. Bairo jeto áti añupũ Pablo itia semana majũ yerijãrĩcã rũmurĩ caño. ³Ti rũmurẽ atore bairo na ï quetibujuyupu Pablo:

—Dios yaye cū caquetibujurica tuti atore bairo ñna: ‘Mesías,* Dios cū cajopau puame ati yepapu ãcũ, riacoagumi. Bairo cū cariacoamiatacũarẽ, cū catiocõagumi Dios tunu,’ ï quetibujuya Dios ya tuti. Cũã, Jesús niñami Dios yaye quetibujurica tutipũ profeta* majã na cawoatujũgoyecutacu, mujãarẽ yu caquetibuju —na ñnupũ Pablo.

⁴Bairo cū caĩrõ tũgo, judío majã jĩcãarã cariape tũgoyuparã. Na puame Pablo, Silas mena bapacuti jũgoyuparã. Griego* majã Diore caĩroarã cũã capãarã na yaye quetire cariape tũgoyuparã. Tunu bairoa carõmia caanimajũrã cũã capãarã cariape tũgoyuparã. ⁵Bairo na cabairijere ñnarĩ judío majã, Pablojã na caquetibujurijere cariape catũgoena puame na ñnatutiyuparã. Bairo na ñnatutiri yua, ñe ùnie caáperã maarĩpu caãnarẽ na neñoñuparã, nipetorpu roro na caawajabato ñesẽaparore bairo ñrã. Bairo ána, Jasón ya wiipure roro átirã etayuparã, Pablo

Silajãarẽ macãarã. Na ñerĩ camasãrẽ roro na átirotigayuparã. ⁶Bairo na bócaetiri, Jasón bairi aperã marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puamerẽ ñe, na weeri na neásúparã ti macã macãana quetiuparã tũpu. Topu etari, atore bairo na ï awajayuparã:

—¡Aperopu macãana caatiatana puame noo nipetiro na cañesẽarõpũre royetuñesẽarã átiyama! Bairi ati macãpu cũarẽ merẽ etayama. ⁷Jasón puame cū ya wiipũ na etarotiupu. Na nipetiro, “Apei quetiupau rey niñami Jesús,” na caĩata, imarĩ quetiupau emperador* romano cū caroticũriqũerẽ baibotorã baiyama! —na ñnuparã ti macã caña na quetiuparãrẽ.

⁸Bairo na caĩrĩjẽrẽ tũgori, aperã camasã, bairi ti macã macãana quetiuparã cũã jĩcãrõrẽ bairo tũgoñariqũecuti masĩesuparã. ⁹Bairo baimirãcũã, Jasõjã ya dinerore na mena na wapa cũrotiyuparã. Bairo áti yaparori bero, na piticõañuparã, ti macã macãana quetiuparã Jasõjãrẽ.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Ti ñamicã canaiorĩpau ti macã macãana marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puame Pablo, Silajãarẽ ti macãrẽ na witirotiyuparã. “Tãmurĩ Berea macãpu ánãja,” na ñnuparã. Cabero ti macãpu eta yua, judío majã na cañubueri wiipũ ásúparã. ¹¹Na roque Tesalónica macãana judío majã netõjãñurõ Jesús yaye queti Pablo cū caquetibujurije catũgogari majã añuparã. Bairo caña añirĩ, Pablo cū caĩquetibujurijere caroaro tũgousayuparã. Bairo tũgousari yua, tocãnacã rũmua Dios ya tutire ññabuenucũñuparã, “¿Cariapea marĩrẽ cū quetibujumiñati?” ñrã. ¹²Bairo ññabueri yua, na mena macãana capãarã cariape tũgoyuparã. Griego

majã cūã capããrã cariape tũgoyuparã carõmia caänimajürã, aperã caũmua cūã.

¹³Bairo Pablojãã Berea cūãrẽ Dios yaye quetire na caquetibũjuro tũgori, judío majã Tesalónica macããna pũame Bereapũ acoásúparã. Topũ etari, to macããnarẽ Pablojãã na cabairijere busujãñuparã, roro na caĩawajabatoñesẽaparore bairo írã. ¹⁴Bairo na caátigaro ñnarĩ, marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã pũame ti macãrẽ Pablõre cū witirotiyuparã. “Tãmurĩ ria capairiya tũnipũ áćuja. Timoteo, Silajãã pũame jãã mena tuagarãma,” qũñũparã. ¹⁵Bairo na caĩjoatacu mena cabapacutiátana pũame cū cũñuparã Atenas cawãmecuti macãpũ. Topũ cū cũyaparori bero, tunucoásúparã na ya macã Bereapũ tunu. Na mena atore bairo ĩ quetijoyupũ Pablo: “Silas, Timoteo mena tãmurĩ atorũ na apáro,” na ĩ joyupũ.

Pablo en Atenas

¹⁶Mai, Pablo Atenas macãpũ Timoteo, bairi Silajããrẽ na cote áćũ, ti macã macããna wericarã jeto na cajũgũẽã cũgoro ñnarĩ, tũgoñarĩqũẽ pajjãñũupũ. ¹⁷Bairi ñbuerica wii sinagogapũ judío majã aperã judío majã caãmerã Diore caĩroarã mena busũnucũñupũ, na busũnetõgu. Tunu bairoa camasã na caneñaporipau plazapũ* caneñarã cūãrẽ tocãnacã rũmua busũnucũñupũ Pablo. ¹⁸Bairo cū cabusũãnitoye, epicũreos* yaye bueri majã, aperã estoicos* yaye bueri majã cūã cū mena busujũgoyuparã, cū busũnetõgarã. Atope bairo qũñũparã Pablõre jĩcããrã:

—Ñni, cabusũriquepai, ¿ñee ùnierẽ ĩgu qũññati?
Aperã atore bairo qũñũparã:
—Ape yepaa macããna jũgũẽãrẽ marĩ catũgousarore bou baiimi.

Pablo pũame Jesús yaye caroa quetire, tunu cū cacatirique cūãrẽ na quetibũju baiyupũ. ¹⁹Bairo cū caĩrõ tũgo, neñarĩ na cabusũnucũrõ, Areópago* na caĩrõpũ cū neásúparã. Bairo topũ cū na cane etaro, atore bairo qũĩ jẽniñañuparã:

—¿Atie cawãma wãme mũ caquetibũjuriijere, jãã mũ quetibũjugaetiyati? ²⁰Mũ caquetibũjuriije ùnierẽ jãã tũgoñaẽtĩña. Bairi tiere jãã masĩgaya mũ caquetibũjuriijere —qũñũparã.

²¹Mai, Atenas macã macããna nipetiro, bairi to macããna ape yepapũ caatána cūã butiro tũgogayuparã apeye cawãma quetire. Tiere tũgori bero, tie jetore ãmeo busũpẽninucũñuparã na majũ.

²²Bairi Pablo pũame Areópagopũ áćũ, na watoapũ wãmũnucãrĩ atore bairo na ĩnupũ:

“Mujãã, Atenas macããna, capããrã mujãã jũgũẽã mujãã cawericarãrẽ ñnarĩ, ‘Na jũgũẽãrẽ butiro catũgoñarĩ majã ñiñama,’ ñi tũgoñaña. ²³Mujãã cañbueripauripũ ñiñañesẽãpũ. Jĩcã altar* mesa rocapũ atore bairo ĩ woaturiquere ñiñaapũ: ‘Dios, marĩ camasĩẽcũrẽ marĩ caĩroaripau ñiña.’ Bairo cū masĩẽtĩmirãcũã, mujãã caĩroaure mujãã quetibũju acũ yũ átiapũ.

²⁴“Cũã, Dios ati umũrecóo macããjẽ nipetirijere caqũẽnorĩcũ, ati umũrecóore, ati yepa cūãrẽ Quetiupau ñiñami. Templos,* ‘Dios ya wii nigaro,’ camasã ĩrĩ na caqũẽnorĩcã wiirire ãmerĩnucũñami. ²⁵Ñe ùnie cū caãnipẽere cũrẽ marĩ caátibojapee cū rusaetiya Diore. Cũ pũame roque ñiñami marĩ camasãrẽ marĩ cacatiãnierẽ cajou. Tunu bairoa marĩ cayerijõãnie, wĩno cūãrẽ, apeye nipetirije cū jetoa marĩrẽ cajou ñiñami.

²⁶“Bairi jīcāū caūmu jūgori nipetiro camasā poari ati yepa nipetiroḡu na masābatanucāo joroque ásupi. Tunu bairoa tocānacā poare na cañnīpa yūtearire cūñupī. ²⁷Bairo ásupi Dios, tocānacāḡu camasā cū na camasīparore bairo ī. Bairi cūrē cabocōānīnucūrā ḡuame cū masīgarāma. Dope bairo mee niña Diore masīrīqūē. ²⁸Cū, Dios cū cajuátoi jūgori marī catiya. Marī paamasīña. Marī ānajē cutiya. Mujāā ya poa macāāna poesiare cawoaturi majā cūā torea bairo īñupā: ‘Marīā, Dios pārāmerārē bairo caāna marī āniña,’ īñupā.

²⁹“Bairi Dios pārāmerārē bairo caāna ānirī camasā na catūgoñarījē jūgori, oro, plata, o ūtā mena camasārē bairo cabaurārē na caqūēnorīcārārē marī caīroaro ñuētīña. ³⁰Tirūmḡure camasā roro na caātiere boetīmicāā, popiye na baio joroque ápeyupī, cū yaye queti nipetirijere na camasīētoi. Āme ḡuame roque na camasīrōī, tocānacāū camasā nipetiro na caānoḡu roro na caātiere na jānarotiyupī. ³¹Tunu bairoa jīcā rūmu ati yepa macāāna nipetirore cū caīñabesepa rūmurē cūñupī Dios. Bairi caūmu caroaro cariape caīñabesepau cūārē cū cūñupī. Cū, caūmu cariacoatacū cū cañnīmiatacūārē, tunu cū catioyupī Dios. Bairo cū cū cacatioro jūgori nipetiro camasā ḡuame cū, caīñabesepau cū cañnierē masīcōāñama,” na ī quetibujnyurū Pablo to macāānarē.

³²Bairo to macāāna, “Cariacoatana nīmīracūā, tunu catiyama camasā,” Pablo cū caīrō tūgori, jīcāārā na mena macāāna cū boyetiyuparā. Apherā ḡuame atore bairo qūñuparā:

—Cabero ūno cū yaye quetire marī tūgonemorōā tunu —qūñuparā.

³³Bairo na caīrō bero, Pablo ḡuame na aweyocoásupū. ³⁴Bairo na cū caaweyocoamiatacūārē, jīcāārā na mena macāāna cū bero usari, cū yaye quetire cariape tūgousayuparā. Jīcāū na mena macāācū Dionisio wāmecusupū. Cū ḡuame Areópagoḡu caneñaporā mena macāācū āñupū. Apeo Dámaris cawāmecuco cūā cariape tūgoyupo Pablo cū caīrījērē. Apherā cūā cariape cū caīrījērē tūgousajūgoyuparā.

Pablo en Corinto

18 ¹Cabero Pablo Atenapū quetibujū ānirī bero, ti macā cañniatacū acoásupū Corinto cawāmecuti macāḡu. ²Topū etari yua, jīcāū, Ponto yepa macāācū cañnīmīrīcū judío majōcū Aquila cawāmecucure cū bocāetayupū. Mai, cajūgoyepū Aquila, cū nūmo Priscila mena Italiapū cañnīmiatana Corintopū etayuparā. Quetiupau emperador* Claudio, “Nipetiro judío majā ati macā Romarē caāna na witiápáro,” na cū caīrījērē tūgori, Corintopū etayuparā. Tīere tūgori Pablo ḡuame na īñañesēāū ásupū. ³Aquilajāā cūā Pablo cū caátore bairo paarique cūgoyuparā. Caesebutirīje jutii paca aseri wii mena apherā ñesēāránā na caneátīe ocojurique aseri ūnierē qūēnorīqūē paarique cūgoyuparā. Tīere capaarā na caānoi, na mena paagū na mena tuayupū Pablo. ⁴Bairo tuari yua, tocānacā rūmu judío majā na cayerījārī rūmu caāno, ñubuerica wii sinagogapū* ánucūñupū. Topū na quetibujñucūñupū Jesús, Mesías* cū cañnierē judío majā, judío majā caāmerā cūā na camasīparore bairo ī.

⁵Bairi Macedoniapū cañniatana, Timoteo Silas mena Corintopū na caetaro bero, Pablo ḡuame judío

majārē caroa quetire na quetibujū ñesēariquē jeto átiāñupū, Jesús Mesías cū caānierē. ⁶Bairo judío majārē cū caquetibujūmiatacūārē, na puame cū busucānamuñuparā. Roro quīñuparā. Bairo roro cū na caīrōī, Pablo puame cū jutii macāājē ñerirē pabatoreyupū na cañajoro, “Roro yu mujāā átiya,” í. Bairo áti yaparo yua, atore bairo na ññupū:

—Mujāā catūgogaetie bui popiye mujāā baigarā. Yu yaye wapa mee, mujāā yaye wapa puame roque nigaro. Torecū, ati rūmūi judío majā caāmerā puamerē yu quetibujū jūgou águ yua —na ññupū Pablo judío majārē.

⁷Bairo na ññi bero, ñubuerica wiire witi acoásupū Pablo. Jīcāñ cañmū Ticio Justo cawāmecucū, Diore caīroaū ya wiipū ásupū. Cū ya wii puame ñubuerica wii sinagogatuaca añuparō.

⁸Topū cū caāno, Crispo ñubuerica wii sinagoga quetiupau jīcāñ cū yarā nipetiro mena marī Quetiupau yaye quetire tūgousajūgoyuparā. Aperā Corinto macāāna cūā capāārā Jesús yaye quetire tūgori, cariape tūgojūgoyuparā. Bairo cariape na catūgoro jūgori, na bautiza* rotiyuparā.

⁹⁻¹⁰Jīcā ñami quēguericarore bairo Pablo cū caāno, marī Quetiupau yaye quetire atore bairo tūgoyupū: “Yu, mū mena yu ānicōāña. Bairi ni jīcāñ ūcū mūrē ricaati caátimasī manigumi. Tunu bairoa ati macāpūre capāārā yure caīroarā niñama. Bairi tūgoña uwieticōāña. Yu yaye quetire quetibujūcōā āninucūña. Mūrē yu caátitotiriquere jānaeticōāña,” quīñupū marī Quetiupau Pablore. ¹¹Bairo marī Quetiupau cū caīrōī, Pablo puame jīcā cūma ape cūma recomacā majū añupū ti macā Corintopūre. Topū ācū yua, to macāānarē na quetibujū añupū Dios yaye quetire.

¹²Tiwatoare Galión ti yepa Acaya quetiupau gobernador* cū caāno, judío majā puame jīcārōrē bairo tūgoñariquē cutiri Pablore boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cū ñee, cū neásuparā quetiupau gobernador tūpū. ¹³Cū tūpū Pablore cū ne etari yua, atore bairo quīñuparā:

—Ānia, Pablo ricaati camasārē na quetibujū ñesēāñ baiyami ati macāpūre. Jāñ ñicū Moisés ānacū Diore jāñ caīroapeere cū caroticūrīcārōrē bairo mee quetibujūyami —quīñuparā judío majā Galíorē.

¹⁴Pablo puame bairo na caīrō na yūgu cū caátipaua, Galión puame atore bairo na í jūgoyupū:

—Roro cū caátato bero caāmata roquere, mujāā judío majā ānirē mujāā cabusupairijere yu tūgoña besebujou. ¹⁵Bairāpua, mujāā cabusupairije, mujāā judío majārē rotirique ūnie caānoi, mujāā majūā tiere busuquēñoña āni mena. Bairi yu puame tie ūnierē yu tūgoña besegaetiya —na ññupū Galión judío majārē.

¹⁶Bairo í yaparori bero, cū ūmua soldauare* judío majārē na wiyorotiyupū. ¹⁷Bairi to caāna nipetirā puame Sóstenes cawāmecucū, ñubuerica wii sinagoga quetiupau jīcāñerē ñerī, tipaua cū bapeyuparā, Galión cū cañajoro. Galión puamerē dope bairo cū baiusuparo bairo na caátie.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸Pablo puame mai capee rūmūrī tuayupū Corintopūre. Cabero marī yarā Jesure catūgousarārē na átaje uwiri bero, cūmuai Siria yepapū acoásupū tunu, cū bapa Aquila, Priscila mena. Mai, Cencrea macāpū

ácū, cū poare juarerotiyupū. “Diore cū yū caījūgoyetiricarore bairo yū áti yaparoya,” ígu, bairo ásupū.

¹⁹Efeso macāpū etari bero, cū bapa Aquila, Priscilajāārē topū na cūñupū. Bairo na cūrī bero, ñubuerica wii sinagoga, ti macā macāāna judío majā na caneñanucūrī wiipū ásúpū, na quetibujū ácú. ²⁰Ti wii macāāna puame cū caírījērē tūgori yua, butiuro yoajāñurō tore cū caturare boyuparā. Bairo cū caturare cū na cabomiatacūārē, Pablo puame na mena yoaro tuagaesupū. ²¹Bairo tuagaetiri, atore bairo na í átáje uwiypū Pablo: “Dios cū caboata, ape rūmū mujāārē ñiñañesēāū atígu tunu. Jerusalēpū yū netōgu bose rūmū cañnipa rūmūrē mai,” na iñupū.

Bairo na írī bero, cūmua mena Efeso macā cañniatacū acoásúpū Pablo. ²²Cabero Cesarepū maa etari bero, Jerusalēpū acoásúpū, Jesure cañroari poa macāānarē na jēniácú. Na jēni yaparori bero, Antioquía macāpū tunucoásúpū yua. ²³Topūre jīcā yutea ānirī bero, tunu ānemoñupū Galacia, bairi Frigia yepaare tocānacā macāā cū cañesēāricārōpū. To macāāna Jesure catūgousari majā nipetirore na tūgoña yeri ñuo joroque na átiasúpū Pablo.

Apolos predica en Efeso

²⁴Ti yutea caño jīcāū judío majōcū Apolos cawāmescū Efeso macārē etayupū. Apolos puame Alejandría macā macāācū āñupū. Caroaro cariape caquetibujūmasī majū āñupū. Tunu bairoa Dios ya tuti macāājē cūārē caroaro masīñupū. ²⁵Mai, cajūgoyerū aperā marī Quetiupau yaye quetire cū quetibujūyuparā. Bairo tiere tūgousari bero, Apolos puame aperārē cū camasīrō cārō na quetibujūyupū. Juan camasārē bautiza

ácū, cū cabuerique jetore catūgoricū nimicūā, Jesús cū cañnierē caroaro quetibujūyupū. ²⁶Bairi uwiricarō mano ñubuerica wiipū na cū caquetibujūāno, Aquila bairi Priscilajāā puame cū tūgoyparā. Cū caírījērē tūgori bero, cū neásuparā na cañni wiipū. Topū Dios yaye cū camasīpee carūsarijere cū quetibujūñemoñuparā.

²⁷Cabero Acaya yepapū Apolos quetibujū ñesēāū āgu cū cabairo iñarī, marī yarā Jesucristore catūgousari majā puame cū juásuparā. Cūrē to macāāna catūgousari majā caroaro mena cū na bocaáto írā, papera pūrō cartare cū woabojajoyuparā. Bairi Acaya yepapū etari bero, Apolos butiuro na juátinemoñupū to macāāna, Dios cū cañnamairījē jūgori cū canetōōricārārē. ²⁸Tunu bairoa nipetiro na caññojoropū, judío majārē na quetibujū netōñcāñupū. Dios ya tutire buējūgori bero, Jesús Mesías cū cañnierē na quetibujūyupū. Bairo na cū cañquetibujūroi, “Cūā, Mesías mee ácūmi,” qūī netōmasiēsuparā.

Pablo en Efeso

19 ¹Apolos, Corintopū cū cañnitoye, Pablo puame ūtā yuscū capairi yepare netōátí, Efesopū etayupū. Topū etari, capāārā Jesure catūgousari majārē na bocáyupū.

²Narē, atore bairo na í jēniñañupū:
—¿Dios yaye quetire mujāā catūgousajūgori rūmūrē Espiritu Santore mujāā cūgojūgori?

Bairo cū cañjēniñarō, atore bairo qūiñuparā:

—Jāā cūgojūgoepū. Espiritu Santo cū cañnierē di rūmū ūno jāā tūgoñaēpū.

³Bairo na cañrō tūgo, atore bairo na í jēniñanemoñupū tunu Pablo:

—Toroque, ¿noa yaye bueriquere tūgousari bero mujāā bautiza* rotiri?

Na p̄ame atore bairo q̄iñuparā:

—Juan cū cabuerijere jāā catūgousaro bero, jāā bautizawī —q̄iñuparā.

⁴Pablo p̄ame na ñupū tunu:

—Bairoa ásupi Juan ānacū bair̄ua. Camasā roro na caátiere tūgoña yapapuari na catūgoñawasoaro bero, na bautizayupī. Tunu bairoa, “Yū bero macācū yaye queti cūārē tūgousaya,” na ñupī. Jesure ĩḡu bairo ñupī Juan ānacū —na ĩ quetibujuyupū Pablo Efeso macāanarē.

⁵Bairo cū cairō tūgo, marī Quetiupau ya wāme mena bautiza rotiyuparā. ⁶Cabero Pablo na rupoari buipū cū wāmo mena cū cañigāpeoro yua, Espiritu Santo nap̄ure ruietayupū. Bairo cū caetaro, apeye busurique busujūgoyuparā. Bairo busuri, Dios narē cū camasīrījērē quetibujnetōñuparā. ⁷Na, caquetibujurā caūmua p̄uga wāmo peti rupoare p̄uga p̄enirō cānacāñ majū āñuparā.

⁸Bairi Pablo p̄ame ti macāpū ācū, itiarā muir̄ua majū ñubuerica wīi sinagogap̄are* ānucūñupū. Top̄ure uwiricaro mano, caroa quetire na quetibujñucūñupū: Dios cū carotimasīrīp̄au macāājē quetire na catūgousaparore bairo ĩ, na busunucūñupū. ⁹Bairo cū cabusumiatacūārē, jīcāārā na mena macāāna cū cairījērē cariape tūgoesuparā. Cayugaena majū āñuparā. Bairo caāna ānirī, camasā na catūgoro, Dios yaye cawāma quetire roro ĩ busupaiyuparā. Bairo roro na cabusupairo ñnarī, Pablo p̄ame na piticōāñupū. Na pitirī yua, Jesucristore catūgousari majā mena Tirano cawāmecucu buerica wiipū na jūgoásupū. Top̄u na quetibujñucūñupū tocānacā rūmua. ¹⁰Bairo jeto

ātiāninucūñupū Pablo p̄uga cūma majū. Bairi nipetiro Asia yepa macāāna judío majā, judío majā caāmerā cūā tūgopeticoasuparā marī Quetiupau yaye quetire.

¹¹Tiwatoare Dios p̄ame camasārē Pablo jūgori capee caroa wāmerē na āti ññoñupū. ¹²Bairi Pablo cū majū cū caápérimitacūārē, aperā camasā na jutii cabuimacāātō ūno, o jutii asero ūno mena Pablōre na capāñarotirijere jecoanucūñuparā cariayecuna t̄upū. Bairo na caāto, cariayecuna p̄ame tiere pānarī caticoanucūñuparā. Wātīā yeri pūna cacūgori majā cūārē na witicoanucūñuparā wātīā, bairo na caāto.

¹³Tiwatoare aperā judío majā wātīā yeri pūna cacūgori majārē wātīārē cawiyōnesēārī majā āñuparā. Na p̄ame Jesús cū camasīrījē mena tore bairo ātigarā, atore bairo ñuparā wātīā yeri pūnarē: “iPablo cū caquetibujū, Jesús wāme mena mujāārē, ‘Witi ánāja,’ jāā ñña!”

¹⁴Tore bairo ātiāninucūñuparā Esceva cawāmecucu judío majōcu pūnaa jīcā wāmo peti p̄uga p̄enirō cānacāñ majū caāna. Na pacu, Esceva p̄ame, sacerdote* majā quetiupau jīcāñ āñupū. ¹⁵Bairo na caātiāno, jīcā rūmu jīcāñ wātī yeri pūna p̄ame atore bairo na ñupū: “Yua, Jesure yu masīña. Pablo cūārē yu masīña. Mujāā roquere yu masīñtīña. ¿Ñamarā ūna mujāā āniñati?” na ñupū wātī.

¹⁶Bairo na cū caāñip̄aua, caūmu wātī yeri pūna cacūgou p̄ame nap̄ure patirocapeayupū. Bairo patirocapeari yua, tutuaro mena jīcā nūgōā na quēnetōñucōāñupū. Bairo roro majū narē cū caátie jūgori, ti wiire rutiwiticoasuparā caūmua, jutii mána, cāmii cūgori yua. ¹⁷Bairi nipetiro Efeso macā macāāna, judío majā, judío

majã caãmerã cãã tiere tũgoyuparã. Bairo tũgori yua, butioro tũgoña uwiuparã. Torena, marĩ Quetiupau ya wãmerẽ netõjãñurõ nucũbugorique mena tũgoñariqũẽ cusuparã.

¹⁸Tunu bairoa Jesucristo yayere cariape catũgoricarã capããrã roro na caãtaje nipetirijere yapapuari capããrã camasã na cañajoro quetibujurã etanucũñuparã. ¹⁹Tunu bairoa cũmua na camasĩrĩjẽ ùnierẽ caãtana cãã capããrã ricaati na bueri catutirire nipetiro camasã na cañajoro joerecõañuparã. Ti tutiri wapa, paio cincuenta mil plata tiiri majũ wapacusuparo. ²⁰Bairi marĩ Quetiupau yaye queti puame nipetiropu etapeticoasuparo. Bairo caetapetiro yua, tiere catũgousari majãrẽ cũ camasĩrĩjẽrẽ na ññoñupũ Dios.

²¹Cabero Pablo puame cũ yeripũ atore bairo ï tũgoñañupũ: “Macedonia yepa bairi Acaya yepa cããrẽ ãñesã yaparori bero, Jerusalén macãpu yũ áoagu. Topu ãnirĩ bero, Roma* macãpu cããrẽ ññañesãũ águ,” ï tũgoñañupũ. ²²Bairo ï tũgoñarĩ, cũ mena cajũpaarã, Timoteo bairi Erasto cawãmecunare cũ jũgoye na árotiyupu Macedonia yepapu. Mai, cũ puame yoajãñurõ tuausayupu Asia yepapure.

El alboroto en Efeso

²³Ti yũteapu caãno Efeso macãpũre butioro risetiña añuparõ Jesús yaye cawãma quetire capããrã na catũgousaro jũgori. ²⁴Demetrio cawãmecucu puame ti macã macããna nipetiropu roro na awaja ñesẽã joroque na ásupũ. Mai, Demetrio puame caasiyarije plata mena capaari majõcu añupũ. Tie plata mena na jũgũẽõ Artemisa* cawãmecucore na cañubueri wii templo* macããjẽ ùnierẽ caqũẽnon añupũ. Bairo caqũẽnon

ãnirĩ, cũ, cũ paabojari majã cãã tiere camasãrẽ nunirĩ, paio majũ wapatanucũñuparã. ²⁵Bairi Demetrio puame cũ ùmuarẽ na ñño, aperã cũ paariquere bairo capaari majã cããrẽ ñño, atore bairo na ññupũ: “Mujãã, yũ paariquere bairo capaariquesuna, mujãã masiña: Marĩ paarique jũgori caroaro wapatarĩ marĩ ãnicõãna. Tie camanicõãta, marĩ ãnimasĩetĩbujiorã. ²⁶Bairo cabaimiatacũãrẽ, ãmerẽ cũ, Pablo, cũ caĩrĩjẽrẽ mujãã tũgonucũña. Cũ puame, ‘Jũgũẽãrẽ bairo cabaurã camasã na caweericarã, jũgũẽã mee ññama,’ ï quetibujũ ñesẽanucũñami. Bairo ñri, capããrã camasãrẽ cariape na tũgoñaõ joroque átiyami. Ati macã Efeso macã jeto meerẽ bairo átiyami. Asia yepa nipetiro jãñurĩpu etaro baiya cũ caĩrĩjẽ. ²⁷Bairo cũ caãto, ñuetiña marĩrẽ. Bairo cũ caquetibujũnemoata, marĩ paarique yasicoabujioro. Tunu bairoa, marĩ jũgũẽõ caanimajũõ Artemisa ya wii templo puame cabũgoro macã wiire bairo tuabujioro. Artemisa cããrẽ ñroa manibujioro, ati yepa Asia, bairi ati ãmurecõo nipetiropu marĩ caĩroa puamerẽ,” na ññupũ Demetrio cũ paariquere bairo capaari majãrẽ.

²⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, butioro asiari, atore bairo ï awaja jũgoyuparã: “¡Artemisare marĩ, Efeso macããna, cõ marĩ caĩroarije to petieticõãto!”

²⁹Aperã cãã tiere tũgori, Efeso macã nipetiropu mawijioroa awajacõã ñesẽañuparã. Bairo na cabaiãno, na mena macããna jĩcããrã puame Gayo bairi Aristarco menarẽ na patirocapeayuparã. Mai, Gayo, Aristarcojãã Macedoniapu macããna, Pablo baparã majũ añuparã. Bairo narẽ patirocapeari bero, wẽpũrõ mena na tũgã ásuparã ti macã macããna na caneanucũrõ, teatropũ. ³⁰Bairo na

caáto tũgori, na caneñarõpu ágamiñupũ Pablo cũa, na mena busũgu. Bairo cũ caágamiatacũarẽ, ti macã macãana Jesure catũgousari majã puame cũ joesuparã, cũrẽ pajĩarema, ãrã. ³¹Aperã Asia yepa macãana quetiuparã, Pablore caĩroarã cũa, “Topũ, camasã watoapu cũ ápéricõato,” ï quetijoyuparã.

³²Bairo cũ cabaiãno, to macãana na caneñarõpu ãna, jĩcããrã na mena macãana jĩcã wãmerẽ ï awajanucũñuparã. Aperã cũa ape wãmerẽ ï awajanucũñuparã. Camecũrãrẽ bairo baiyuparã. Bairo caneñarã nipetiro jãnurĩpua, “¿Dopẽĩrã marĩrẽ atopũ na neñoupari?” ï tũgoña masĩsuparã. ³³Bairo na cabaiãno, jĩcããrã na mena macãana na cabairijere cũ quetibũyuparã Alejandro cawãmecũcure. Bairo cũ quetibũjari bero, cũ tuneroca nucõñuparã camasã na caĩñajoro, camasã to cañarẽ na cũ quetibũju masĩõato cabairijere, ãrã. Bairo Alejandro puame cũ wãmorĩrẽ ñumũgõri na busũjana rotiyupũ. “Judío majã mee buicũtiyama tie ati macã macãana na cabaimecũrĩjẽrẽ,” na ïgu ïmiñupũ. ³⁴Bairo cũ caĩgarije watoa, to macãana neñarĩ majã puame, “Cũ cũa judío majõcua niñami,” na caĩrĩjẽrẽ tũgoyuparã. Bairo tũgori yua, pũga hora majũ, “¡Artemisare marĩ, Efeso macãana, cõ marĩ caĩroarije to petieticõato!” ï awaja ãñuparã.

³⁵Cabero jĩcãũ ti macã macãacũ quetiupau puame caawajari majãrẽ na jãnarotiri bero, atore bairo na ïñupũ: “Yũ yarã, ati macã Efeso macãana tũgopeoya yu caĩrĩjẽrẽ: Ati mũrecóo macãana nipetiro masĩnama marĩ jũgũeõ Artemisa cañimajuõ ya wii templore marĩ cacotenucũrĩjẽrẽ. Cõrẽ bairo cabauo werico mũrecóoru cañaatáco cũarẽ marĩ cacotenucũrĩjẽrẽ

masĩnama. ³⁶⁻³⁷Ni jĩcãũ ïcũ, ‘Tore bairo mee niña,’ caĩ mácũmi. Bairo tocãrõã tie mujãã caĩmecũrĩjẽrẽ jãnaña. ãnoa mujãã caĩneatfatana puame marĩ cañubueri wii templo macããjẽ jĩcã wãme ïnorẽ jerutiesupa. Tunu marĩ jũgũeõ cũarẽ roro cõ ï busũpaiesupa. Bairo caroaro tũgoñajũgoyetiya mujãã caáparo jũgoye, roro mujãã caáperiparore bairo. ³⁸Bairo Demetrio, aperã cũrẽ bairo capaariquesna cũa, noa ïnarẽ, ‘Roro caána niñama,’ na caĩ asiaata, marĩ quetiuparã jueces* tũpu tiere na quetibũjurã ápáro. Topũ na caápara, juez puame na caĩrĩjẽrẽ na busũqũenobojagũmi. ³⁹Tunu bairoa, ape wãme mujãã caĩgarije caãmata, ati macã macãana quetiuparã na caneñaporipau ïnopũ tiere na mujãã caquetibũjuro ñuña. ⁴⁰Ati rũmu marĩ caátiere jicoquei marĩ cajãnaeticõata, tiere ïnarĩ, ‘Efeso macãana nipetiropu mawijioroa caawajacõã ñesẽãpairã niñama,’ marĩ ï busũjãbujiorãma aperã. Bairo, ‘¿dope bairo bairo, bairo mujãã bajũgori?’ marĩrẽ na caĩjẽniñaata, marĩ puame dope bairo na marĩ yumasĩtĩbujiorã. Ñe jũgori marĩ cabairique caãno cãrõrẽ marĩ ï masĩena,” na ïñupũ ti macã macãacũ quetiupau jĩcãũ topure caneñarĩcãrãrẽ. ⁴¹Bairo ï yaparori bero yua, na ábatacoarotiyupũ.

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

20 ¹Bairo risetiña capetiatato bero, ti macã macãana Jesure catũgousari majãrẽ na piijoyupu Pablo jĩcã wãme ïnorẽ na quetibũju tusagu. Na quetibũju yaparo yua, na átãje uwiri bero, Macedonia yepapu acóásũpu. ²To Macedonia netóacũ, tocãnacãpau macãana marĩ yarã Jesure catũgousari majãrẽ na cũ caĩrĩjẽ jũgori na tũgoña yeri ñuo

joroque na ásupu. Bairo na átinetoáti bero, Grecia yepapu etayupu. ³Topure itiarā muiṗua añupū to macāāna mena. Siriapu cūmua mena tunuágu cabaimiatacu queti tūgoyupu judío majā cūrē na capajīāga tūgoñarījērē. Bairo na caátigaroi, cū caátijūgoricaro Macedonia yepa, maapua ágatūgoñañupū tunu Pablo. ⁴Bairi yua, cabero cū caītūgoñaatatorea bairo topu ásupu. Cū mena bapacuti ásuparā Sópater, Berea macā macāācū, Pirro macū. Tunu aperā Aristarco, Segundojāā Tesalónica macā macāāna, bairi apei Gayo, Derbe macāācū, bairi Timoteo, bairi aperā Tíquico, Tróximojāā Asia yepa macāāna cūā Pablo mena bapacuti ásuparā. ⁵Na, marī yarā puame jāā jūgoye áma. Bairi yua, Troas macāpu jāā coteyupa. ⁶Jāā puame, Pascua, pāārē cawuarije asuena na caugari bose rūmu bero, Filipos macāpu cañimiatana cūmua mena jāā acoápu. Bairo ánā, jīcā wāmo cānacā rūmu bero, Troas macāpu jāā etawu. Topure jāā āmu jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacā rūmurī majū.

Visita de Pablo a Troas

⁷Ape semana cajāājūgori rūmu caāno, marī Quetiupau cū cariariquere tūgoñanemorī pāārē pebatogarā jāā neñawū. Bairo jāā cabairo, Pablo puame marī yarā, Jesure catūgousari majārē quetibūjuami. Cabusuri rūmu caāno águ baiwī Pablo. Bairi ti ñamirē yoaro, ñami recomacāpu quetibūju añicōā recoawī mai. ⁸Mai, jāā caneñarī arua puame jōbui puḡa arua buiṗu āmu. Tunu bairoa ti aruapure capee jīñaworiquē, na cajīñawoataje āmu. ⁹Bairo Pablo jāārē cū caquetibūjuāno, jīcāw cawāmau Eutico cawāmecucu ventana jopēpu tūgo ruiwī. Nocārō yoaro majū Pablo

cū caquetibūjuoi, cawāmau puame wuḡoa tāmwoobawū. Bairo wuḡoa tāmwoorī yua, toa cāninumuáti, puḡa arua buiṗu ñacoa ruiámí yepapu. Bairo cū cañaátó, ti aruapu cañiatana cū tūpu ruiátí yua, cariaatacupure cū tūgā wāmo ropowā. ¹⁰Pablo cūā ruiátí, cū buiṗu etanucārī, cū rupau ānatōrē newāmwowī. Bairo cū átiri, atore bairo na iwī cū yarārē:

—Tūgoñarīquē paieticōāña; caticōāñami.

¹¹Pablo cūrē cū cacatioro bero, jāā wāmwoápu tunu ti aruapu. Topu jāā caetaro, Pablo puame pāārē carecomacā pebatori, jāā jūgougawī. Bairo átiri bero, jāā quetibūjunemowī tunu. Cabusuripaupu quetibūjujānawī. Bairo quetibūju yaparo, acoámí yua Pablo. ¹²Caūmu cawāmau cañapajīatacu puamerē cacatipure cū neásupa cū ya wiṗu. Bairo cū cacatiro iñarī, to macāāna puame caroa yericuti nemomajūcōāñupā.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Jāā puame jāā caāmeoiatatore bairo Pablo jūgoye jāā ápu cūmua mena Aso macāpu, topu Pablora cū cotegarā. Pablo puame cū caágateore bairo maapu ásupi. ¹⁴Bairi Asopu jāā caāmeo bocáro bero, cūmua mena jāā, nipetirā jāā ápu Mitilene macāpu. ¹⁵Mitilene cañiatana cabusuri rūmu caāno Quío cawāmecuti macā tūpu jāā netóápu. Bairo Quío macārē netóánā, ape rūmu cabusuri rūmu jāā etawu Samos cawāmecuti petapu. Bairi tunu jīcā rūmu bero majū jāā etawu Mileto cawāmecuti macāpu. ¹⁶Pablo puame Jerusalén macāpu Pentecostés* bose rūmurē netōḡu patowācājāñuwī. Torecu, Asia yepapure yoaro tuagaemi. Tunu ti yepa macāā macā Efeso cūārē maagaemi.

**Discurso de Pablo a los
ancianos de Efeso**

¹⁷Bairi Mileto macāpu jāā caāno, na piijorotiwī Jesure catūgousari poa mena macāāna cabutoare. ¹⁸Bairo cū caijoatana na caetaro, atore bairo na iwī: “Mujāā caroaro majū mujāā masīna mujāā mena yu caātianajērē. Asia yepapu yu caetajūgorica rūmupui caroaro mujāā mena cabaiānacū, āmerpū cūārē bairoa yu baicōā āniña mai mujāā menarē. ¹⁹Yua, mujāā watoare marī Quetiupau cū carotirore bairo caātimajōcu ānirī di rūmu ūno, ‘Caānimajūūrē bairo niñaña,’ caī ūcūrē bairo yu baiñesēāēpū. Tunu camasā Dios yaye caroa quetire na catūgousaetoi, tūgoña yapapuari yu otinucūwū. Tunu bairoa judío majā roro yure na caātigarije jūgori popiye yu bai āninucūña. ²⁰Bairo popiye baimicūā, caroaro mujāā canetōparore bairo ī, mujāārē yu quetibujucōā āninucūwū tiere. Bairi noo mujāā caneñarō ūnopu, o mujāā ya wiiripu cūārē tiere yu quetibujuñesēājānaepū. ²¹Bairi yua, judío majā, judío majā caāmerā cūārē, ‘Tūgoña qūēnorī, caroaro āña Dios mena,’ na nī quetibujunucūmiwū. Marī Quetiupau Jesús mena na catūgoñatutuarore yu bonucūmiwū.

²²“Bairi āmerē yua, Espíritu Santo yure cū carotirije jūgori Jerusalēpu āgu yu baiya. Topu etau dope bairo yu cabaipeere masīētīmicūā, topu yu āgaya. ²³Ati wāme jetore yu masīña Espíritu Santo yu cū camasiōrījē jūgori: Noo yu caquetibujuñesēārōpu cārō preso jorica wiirpu yu cūgarāma. Capee wāme popiye bairiquere yu ātigarāma. ²⁴Bairo roro yure na caātigamiatacūārē, yu tūgoñarīqūē paietiya baipua. Eperā caaturi

majā atu netōgarā na cawēpūrījē mena butiōro āyama. Tore bairo yu cūā yu cawēpūrījē mena caroaro yu ātigu yu caāni rūmu cārō. Camasārē Dios cū camairījē caroa quetire marī Quetiupau Jesús yu cū caquetibujuroticūrīqūērē yu ātipeyogaya.

²⁵“Apeyera tunu caānorē bairo mujāārē niña: Mujāātu ācūrū, Dios cū carotimasirīpau macāājērē yu quetibujuwū. Mujāā tiere yu caquetibujuricarā pugani yu mujāā iñanemoetigarā tunu. ²⁶Bairi atore bairo mujāārē īgu niña: Yu buicuperigu Dios cū carotimasirīpau ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū topu cū caāpericōāta. ²⁷Nipetirije mujāā caātipee Dios cū caborijere jīcā wāme ūno rusaeto mujāā yu quetibujuwū. ²⁸Bairo yu caīrīcārā ānirī Efeso macāāna Jesure caīroari poa macāānarē caroaro na jūgoātiāña. Jesucristo cū carīí rericaro jūgori peeropu roro cabaiujioparārē cū canetōōrīcārārē caroaro na jūgoātiāña. Espíritu Santo puame mujāārē ti poa macāāna Dios yarārē carupoare bairo caāna, pastorea mujāā cūnupī. Bairi caroaro na coteya. ²⁹Yu caátó bero, aperā caītori majā, macānucū yaia cauwarārē bairo caāna mujāātu etari roro mujāā ātigarāma, Jesucristore caīroari poa macāāna cū yayere na cajānaparore bairo irā. ³⁰Jīcārā mujāā mena macāāna cūā ricaati quetibujugarāma na cabuerije puamerē Jesucristo yarā na catūgousaparore bairo irā. ³¹Bairi nipetirije mujāā catūgoñarījē mena tūgoñamasicōā āña. Itia cūma majū nāmi, ūmūreco cūārē mujāā nipetiro tocānacāūrē mujāā yu quetibujuwū. Mujāā cabaipeere butiōro tūgoña yapapuari, yu otinucūwū. Tiere masiritieticōāña.

³²“Bairi yu bairārē bairo caāna, āmerē mujāārē ñiña: Marī paçu Dios caroaro mujāārē qūñnacoteáto. Tunu bairoa cū yaye marīrē cū camairījē queti cūārē mujāā ĩroa āninucūgarā tocānacā rūmua. Dios puame caátimasī ānirī marī yeripu cū mena marī tūgoñatutuanemo joroque átimasīñami. Tunu bairoa cū yarā caroarārē na cū caijūgoyeticūricārōrēā bairo nipetirijere átimasīñami. ³³Di rūmu ũno aperārē jutii, dinero ũnie cūārē yu majū yaye caānipeere na yu jēni patowācōēpū. ³⁴Caroaro majū merē mujāā masīña mujāā mena ācū, yu caātiānajērē. Yu majū yu capairije wapa mena nipetirije yu, yu mena macāāna cūā jāā caborije ũnierē jāā bocawu. ³⁵Bairo yu caātiānajērē ĩnacōrī, caroaro paarique cutajere, bairi cabopacarārē caroaro marī cajuátimasīpee cūārē mujāā masīwū. Atore bairo marī Quetiupau cū caīrīqūērē tūgoñarī bairo yu ápu: ‘Aperā mu cabopacarijere na cajoata, useanirī mu āniña.’ Yu puame aperārē, na cabopacarijere mu cajoata roque, Dios puame netōjāñurō useani tūgoñarīqūērē mu jogumi,” na ĩ quetibujawī Pablo cabutoa camasīrā Efeso macāānarē.

³⁶Bairo na ĩ yaparo yua, rūropaturī mena etanumurī na, nipetirā mena Diore na jūgojēniwī Pablo. ³⁷Bairo cū cajūgojēni yaparoro bero, nipetiro to macāāna tūgoña yapapuarique mena cū ũpū, cū pabario átiri otiwā. ³⁸“Ati yepare marī cacatirī yuteare mujāā puḡani yu mujāā ĩñanemoetigarā,” Pablo na cū caīatajere tūgoñarī, butioro yapapuawā. Cabero cū caátó, peta cūmuapu cū bapacutitusarámá yua.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 ¹Marī yarā Jesure catūgousari majārē na átáje uwiri bero, cūmua mena jāā acoápú Cos

yucuroapu. Cabusuri rūmū caāno Rodas yucuroapu jāā ápú. Ti yucuroai áná, Pátara macāpu jāā etawu. ²Bairi Pátara macāpu āna, cūmua capairica Fenicia yepapu caátiare jāā etawu. Tiare etari yua, tia mena jāā ápú tunu. ³Bairo áná, Chipre yucuroare jāā ĩñajowu. Caācō nuḡōā macāā nuḡōā puame ti yucuroare jāā netōápú, Siria yepapu áná. Ti cūmua macāāna apeye ũnierē Tiro macāpu na cacūgaro jūgori ti macā petapu jāā rocatuetawu. ⁴Bairo ti macāā petapu rocatuetari yua, to macāāna Jesure catūgousari majārē jāā bocawu. Narē bocári bero, na mena jāā tuawu jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacā rūmurī majū. Na puame, Espíritu Santo cū camasīōrījē jūgori, “Mua, ápericōāna Jerusalēpūre. Roro mu átirema,” qūīwā Pablore. ⁵Bairo na caīmiatacūārē, jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacā rūmurī canetōrō jāā ápú tunu. Bairo jāā caátó, na nipetiro na numoa, na pūnaa mena ti macā tūnipu jāā bapacuti tusarámá. Bairo topu jāā na cabapacuti átó, peta paputiropu rūropaturī mena etanumurī Diore jāā jēniwā. ⁶Jēni yaparori bero, na átáje uwiri, cūmua caparicaapu jāā ájāācoapu. Jāārē caīña ũsaratātana puame tunucoámá na wiiripu.

⁷Ria capairiyare jāā caāñesēājānaparo jūgoye, ti macā Tiroi áná, Tolemaida cawāmecuti macāpu jāā etawu. Ti macāpu aperā marī yarā Jesure catūgousari majārē na jāā bocawu. Na mena topu jīcā rūmū jāā tuawu. ⁸Ape rūmū cabusuri rūmū caāno, ti macāi áná, Cesarea macāpu jāā etawu yua. Ti macāpu etari bero, Felipe Dios yaye quetire caquetibujñesēārī majōcu ya wiiru jāā tuawu cū mena. Felipe puame apóstolea* majārē cajuátī majā jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacāū majū

caāna mena macāācū jīcāū āmi.

⁹Cū pūnaa bapariānācārā rōmirī cawāmojiyaena cawāmarā āma. Na, rōmirī puame Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasīrā āma.

¹⁰Capee rūmurī Felipe ya wiire jāā caāno, jīcāū Judea yepapu jāā caāniatacu, Agabo cawāmecucu etawī jāā ture. Agabo cūā Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasī āmi. ¹¹Bairo jāātu etari bero, Pablo yawē cinturon wērē nerī, cū majūā cū wāmorī, cū rupori cūārē jiyatucōñawī. Bairo átiri bero, atore bairo jāā īwī:

—Espiritu Santo puame atore bairo marī camasiō boyami: Judío majā Jerusalén macāāna atiwe upaure cū jiyari, cū jogaŕāma aperopu macāānarē, roro cū na caátiparore bairo īrā —jāā ī quetibujuwī Agabo.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, jāā, Cesarea macāāna cūā, “Bairi Jerusalēpu mu áperigu,” butioro cū jāā īmiwū Pablore. ¹³Bairo jāā caīmiatacūārē, atore bairo jāā īwī Pablo:

—¿Dopēirā tūgoña yapapuari yure mujāā otiyati? Bairo tūgoñarā, yu cūā yu yapapuanemo joroque mujāā átiya. Yua, Jerusalēpu Jesucristo yayere yu caquetibujurije jūgori yure na cajiyaapeere yu uwietiya. Tunu bairoa yure na capajīapeere yu uwietiya —jāā īwī Pablo.

¹⁴Bairi jāā puame dope bairo quīnetōmasiētīrī, atore bairo jāā īwū: —Toroque, Dios cū caborore bairo cū baiāto.

¹⁵Bairo ī yaparori bero yua, jāā yaye apeye ūnierē jāā quēnowū. Tiera quēno yaparo, jāā acoápú Jerusalén macāpu yua. ¹⁶Bairo jāā caátó, jīcāārā Cesarea macā macāāna marī yarā Jesucristore catūgousari majā jāārē bapacuti ámá.

Na puame jāā jūgoámá jīcāū Chipre yucuroapu caānimirīcū, Mnasón cawāmecucu ya wiipu. Mnasón puame tirūmupu Diore catūgousajūgoricu āmi. Cūā, Jerusalēpu jāā caāno, “Yu ya wii mujāā tuagarā,” jāārē caīpau āmi.

Pablo visita a Santiago

¹⁷Jerusalēpu jāā caetaro, marī yarā Jesucristo catūgousari majā useanirīquē mena jāā bocāwā. ¹⁸Ti rūmu cabusuri rūmu caāno, jāā mena ámí Pablo cūā Santiago ya wiipu. Topu nipetiro, cabutoa camasiōrī majā cūā āñupā. ¹⁹Pablo puame na jēni yaparori bero, judío majā caāmerā watoa cū caāno Dios cū camasiōrījē jūgori Pablo cū caátaje caāno cārōrē na quetibujuwī.

²⁰Bairo cū caīrō tūgori bero, Diore cū basapeowā. Basapeo yaparori, atore bairo quīwā Pablore:

—Jāā yau, tūgopeoya mai jāā caīrījērē: Jāā mena macāāna capāārā miles majū Jesure catūgousarā niñama. Na nipetiro Moisés ānacū cū caroticūrīquērē butioro marī caáticōā ninucūrōrē boyama. ²¹Atore bairo mu caátaje quetire tūgoypa: “Marī yarā judío majā ape yepapu caānarē Moisés ānacū cū caroticūrīquērē na īroarotietiyami Pablo. Na pūnaa cūārē na rupau macāājērē* yisetarotietiyami. Marī judío majā marī caátinucūrōrē bairo átirotietiyami,” na mu caīrīquē quetire tūgoypa. ²²Bairo mūrē na cabusupairoi, ¿dope bairo puame marī caáto to ñuñati? Yoaro mee tūgogaŕāma ati macāpu mu caānierē. ²³Bairo puame mu caáto ñubujoro: Jāā watoare niñama bapariānācāū caūmua Diore na caīrīcārōrē bairo caátiyaparoparā. ²⁴Torecu, na mena ácúja templo,* Dios ya wiipu. Topu judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caátinucūrōrē bairo

mũ, mũ mena caáná cūā, mujāā átigarā. Tunu sacerdote* majā mujāārē na caátibojarijere mũ majū na mũ wapatibojagu. Bairo mũ caáto jūgori na poare juarerotiri bero, “Merē Diore marī caírícārōrē bairo marī áti yaparoya,” ĩ masígarāma yua. Bairo narē mũ caátibojarore ĩnarī, camasā puame, “Pablo cū caátajere na cabusupairije cariape mee niña. Cū cūā rita, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē ĩroyayami,” ĩ masígarāma. ²⁵Apeyera tunu judío majā caāmerā Jesure caĩroarā na caátipeere, merē atore bairo na jāā quetibujowũ: “Camasā na caweericarārē ĩroari, waibutoa riire na cajoemugōjorije carusarije ũnierē ugaeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmma wāĩ pajīārīcārā riire ugaeticōāña. Na rií cūārē etieticōāña. Tunu bairoa carōmia, o caūmma mena roro átiepeeticōāña,” na jāā ĩ quetibujowũ —qūĩwā Santiagojāā Pablōre.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶Bairo cū na caātato bero, cabusuri rūmũ caāno, Pablo puame na caātatore bairo caūmma baparicānacūārē na jūgoámí templo wiipu. Topũ eta, judío majā caroarā ānigarā Dios cū caĩnajoro na caátinucūrōrē bairo áma. Bairo áti yaparori bero, ti wii macāāna sacerdote majārē na quetibujuwĩ Pablo Diore na caírícārōrē bairo na caátiyaparopa rūmũ caetaparore. Tunu na caāno cārōpua ovejare* Diopure cū na capajīājorotipa rūmūrē na quetibujuwĩ Pablo sacerdote majārē.

²⁷Bairi ti rūmūrī jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmũ caetaparo jūgoye, aperā judío majā Asia yepapũ caatfatana puame Pablo templo wiipu cū caāno qūĩnañupā. Bairo qūĩnarī

yua, na mena macāānarē roro na awaja mecūō joroque na áma. Bairo átiri yua, nipetiro cū patirocapeawā. ²⁸Bairo cū patirocapeari, atore bairo ĩ awajawā: “ĪJāā yarā israelita majā, ānirē jāā juñeña! Cūā niñami nipetiropũ macāāna camasārē ricaati jeto caquetibujūñesēānucūũ. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē roro majū ĩbusunucūñami. Ati wii Dios ya wii cūārē bairo roro majū ĩ busupainucūñami. Bairi āmerē tunu nemojāñurō roro átigu, griego* majārē na jūgoatfupi ati wiipure. Bairo cū caátoi, ati yepa caānimajūrī yepare royetuyami,” qūĩtuti awajawā.

²⁹Mai, cajūgoyepũ Efeso macāācū judío majā yau caāmei Trófimo cawāmecũcũ Pablo mena cū caāno qūĩnañupā ti macāpũ. Bairo caĩnarīcārā ānirī, “Griego majā mena atfupi templo wiipure Pablo,” qūĩ tūgoñawā, mũnana.

³⁰Bairi ti macā macāāna nipetirā roro awaja mecūcōā āma. Bairo awaja mecūrī, cūtu atuetari, cū ñewā. Cū ñee yua, templo wii macāpũ cū weámá. Bairo cū átiri, ti wii jopeerire jicoquei biarotiwā. ³¹Pablōre cū na capajīāgaripaua, “Jerusalén macā macāāna nipetiro roro awaja mecūcōāma,” ĩrīqūē quetire tūgoyupi romano* yau pajīārī majā poa quetiupau puame. ³²Bairo tiere tūgori, cū ũmua soldaua,* aperā quetiuparārē na neñorī, na mena atua asúpi caawajari majā tũpũ. Bairo romano yau pajīārī majā poa quetiupau cū soldaua mena cū caetaro ĩnarī, Pablōre cañerī majā puame cū pajānawā.

³³Soldaua* quetiupau puame Pablo tũpũ eta, cū ũmua soldauare na ñerotiri, cū jiya rotiwĩ Pablōre pugawē āpōā wēērī mena. Bairo cū na caáto bero, atore bairo camasārē na

ĩ jēniñawī: “¿Ānia, ñamu majōcu cū āniñati? ¿Ñe ūnie carorijere cū ātiati?” na ĩ jēniñawī. ³⁴Bairo cū caijēniñarō tūgo, jīcāārā na mena macāāna jīcā wāmerē ĩ awajawā. Aperā cūā ape wāmerē ĩ awajawā. Bairo quetiupau pñame dope bairo na cabaijūgoatajere tūgobōca masīēmi. Bairo tūgobōca masīētīri yua, cū ūmuarē na neárotiwī Pablōre cuartel na cañi wiipu. ³⁵Bairo Pablōre caneáná soldaua na ya wii jopere wāmuatatore etari yua, Pablōre cū pusawā, camasā butioro cūrē roro na caátigarije jūgori. ³⁶Nipetiro Pablōre na caneáto cañāusarā pñame, “¿Cū riácuáto!” butioro ĩ awajawā.

**Pablo se defiende
delante de la gente**

³⁷Bairi na ya wiipu Pablōre na cacūgaripaua, atore bairo qūiwī Pablō romano yañ pajīārī majā poa quetiupauere griego yaye mena:

—¿Mñ mena petoaca yu cabusuro mu boetiyati?

Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiwī quetiupau pñame:

—¿Griego yayer me busumasīñati?

³⁸Toroquere, ¿egipicu majōcu tirūmupure camasārē neñorī gobiernorē rocagu, cū ūmua soldaure cajūgopajīārīcū mee mu āniñati? ¿Mñ mee baparcānacā mil majū pajīārī majā mena desierto* cayucumanopñ na mu jūgoñesēari? —qūī jēniñañupū quetiupau Pablōre.

³⁹Bairo cū caijēniñarō, atore bairo qūīñupū Pablō:

—Cū mee yu āniña. Yua, judío majā yañ, Cilicia yepa cañimajūrī macā Tarsopñ macācū yu āniña. Bairi mai yue ānoa camasā mena yu busurotiya —qūīñupū Pablō.

⁴⁰Bairo cū caīrō tūgo, soldaua quetiupau pñame cū busurotiyupñ.

Torecu, Pablō pñame ti jopere wāmuátatore etanucārī, cū wāmorirē ñumugōrī na busujānarotiyupñ. Bairo cū caáto na cabusujānarō ĩña, atore bairo na ĩñupū hebreo* yaye mena Pablō:

22 ¹“Yu yarā, yu jūgocñare bairo caāna, yu pacñare bairo caāna cūā tūgopeoya yu cabairijere mñjāārē yu caīpeere.”

²Bairo narē hebreo yaye mena cū cabusuro jūgori, netōjāñurō jīrīā busujāñanuparā. Bairi Pablō pñame atore bairo na ĩ quetiubujñemoñupū tunu:

³“Yu cūā judío majā yañ yu āniña. Cilicia yepa macāā macā Tarsopñ cabuiaricu yu āniña. Topñ cabuiaricu nimicūā, ato Jerusalén macāpñ na cabutoricu yu āniña. Yure cabuericu Gamaliel āmi camasī majū. Marī ñicūjāā ānanarē Moisés cū caátiroticūrīcā wāme cārō jīcārō tñnia yu buewñ. Yu catūgoñarījē nipetirije mena Dios marīrē cū caroticūrīqūērē yu catūgoñamasīrō cārō yu átīnucūwū, mñjāā nipetirā āme ati rūmūrīrē mñjāā caátīānorē bairo. ⁴Mai, cajūgoyepure cawāma joretie catūgousari majārē popiye na baio joroque na yu ápu. Narē yu átīpajīāregawñ. Bairi narē ñee, preso jorica wiipu na yu jorewñ noo cañmua, o carōmia caānarē. ⁵Sacerdote* majā quetiupau, bairi nipetirā cabutoa camasīrī majā cūā torea bairo masīñama yu caátajere. Nana, ‘Narē ñeña,’ ĩrīcā cartare qūēnorī, Damasco macāpñ yu jowā, marī yarā judío majā tñpñ. Bairo yue na cajoro, topñ yu ápu Jesucristore catūgousari majārē macāū ácu. Narē ñee atīri, ato Jerusalén macāpñ roro na átigu, bairo yu bomiwū.

Pablo cuenta su conversión

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶“Bairo yu caborije cañnimiatacūārē, Damasco caátīwāpñ yu caátō

caānoa, ti macārē yu caetagaro majū, pasaribota caāno, caasiyarije majū umurecórpu caatíe yutu asiya etawu. ⁷Bairo yutu caasiyaetaro yua, yerapu yu ñacūmucoapu. Bairo yerapu ācū, atore bairo yure jīcāū cū caībūsuocajore yu tūgowu: ‘Saulo, Saulo, ¿dopēi yure mū pesucūtiyati?’ ⁸Yu puame, ‘Quetiupau, ¿ñamū ūcū mū ānicūti?’ cū ñi jēniñawū. Bairo yu caīrō, atore bairo ñinemowī tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macāācū yu āniña. Roro yu átigu, mū causaua yu āniña,’ ñiwī. ⁹Yu mena caáná puame tie caasiyarijere ñarí, acuanetōcoama. Bairo caasiyarijere ñamirācūā, yure caī cū cabūsuocajorijere tūgoesupa. ¹⁰Tunu atore bairo cū ñi jēniñanemowū: ‘Yu Quetiupau, ¿ñerē yu caátiere mū boyati?’ Bairo yu caīrō, atore bairo ñiwī: ‘Wāmūncārī, mū caátí macā Damascopu ácūja. Topu mū quetibujugarāma mū caátipee nipetirijere,’ ñiroyawī Jesús. ¹¹Caasiyaborijere yu cañnacānamuátato jūgori, yu puame ñiñamasīēpū. Torena, yu mena macāana Damascopu áná, wāmo mena yu tūgā ámá.

¹²“Ti macāpu āñupī jīcāū caūmu Ananías cawāmecucu. Cū puame bütioro Diore caīroau āmi. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē catūgousau āmi. Bairi, Damasco macāana judío majā tocānacāūā, ‘Caroú ñiñami Ananías,’ na cañnucū āmi. ¹³Bairi Ananías puame ti macāpu yu caetaatato bero, ñiñau etawī. Bairo etari, atore bairo ñiwī: ‘Saulo, yu yaure bairo caācū, cañnamasīētīmiatacu, ñiñamasīña tunu.’ Bairo cū caīrō, jicoquei ñiñamasīcoapu tunu. ¹⁴Cabero atore bairo ñinemowī: ‘Dios, marí ñicūjāā ānana na caīroaricu puame mū beseyupi, Dios cū caátipeere mū

camasīparore bairo ī. Tunu bairoa cariape caācure ñarí, tunu cū caīrījē cūārē mū catūgousaparore bairo ī, mū beseyupi Dios. ¹⁵Bairi mū puame cū cabesei ānirí, tocānacāū camasā noo na caānopu, mū cañnarīqūē, mū catūgorique cūārē caquetibujūñesēāpaua mū ānigu. ¹⁶Bairi āmerē jicoquei bautiza rotiya marí Quetiupau ya wāmerē ĩrī, roro mū caátajere Dios cū camasīrīparore bairo ī,’ ñi quetibujuwī Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷“Tie cabaiátato bero, yu, Damascopu cañnimiatacu, yu tunuapú ati macā Jerusalēpu. Atopu etari bero, ati wii templo* wiipu ñubueācū, quēguericarore bairo Jesure cū ñiñawū. ¹⁸Atore bairo ñiwī Jesús: ‘Ati macā macāana yu caátīānierē na mū caquetibujugarijere tūgousagaetigarāma. Bairi jicoquei ati macā Jerusalērē witiweyo ácūja.’ ¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo cū ñiwū: ‘Yu Quetiupau, aperopu macāānarē yu quetibujū uwijāñuña. Na puame, natu ācū yu caátajere masīrāma. Nipetiropu na cañubueri wiiri sinagogare* etari, murē catūgousarārē preso jorica wiipu na yu cūrerotiwu. Tunu na yu baperotiwu. ²⁰Tunu bairoa mū yaye quetire caquetibujū Estebārē na capajīarocaripaure yu cūā yu āmu. “Ñujāñuña bairo na caáto,” ñi tūgoñawū yu cūā. Yua, cūrē capajīārā jutii cabui macāājērē yu coteāmu,’ cū ñiwū Jesure. ²¹Bairo yu caīrō tūgomicūā, atore bairo ñinemowī tunu: ‘Ácūja. Apero cayoaropu macāānarē caquetibujūápau murē jogu yu átiya,’ ñinemowī Jesús.”

Pablo en manos del comandante

²²Tipau narē cū caquetibujūro bero, tocārōā Pablo cū caīrījērē

tũgojānañuparā judío majā. Bairo tũgojānarī, atore bairo ī awajajũgoyuparā tunu: “iĀni, cū cacatinemorōrē jāā boetiya! iCū pajīāyasio rocarotiya!” ī awajayuparā. ²³Bairo awajacōānirī, na jutii cabui macāājērē tuweri jeeyaye iñoñuparā. Tunu bairoa ñerī mena jōbuiṙ wēēmũgō joyuparā. Butiōro asiarā bairo ásuparā. ²⁴Bairo na cabairo iñarī, quetiupau comandante* ṙame soldaua ya wiṙṙ Pablōre na cūrotiyupṙ. Topṙ cū ũmuarē na baperotigayupṙ Pablōre. Pablo ṙame dope bairo roro cūrē na cajjũgoatajere, “Yure cariape tiere cū quetibujáto,” ī, cū baperotigayupṙ soldaua quetiupau. ²⁵Bairo Pablōre cū jiyari bero, cū na cabapeparo jũgoye Pablo ṙame comandante rocajāñurī carotī capitán,* topṙ caācūrē atore bairo qūi jēniñañupṙ:

—Yua, romano* majōcu yṙ ãniña. Bairi, roro yṙ caátajere bocāñaētīmirācūā, ¿yure mu baperoti masīñati?

²⁶Bairo cū caīrō tũgo, capitán ṙame ásupṙ cū quetiupau comandante tṙṙ. Cū tṙṙ etari, atore bairo qūiñupṙ:

—Jāā mu cabaperotiatacu, romano majōcu niñami. Bairi caroaro tũgoñajũgoyetiya cūrē mu caátipeere.

²⁷Bairo cū caīrō tũgo, quetiupau comandante ṙame Pablo tṙṙ ásupṙ. Cū tṙṙ etari yua, atore bairo qūi jēniñañupṙ:

—¿Cariape, romano majōcu mu ãniñati?

Bairo cū caīrō, Pablo ṙame qūiñupṙ:

—Cū majūā yṙ ãniña.

²⁸Bairo cū caīrō tũgo, bairo qūiñupṙ comandante tunu:

—Yua, romano majōcu ãnigu, pairo majū dinero mena na yṙ wapatirewṙ.

Pablo ṙame atore bairo qūiñupṙ:

—Yṙ roque romano majōcure bairo cabuiaricu yṙ ãniña.

²⁹Bairo Pablo na cū caīrōi, uwiri cūrē cabapegamiatana ṙame witicoásuparā. Quetiupau comandante cūā, “Romano majōcu yṙ ãniña,” Pablo cū caīrō tũgori, Pablōre roro cadena mena cū cajiyarotiatajere tũgoña uwijāñupṙ.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰Ti rṙmu busuri rṙmu caāno, quetiupau comandante ṙame, dope bairo judío majā cūrē na caībusṙpai jũgoatajere cariape masīgu, Pablōre na cajiyatajere āpōā cadena wēērīrē na ōwārotiyupṙ cū ũmuarē. Cū ōwāroti yaparori bero, sacerdote majā quetiuparā, bairi nipetiro Junta Suprema* macāānarē na neñarotiyupṙ. Na caneñapetiro yua, Pablo preso jorica wiṙṙ cañiatacure wiṙori bero, natṙ cū neásupṙ, nipetiro cūrē na caīñajoropṙ.

23 ¹Bairi Pablo ṙame Junta Suprema* macāānarē na iñapeori, atore bairo na iñupṙ:

—Yṙ jũgocure bairo caāna, yṙ cacatiri rṙmu cārō Dios cū caīñajoropṙ nipetirije cū cabori wāmerē yṙ átinucūña. Bairo yṙ caátianierē tũgoñarī, tũgoñarīqūē pairi mee yṙ ãnicōāña —na iñupṙ.

²Bairo cū caīrō tũgo, Ananías, sacerdote* majā quetiupau ṙame Pablōtṙ caānarē Pablo riserore na parotiyupṙ. ³Pablo ṙame atore bairo qūiñupṙ:

—iCaītopai mu ãniña! Mu roquere popiye mu baio joroque mu átigumi Dios. Yṙ caátajere tũgori, “¿Moisés ãnacū cū caroticūrīqūērē bairo cū átiānimiñati?” ñi besegamicūā, mu ṙame roque cū caroticūrīqūērē

catūgousaecure bairo mū átiya, bairo yu riserore mū caparotiata.

⁴Bairo cū caírō tūgori, to caāna puame qūiñuparā Pablöre:

—Roro cū mitutiya sumo* sacerdote, Dios cū caquetibuñetōrotiricure.

⁵Bairo na caírō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Yu yarā, yu masīētīpū āni sumo sacerdote cū caānierē. Masīpua, bairo cū ñietibuñioatacū. Dios yaye busurica tutipū cūārē atore bairo iña: “Mujāā ya macā macācū quetiupaure roro qūiētīcōāña,” iña —na iñupū.

⁶Mai, to macāāna Junta Suprema macāāna jīcāārā fariseo* majā āñuparā. Aperā saduceo* majā āñuparā. Bairo puğa poa macāāna na caānierē iñamasīrī, busurique tutuaro mena atore bairo na iñupū Pablo:

—Yu yarā, yu cūā fariseo poa macācūā yu āniña. Yu pacujāā cūā ti poa macāāna niñama. Camasā cariaccoatana tunu na cacatirijere cariape yu tūgoya yu cūā. Bairo tiere cariape yu catūgoro jūgori, ñiñabeserā átiyama ati rūmurē —na iñupū Pablo.

⁷Bairo Pablo cū caírō, jicoquei fariseo majā, aperā saduceo majā mena āmeo busurique netōgayuparā na majū. Bairo na caāmeo īrōi yua, jīcārōrē bairo tūgoñamasiēsuparā caneñamiatana puame. ⁸Mai, saduceo poa macāāna puame, “Cariacoatana tunu catimasiētīñama camasā,” caírī majā āñuparā. Tunu bairoa, “Ángelea* majā, bairi wātī yeri pūna cūā mánama,” caītūgoñarī majā āñuparā. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, fariseo poa macāāna puame, tie nipetiri wāmerē cariape catūgori majā āñuparā. ⁹Torena, nipetiro to macāāna ī awaja mecūcōāñuparā, āmeo busunetōgarā. Bairo na caawajamecūrōi yua, jīcāārā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē

cajūgobueri majā, fariseo poa macāāna wāmñucārī, atore bairo qūiñuparā:

—Ānia, ñe ũnie buicuperiyami, jāā catūgoñaaata. Ángel, o apei Diotu macācū ũcū cū caírījērē tūgoricūmi —qūiñuparā.

¹⁰Bairo butiuro na caāmeoawajānoi, quetiupau comandante puame, “Pablöre cū pajīārema,” ī tūgoña uwiyupū. Bairi cūtu na joyupū cū ũmuarē, camasā watoapū Pablo caācūrē cū wiyori, cuartel, soldaua ya wiipū na neápáro tunu ī.

¹¹Ape rūmū ñami caāno, marī Quetiupau puame Pablöre buiaetari, atore bairo qūiñupū: “Pablo, ato Jerusalén macāpu yu yaye quetire mū caquetibuñnucūatatorea bairo Roma* macāpu cūārē mū caquetibuñuro yu boya. Torecū, yu mena tūgoñatutuaya,” qūiñupū marī Quetiupau Pablöre.

Planes para matar a Pablo

¹²Cabusuri rūmū caāno jīcāārā judío majā, “Pablöre cū marī pajīārocacōāgarā,” jīcārōrē bairo tūgoñarī āmeo ī busuyuparā. Tunu bairoa, “Pablöre marī capajīāparo jūgoye ũgaeti, etieti marī átigarā. Cūrē marī capajīāētīcōāta, marī puamerē cū pajīāreáto Dios,” iñuparā. ¹³Bairo caāmeo īrā, caūmua cuarenta netōrō āñuparā. ¹⁴Bairi na puame ásúparā sacerdote majā quetiuparā, bairi judío majā cabutoa camasīrī majā tūpu. Na tūpu etari, bairo na iñuparā:

—Atore bairo jāā āmeo iāpū: “Pablöre cū marī capajīāparo jūgoye marī ũgaetigarā. Marī caírōrē bairo marī caāpericōāta, marī puamerē cū pajīāreáto Dios,” jāā iāpū. ¹⁵Bairi āmerē mujāā, aperā mujāārē bairo caāna Junta Suprema macāāna mena atore bairo mujāā ápa: Quetiupau comandantere* cū quetijoya,

ñamirōcā Pablo mena cū apáro irā. “¿Dope bairo Pablöre camasā na caĩbusupaijūgoriquere cariape caroaro mena jāā camasīparore bairo irā, jāātu cū m̄ neapá tunu?” cū mujāā ītojowa —na īrotiyuparā caĩmua.

¹⁶Bairo na caátigamiatacūārē, Pablo pāmocū p̄ame tūgoyp̄u roro cūrē na caátigarijere. Tiere tūgori yua, soldaua ya wii cuarterp̄u acoásup̄u, cū mecāp̄rē tiere quetibuj̄u ácú.

¹⁷Top̄u etari, cū mecāp̄u Pablöre cū quetibuj̄uyup̄u tiere. Bairo tiere tūgo, Pablo p̄ame jīcāū capitájāā* mena macāácūrē cū piijori, atore bairo qūīñup̄u:

—Āni, caĩm̄u quetiupau comandante mena jīcā wāme busugaup̄u. Bairi cūtu cū neácúja.

¹⁸Bairo cū caĩrōī, capitán p̄ame caĩm̄urē cū neásup̄u quetiupau comandante t̄p̄u. Bairo qūīñup̄u:

—Pablo marī preso jorica wiip̄u caācū yu piijori, ānirē m̄ t̄p̄u yu neatī rotiyami. Cū p̄ame m̄ mena jīcā wāme busugaup̄u.

¹⁹Bairo cū caĩrō tūgo, quetiupau comandante p̄ame caĩmurē wāmo mena cū tūgāátí, camasā na catūgoetop̄u atore bairo qūī jēniñañup̄u:

—¿Ñe ūnie quetire yu quetibuj̄ugu m̄ baiati? —qūī jēniñañup̄u.

²⁰Caĩm̄u p̄ame bairo qūīñup̄u:

—Judío majā jīcārōrē bairo tūgoñarī, bairo m̄ caáto boyama: Ñamirōcā Junta Suprema t̄p̄u Pablöre m̄ cajūgoátó boyama. Bairo bori, “Dope bairo Pablöre camasā na caĩbusupaijūgoriquere cariape caroaro mena jāā camasīparore bairo irā, jāātu cū m̄ neapá,” mitojogarāma. ²¹Na p̄ame caĩm̄ua cuarenta netōrō majū yasioro Junta Suprema macāāna t̄p̄u Pablo cū caetaparore cotegarāma.

“Pablöre cū marī capajīāparo jūgoye, etieti, ūgaeti, marī baigarā. Marī caĩrōrē bairo marī caápericōāta, marī p̄amerē cū pajīāreáto Dios,” na caĩmeoīrījērē yu tūgoápu. Bairi āmerē Pablöre cū yucōā āna baiyama, cū pajīāgarā. M̄ p̄ame narē, “Jaū, cū yu neágu Pablöre mujāā t̄p̄u,” na m̄ caĩpee jetore coterā baiyama. Bairi m̄ p̄ame cariape na tūgoeticōāña —qūīñup̄u Pablo pāmocū quetiupau comandantere.

²²Bairo cū caĩquetibuj̄urijere tūgo, comandante p̄ame, “Aperārē na m̄ quetibuj̄uera yu m̄ caĩrījērē,” qūīñup̄u. Bairo qūīrī bero, cū tunuárotiyup̄u cū, caĩmurē.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³Cabero quetiupau comandante p̄ame cū rocajāñurī carotimasirā capitájāā p̄ugarārē na piijori atore bairo na īñup̄u: “Marī ūm̄ua soldauare* na qūēnoyurotiya. Āme ñami nueve de la noche caāno Cesarea macāpu Pablöre na caneátó yu boya. Bairi cū mena caáparārē doscientos majū r̄upo mena caáparā, bairi setenta majū caballoa bui capesarā, bairi doscientos majū āpōā besuro cacūgorā, na mujāā qūēnoyuwā āme ñami Pablo mena caáparārē,” na īñup̄u comandante cū ūm̄ua capitájāārē. ²⁴Bairo na īrī bero, caballoa, Pablo cū capesaáparā cūrē na qūēnoyurotiyup̄u. Tunu bairoa, “Aperā dope bairo Pablöre cū áti pajīāmasiā mano caroaro mena Félix quetiupau gobernador* t̄p̄u cū mujāā neápá,” na ī quetibuj̄uyup̄u capitájāārē comandante. ²⁵Na ī quetibuj̄u yaparori, atore bairo ī woarica pūrōrē na mena joyup̄u:

²⁶“Yu, Claudio Lisias, m̄, Félix nocārō carotimasirē ati carta mena

murē yu quetibujujopa mai. Mu yu ñurotiya. ²⁷Judío majā pñame āni Pablōre ñerī, cū pajīāgamiñupā. Bairo na caátigamiatacūārē, aperā, ‘Romano majōcu niñami,’ na caírījērē tūgori, yu pñame yu ūmua mena cū yu wiyou etawu. ²⁸Cabero dope bairo cūrē na caībūsupajjūgoatajere masīgū, judío majā Junta Suprema macāāna tūpu cū yu neárú. ²⁹Topu cū yu cane etaro, judío majā pñame na majū na carotirique jetore cū busuwā. Bairi cūrē pajīārīqūē ūnierua mamū. Tunu bairo preso jorica wiipū cūrē jāā cacūpee ūnie cūā mamū. Ñe jūgori bairo jāā átimasīēpū cūrē. ³⁰Bairi āmerē yu queti tūgoapu judío majā Pablōre tunu na capajīāga ānierē. Bairo tūgori, cū yu joya mū tūpu. Tunu bairoa cū caátiere cabūsupairārē, ‘Mujāā majūā Félix tūpu átī, mujāā caigarijere cū catūgoro, busuqūēnorájá,’ na ñiña. Tocārōā ñiña.”

³¹Bairi cū ūmua soldaua pñame comandante cū caátatorea bairo ti ñami caāno, cū neásúparā Pablōre Antípatris macāpu. ³²Bairo caátána yua, ti ñami cabusuetaro iña, soldaua rupori mena caáná pñame tunucoásúparā na ya wii cuartel wiipū. Caballoa bui pesari caáná jeto netōásúparā, Pablo mena Cesarea macā áná. ³³Cesarea macāpu etari bero, ti cartare quetiupau gobernadore cū nuniñuparā. Pablo cūārē cūtu cū cūñuparā. ³⁴Ti cartare quetiupau gobernador pñame iña yaparori bero, “¿Noo macācū mū āniñati?” qūī jēniñañupū Pablōre. Pablo pñame, “Cilicia yepa macācū yu āniña,” qūīñupū. ³⁵Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīnemoñupū tunu Pablōre: —Murē cabusujārī majā na caetaropū, mū cabairijere yu tūgogu mai —qūīñupū.

Bairo ī yaparori bero yua, caroaro cū ūmuarē na iñaricanūgōrotiyupū Pablōre, quetiupau Herodes ya wiipū cū caānorē.

Defensa de Pablo ante Félix

24 ¹Jicā wāmo cānacā rūmurī canetōrō bero, Ananías, sacerdote* majā quetiupau etayupū Cesareapure. Jicāārā judío majā cabutoa camasīrā, bairi Tértulo cawāmecucu cajubusujāpau cūā na mena etayupū. Etari bero yua, quetiupau gobernadore* qūīñarā ásúparā, Pablo cū caátajere busujāgarā. ²Bairo na caetaro, quetiupau Félix pñame pijoyupū Pablōre. Pablo cū caetaro iña, Tértulo pñame atore bairo ī busujā jūgoyupū Félipure Pablōre: —Mu, jāā quetiupau gobernador mū carotimasīrījē jūgori caroaro jāā ānimasīña. Tunu bairoa ati yepa macāānarē camasī ānirī, caroa wāmerē na mū jūgo átīāniña. ³Bairo mū caātoi, jāā, nipetiropu macāāna cūā, “Nujāñuñami marī quetiupau marī mena,” jāā iña, mū nocārō carotimasī majūrē. ⁴Yoaro murē yu patawācō ānigaetiya. Bairi murē jāā caīgarijere caroaro mena jāā mū catūgopeorore jāā boya bairāpua yoaro meeaca ūno. ⁵Āni, Pablo cawāmecucu jāā judío majā nipetirore butioro quetibuju patowācōmawijio ñesēānucūñami. Bairo cū caāto jūgori, jicārōrē bairo tūgoñarī jāā ānimasīētīña. Tunu bairoa ‘nazarenos’ na caírī poa ricaati catūgoñarārē cajūgoātiācū niñami. ⁶Tunu bairoa templo* wiire roro majū iroaemi, ape majārē ti wiipū cū caneágarije jūgori. Bairo cū caátigarijere iñari, cū jāā ñewū Pablōre. Bairo cū ñerī bero, jāā judío majā jāā caátinucūrōrē bairo cūrē jāā iña besegamiwū. ⁷Bairo

jāā caátigamiatacūārē, quetiupau comandante* Lisias puame jāā tupu etarī, tutuaro mena Pablora jāā ēmawī. ⁸Bairo jāārē ēmarī bero, “Mujāā majūpua Félix tupu átí, mujāā caāgarijere cū catūgoro busuqūēnorájá,” jāā īwī. Mu majūpua cū jēniñañijate, atie nipetirije cūrē jāā caibusujārjērē cariape bairo cabairijere masīgu — qūīñupū Tértulo, quetiupau Félix cawāmecucure.

⁹Tértulo mena macāāna judío majā cūā nipetirā, “Cariape majū īñami Tértulo Pablo roro cū cabairijere,” īñuparā. ¹⁰Bairo na caīrō, quetiupau gobernador puame cū wāmo mena ñupuari Pablora cū busuwiyorotiyupu. Bairo cū caīrotiro, Pablo puame atore bairo qūīñupū:

—Mu, ati macā macāāna na caátiere cañabesenucūū mu āniña capee cūmarī majū. Bairi useanirīqūē mena yu cabairiquere mu yu quetibujugu. ¹¹Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā rūmūrī netōcoaya merē Jerusalēpu Diore yu cañubuei etaatato bero. Tiera mu camasīgaata, na jēniñañijate aperārē. ¹²Bairo Jerusalēpu ācū, ni jīcāū ūcū apeī mena yu cabusūnetōgaro īñaecūmi. Tunu ni jīcāū ūcū aperārē na awaja mecūō joroque na yu caátajere īñaecūmi. Noo ūno templopū, o sinagoga* ñubuerica wiiripū, o ti macārē apearūripū bairo yu caātīnesēārjērē ni jīcāū ūcū īñaecūmi. ¹³Torena, ānoa Jerusalēpu caatātana, yure caibusupairā puame, “Cariape ati wāme jūgori buicutiyami,” mi quetibuju masīētīnama. ¹⁴Atie yu catūgoñarjērē murē yu quetibujāro: Yu ñicūjāā Diore na catūgousaricarore bairoa yu cūā cū yu tūgousaya. Bairo cū tūgousari yua, Dios ya tutipū Moisés ānacū cū caroticūrīqūē nipetirije, bairi

profeta* majā na caīquetibujucūrīqūē cūārē cariape yu tūgoya. Bairi Jesús caroa wāme cū caātīnīrotiricarore bairo yu ātīānīnucūña. Tiera yure caibusupairā puame, “Cariape mee niña cū caīrjē,” ī busupainucūñama. ¹⁵Tunu yu cūā ānoarēā bairo, “Marīā camasā, caroarā caāna, carorije caāna cūārē marī catiogūmi tunu Dios marī cariaro bero, marī īñabesequ,” ñi tūgoñaña. ¹⁶Bairo caītūgoñau ānirī, yu cayeritutuaro cārō caroare yu ātīānīmasīnucūña, Dios cū cañājorore, camasā mena cūārē.

¹⁷“Bairo cabaiānirī, ape yeparu capee cūmarī cabaiñesēātacu, ati macā yu ya macāpū yu tunuetawu, cabopacarārē dinero limosnarē na nunigu. Tunu bairoa Diore ñubueri, waibucu riire templo wiipū joemugōjogu, yu ya macāpū yu etawu. ¹⁸Bairo Jerusalēpu ācū, judío majā caroarā ānigarā Dios cū cañājoro na caātīrotinucūrōrē bairo yu cūā yu āpu. Bairo āti yaparori bero yua, templo wiipū yu āpū, yu caātigariquere ātīácū. Bairi templopure jīcāūā, aperā caawajamecūrā na camano yu caāno, judío majā Asia yeparu caatātana puame yu bocāetawā. ¹⁹Topu yure caetaricarā na majūā yure atopu na cabusujārō ñuña, ‘Bairo cū caátaje jūgori buicutiyami Pablo,’ na caītūgoñaata mai. ²⁰Bairo na caapéricōāta, ānoa caatātana puame Junta Supremapu* yu caāno, dise ūnie rorije yu caátaje wapare cabócaricarā na caāmata, tiere mu na quetibujáto. Tiera masīētīrī, mu quetibuju masīēnama. ²¹Atie jetore Junta Suprema macāāna watoa ācū, busurique tutuaro mena na ñiwū: ‘Camasā cariacatana tunu na cacatirijere cariape yu tūgoya. Bairo tiere cariape yu catūgoro jūgori,

ñinabeserā mujāā atíya ati rŭmŭrē,’
na ñiwŭ,” qŭĩñupŭ Pablo quetiupau
gobrnador Félire.

²²Bairo tiere cŭ caĩrŭ tŭgo,
quetiupau Félix puame Jesús caroa
wāme cŭ caátirotiriquere caqueti
tŭgoricu ānirī, tiere piticŭāñupŭ mai.
Bairo pitiri, atore bairo na ññupŭ:
—Cabero soldaua quetiupau
comandante Lisias cŭ caetaropŭ,
yŭ masīnemogu tunu tie mujāā
cabusupairijere.

²³Bairo na í yaparŭ yua, cŭ ũmu
capitārē bairo qŭĩñupŭ: “Pablŭre
cŭ marī wiyŭotigarā mai. Preso
jorica wiipŭ nimicŭā, noo cŭ caboro
ñesēāmasīgumi. Tunu bairoa cŭ
baparā cŭ na cajuátinemogaata, na
ēñotaeticŭāña,” qŭĩñupŭ. Cabero ásúpu
Félix ape macāpu.

²⁴Nocānacā rŭmu bero mea
etayupŭ Félix tunu cŭ nŭmo Drusila
cawāmecŭco, judío majā yao
mena. Bairo etari bero, cŭ ũmŭrē
cŭ piijorotiyupŭ Pablŭre. Pablo
cŭtu etari, Jesucristo mena marī
catŭgoñatutuarijere cŭ caquetibujero
tŭgoyupŭ Félix. ²⁵Pablo atore bairo qŭĩ
quetibujuyupŭ Félire:

—Dios, marīrē caroa jetore
átirotiyami. Marī majŭ roro
marī caátigarijere marī
catŭgoñanetŭmasīrŭrē boyami Dios.
Ape rŭmu camasā nipetiro na caátajere
cŭ cañabeseri rŭmu etaro baiya —qŭĩ
quetibujuyupŭ.

Bairo cŭ caĩrŭ tŭgoacuari, atore
bairo qŭĩñupŭ Félix puame:

—Tocārŭ yŭ tŭgogu. Ácŭja. Ape
rŭmu ñe ũnie yŭ caátipee camano
mu yŭ piijogu tunu mu cabuerijere
tŭgonemogu —qŭĩñupŭ Pablŭre.

²⁶Apeyera tunu gobrnador Félix
puame Pablo cŭrē dinero cŭ cajorore
bootŭgoñañupŭ cŭrē cŭ cawiyopee

wapa. Bairo bootŭgoñarī yua, nairŭ
cŭ piijori cŭ mena busŭnucŭñupŭ.
²⁷Pablo cŭ cŭ cawapatieto jeto puga
cŭma majŭ netŭcoasuparo. Bairi
cabero yua, Félix puame quetiupau
cŭ caānierē witicŭāñupŭ. Apei Porcio
Festo cawāmecŭcu puame cŭ wasoaye
quetiupau jāññupŭ tunu. Mai, Félix
cŭ cawitiparo jŭgoye, judío majā cŭrē
caroaro mena na cañaparore bairo í,
Pablŭre cŭ wiyorotiesupŭ.

Pablo delante de Festo

25 ¹Itia rŭmu quetiupau
gobrnadore* bairo cŭ
cajāātato bero, Festo puame Cesarea
macāpu caāniatacu Jerusalēpu
acoásúpu. ²Topŭ cŭ caetaro, sacerdote*
majā quetiuparā, aperā judío majā
caānimajŭrā cŭā rupatutia tunu Pablo
cŭ cabairijere cŭ busujārā ásúparā
Festore. ³Bairi Pablŭre Jerusalēpu
cŭ caneatí rotijobjarore boyuparā.
“Ati macāpu Pablo cŭ caānorē jāā
boya,” Festore qŭĩmirācŭā, “Maapu
cŭ caatŭ cŭ marī pajīarocacŭārŭā
Pablŭre,” í tŭgoñañuparā. ⁴Bairo
na cabomiatacŭārē, Festo puame
na yuesupŭ. Bairi Pablo, Cesarea
macā preso jorica wiipŭ cŭ caānierē,
tunu nocānacā rŭmu mea topŭ cŭ
catunuágarijere na quetibujŭ
yaparori bero, atore bairo na ñnemoñupŭ tunu:
⁵—Bairi mujāā quetiuparā yŭ mena
na ápáro Cesareapu. Topŭ yŭ catŭgoro
cŭrē na busujāáto, Pablo roro cŭ
caátaje caāmata —na ññupŭ Festo judío
majārē.

⁶Bairo í yaparori bero, nocārŭ
jicā wāmo peti itia pēnirŭ, o puga
wāmo cānacā rŭmŭrī cārŭ ānirī
bero, tunucoásúpu Festo Cesareapu.
Cŭ caetari rŭmu busuri rŭmu caāno,
camasārē ññabesei cŭ caruincŭrŭpŭ
ruiri cŭ piitrotijoyupŭ Pablŭre.

⁷Bairo Pablo cūtu cū caetaro, judío majā Jerusalēpu caatfatana puame Pablotu etari, capee rorije majūrē cū busujāñuparā. Bairo na caibusujārījē to caānimitacūārē, nipetirije na caīrījē cariape mee añuparō.

⁸Pablo puame atore bairo qūī quetibujuyupu cū cabairiquere cū cūā: —Yua, marī judío majā marī carotirique jīcā wāme ūnorē yu baibotioepu. Dios ya wii templo* cūārē roro ñi busupaietincūwū. Quetiupau emperador* romano* cū caroticūrīqūē cūārē jīcā wāme ūno yu baibotioepu — qūīñupū Pablo Festore.

⁹Festo puame judío majā cūrē caroaro mena na caññaparore bairo ī, atore bairo qūī jēniñañupū Pablōre: —¿Jerusalén macāpu mu ágaetiyati? Topu mu caāno, mu caátajere ñiñabesegū yu puame yua —qūī jēniñañupū.

¹⁰Bairo cū caījēniñarō, atore bairo qūīñupū Pablo:

—Ato romano majā na caññabesenucūrōpu yu āniña. Atopua ñiñabesegarā, ñiñabese rotiya. Merē mu masīña caroaro yu yarā judío majā na carotiriquere yu cabaibotioetiere. ¹¹Baipua, roro majū yu caátaje caāmata, tie jūgori yure na capajīārocagaata, na yu ēñotaetigu. Tunu bairoa yure na cabusujārījē cariape caāmerīcōāta, ni jīcāū ūcū judío majā tūpu yu preso cūrotimasīcūmi. Torecū, quetiupau emperador yu caátajere cū caññabesero roquere yu boya —qūīñupū Pablo Festore.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, Festo puame cū rocajāñurī carotimasīrārē na jēniñañupū Pablōre cū caīpeere. Na jēniñaña yaparori bero, atore bairo na īñupū canēñaatanarē:

—“Emperador romano yu cabairijere cū caññabesero roquere yu boya,” cū

caīrō jūgori emperador tūpu águmi Pablo —na īñupū.

Pablo ante el rey Agripa

¹³Nocānacā rūmu bero mee caāno quetiupau rey Agripa, cū nūmo Berenice mena etayuparā Cesareapu Festore cū jēnirā etarā. ¹⁴Topu capee rūmurī na caānoi, Festo puame cū quetibujuyupu Agripare, Pablo cū cabairijere. Ato bairo qūīñupū:

—Ato preso jorica wiipu niñami jīcāū Félix cū capreso jocūrīcū. ¹⁵Bairi Jerusalēpu yu caāno, sacerdote majā quetiuparā, judío majā cabutoa camasīrī majā mena yutu etari, preso joricure yu capajīārotibojarore bowā. ¹⁶Bairo na cabomiatacūārē, atore bairo na ñiwū: “Jāā romano majā bairo jāā átaje cutiya: Jīcāū ūcūrē cū jāā pajīāmasiētīña, cūrē cabusujārā puame cū catūgoro cū cabairijere na cabusujāētīcōāta. Bairo na caāpericōāta, dope bairo cū caátajere quetibujū masīētīñami,” na ñiwū. ¹⁷Bairi ato Cesareapu na caetaro īña, jicoquei yowori mee cabusuri rūmu caāno, camasārē īñabesei yu caruincūrōpu ruiri bero, cū yu piijorotiwu cū, Pablōre. ¹⁸Bairo cū caetaro, cūrē cabusujārā atiatana puame, “‘Capee atore bairi wāme majū roro caācu niñami Pablo,’ ñigarāma,” yu caītūgoñaatatore bairo qūī busujāēma. ¹⁹Na ya wāme, na caīroarije ūnie macāājē jetore busuwā. Na puame, jīcāū Jesús cawāmecucure, “Riacoami,” na caīmiatacūārē, Pablo puame, “Tunu cūā, catiri ānicōāñami,” na īwī. ²⁰Yu puame, atie ūnierē, “¿Dope bairo yu ácuati?” ī tūgoñarī, atore bairo cū ñiwū Pablōre: “Mua, ¿Jerusalēpu mu ágaetiyati? ¿Topu mu ya wāme mu caīroarije ūnierē na īñabeserotigu?” cū ñiwū. ²¹Bairo

cū yu caĩmiatacūārē, bairo boemi. Cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador puame cū caĩñabesero roquere bowī. Bairo cū caboroi, ato preso jorica wiipū cū yu tuarotiwū mai, cūrē yu cajomasīpa rūmū caetaparo jūgoye —qūĩñupū Festo Agripare.

²²Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qūĩñupū Agripa:

—Yu cūā, cū, Pablo cū caĩrījērē yu tūgogamicupū.

Bairo cū caĩrō, Festo puame qūĩñupū:

—Ñamirōcāā cū mū tūgogu.

²³Torena, cabusurī rūmū caāno, Agripa, cū nūmo Berenice mena nocārō caroaro nūcūbūgo masīrīqūē mena, “Quetiuparā jāā āniña,” ĩrā, jāāñuparā na caneñanucūrī aruapū. Na bero jāāñuparā soldaua* quetiuparā, bairi ti macā macāāna caānimajūrā cūā. Bairo na caetaro ĩña, Festo puame cū ũmuarē na piiatī rotijoyupū Pablore. ²⁴Bairo Pablo cū caetaro, atore bairo na ĩñupū Festo caneñarārē:

—Mū, Quetiupau Rey Agripa, mujāā ato jāā mena caneñarī majā cūārē, āni Pablo cū cabairiquere mujāā yu quetibujūpa mai: Judío majā nipetiro, Jerusalén macāāna Cesarea macāāna cūā yutu etari, āni cū caátajere busupainucūñama. Bairo cū busupainucūrī yua, awajarique mena “¡Cū pajārōtiyal!” nairō ñinucūñama.

²⁵Bairo na caĩmiatacūārē, yu puame roro cū caátiere yu bócañaētīña. Bairi cū cayasimasīrō maniña. Baipua, cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador cū caĩñabeserore cū caboroi: “Toroque cū emperador tupū cū yu jogu,” ñi tūgoñaapū.

²⁶Bairo cū jogatūgoñamicūā, cariape āni dope bairo cū cabaijūgoriquere masīētīrī, marī quetiupau emperadore

yu quetibujū woajomasīētīña mai. Bairi cū yu piatfrotiyoapū, mū, Quetiupau Rey Agripa, mujāā aperā cūā, cū cabairijere mujāā cajēniñaparore bairo ĩ. Bairo cū mujāā cajēniñarījērē tūgo yaparori bero, jīcā wāme ũno yu puame emperadore yu quetibujū woajomasīgu yua. ²⁷Baipua, caiepeire bairo yu baibujou tie ũnie quetire woajoesua, marī quetiupau emperador tupū preso joricure yu cajoata —na ĩñupū Festo to macāāna caneñaatānarē.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 ¹Bairo cū caĩrō bero, atore bairo qūĩñupū Agripa Pablore: —Mū majū quetibujūya mū cabairijere.

Bairo cū caĩrō, Pablo puame cū wāmorē ñumugōrī atore bairo qūĩñupū Agripare: ²“Yu useanjāñuña āmerē yu cabairijere mū nocārō carotimasī, mū cabusurotiro jūgori. Bairo mū cabusurotiroi, yu puame judío majā yure na cabusujārījē nipetirijere mū yu quetibujū masīgu. ³Mū, nocārō carotimasī, judío majā marī caátianierē mū masījāñuña. Tunu bairoa marī ya wāme marī caāmeo busurique netōnucūrījē cūārē mū masījāñuña. Bairo cabai mū caānoi, caroaro mena yu caquetibujurijere mū catūgoro yu boya.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴“Judío majā nipetiro masīrāma cawāmaū ācūpūā na watoare ācū yu caátianijūgoatajere. Yu ya yeparū ācū, bairi Jerusalén macāpu cūārē ācū, yu caátianajērē masīrāma. ⁵Tunu bairoa fariseo* ya poa macāācū yu caānie cūārē masīrāma. ‘Torea bairo niñami,’ mūrē ĩ

quetibũju masirãma, na mũ cajëniãaata. Fariseo poa macãana pũame judío majã tocãnacã poa macãana netõjãnurõ Dios yaye quetire jãã tũgousanucũña. ⁶Marĩ ñicũjãã ãnanarẽ Dios cũ cajũgoyeticũrĩqũerẽ cariape yũ catũgorije wapa ãmerẽ ñiãa beserotirã átiyama yũ pesua. ⁷Marĩ yarã Israel yepa macãana pũga wãmo peti rũpore pũga pënirõ cãnacã poari majũ caãna pũame Dios cũ cajũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo cũ caátipeere coterã átiyama. Bairo coteri yua, mũmrecóo, ñamii cũarẽ, cũrẽ caĩroarã pũame cũ ñubuecõã ãninucũñama. Tiera yũ cũã yũ cacoterije wapa yũ pesua pũame ãmerẽ yũ busujãrã átiyama. ⁸Mujãã, yũ caĩrĩjërẽ catũgorã, ¿dopëĩrã camasã cariacoatanarẽ tunu Dios cũ cacatiorijere cariape mujãã tũgoetiyati?

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹“Yũ cũã cajũgoyepũre, ‘Jesús Nazaret macããcũ yaye quetire catũgousarãrẽ capee roro majũ na yũ átigu,’ ñi tũgoñawũ. ¹⁰Bairo ï tũgoñarĩ, tore bairo yũ ápu Jerusalén macãpu. ‘Narẽ ñeña,’ sacerdote* majã quetiuparã na caĩwoarica pũrõ, pãpera pũrõrẽ cũgori, preso jorica wiipu na yũ jowũ Jesucristore catũgousarãrẽ. Tunu na ñnarẽ aperã, na capajãrero ñnarĩ, ‘Ñujãñuã bairo na caáto,’ ñi tũgoñanucũwũ. ¹¹Nairõ popiye na baio joroque na yũ ápu, Jesús mena na catũgoñatutuañanaparore bairo ï. Ñubuerica wiiri caãno cãrõ cañarẽ, bairo na yũ ápu. Bũtioro majũ na ñnarẽ yũ pesucũpu. Bairo narẽ bũtioro capesucũcũ ãnirĩ, ape macããrĩpu cũarẽ yũ ápu, to macããnarẽ popiye na átíacú.

Pablo cuenta otra vez su conversión (Hch 9.1-19; 22.6-16)

¹²“Torecũ, popiye na baio joroque átigu, jĩcã rũmũ Damasco macãpu yũ

ápũ. Bairo sacerdote majã quetiuparã, ‘Narẽ ñeña,’ na caĩwoarica pũrõ mena na cañerotijoricu yũ ãmu. ¹³Bairo na cañerotijoricu ãnirĩ Damasco caátíwã yũ caátó caãnoa, pasaribota caãno jõbui macããjẽ caasiyarije ñnierẽ ñiñawũ. Bairo tiere yũ caĩñarõ, muipu netõrõ caasiyarije pũame yũ, yũ mena caánã tũpu asiya etawũ. ¹⁴Bairo caasiyaetaro, jãã nipetiro yeparu jãã ñacoaru. Bairo yeparu jãã caãno, atore bairo jĩcãũ yũre cũ caĩbusuocajorore yũ tũgowũ hebreo* yaye mena: ‘Saulo, Saulo, ¿dopëĩ yũre mũ pesucũtiyati? Wecu cũ caãgaetie jũgori cũ upau pũame ãpõã yucũ mena cũrẽ cũ catuapuaatato bero cũ majũã royetunemoñami. Torea bairo mũ cũã mũ majũã mũ royetuya mũ caátipeere yũ caborore bairo mũ caáperie jũgori.’

¹⁵“Yũ pũame, ‘Quetiupau, ¿ñamũ ñcũ mũ ãniñati?’ cũ ñi jëniñawũ. Bairo yũ caĩrõ, atore bairo ñinemowĩ tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macããcũ yũ ãniña. Roro yũ átigu, mũ cãsaãna yũ ãniña. ¹⁶Wãmũnucãrĩ mũ caátí macãpu ácũja. Yũre cajuácũ mũ ãnigu. Tunu bairoa ãme yũ mũ caĩñarĩjẽ, tunu yũ mũ caĩñanemopee cũarẽ caquetibũjũpau mũ ãnigu. Bairi ãmerẽ murẽ yũ buiaeta ññoña. ¹⁷Judío majã, judío majã caãmerã cũarẽ na yũ netõõgn. Bairi murẽ natu jowũ yũ átiya ãmerẽ. ¹⁸Camasã pũame cacaapee biarãrẽ bairo caãna niñama. Bũtioro canaitãrõpu caãñesãrãrẽ bairo caãna niñama. Bairo caãna nimirãcũã, cacaapee pããrãrẽ bairo, tunu cabusuropu caãñesãrãrẽ bairo caãna nigarãma mũ caquetibũjurijere na catũgousaro jũgori. Wãtĩ, na quetiupare bairo cũ caãñinemorõ yũ boetiya. Dios yaye queti pũame roquere na catũgousarore yũ boya. Tunu bairoa yũ mena na

catūgoñatutuarore yu boya. Bairo na catūgoñatutuario, roro na caátajere na yu masiriyobojagu. Dios yarā caroarā mena na cūā na ānio joroque yu átigu. Bairi murē natu yu quetibuju rotijoya, nī quetibujuwī Jesús.

Pablo obedece a la visión

¹⁹“Bairi quetiupau rey Agripa murē nīnemoña: Ūmurecópū caācū yure cabuiaetaricu yure cū caátirotirore bairo yu ápu. Cūrē yu botioepu.

²⁰Bairi atie, cū yaye quetire Damasco macāānarē yu quetibuju jūgowu.

Cabero Jerusalén macāāna, bairi nipetiro Judea yepa macāāna, judío majā, judío majā caāmerā cūārē atore bairo na nī quetibujuwu: ‘Dios mena tūgoña qūēnoña roro mujāā caatīānajērē. Tiere tūgoña qūēnorī, Dios cū carotiore bairo puame ása. Bairo caroaro ānajē puamerē mujāā caáto īnarā, camasā puame, “Bairi na yerire merē wasoa yaparoupa,” ī masīgarāma,’ na nī quetibujuwu.

²¹Atiere yu caquetibujuriye wapa, judío majā puame templo wiipu yu caāno, nērī yu pajīāgamiwā. ²²Bairo yu na caátigamiatacūārē, Dios puame yu juáticōā ninucūñami.

Bairo yu cū caátoi, nipetiro camasā quetiuparā, cabugoro macāāna cūārē yu quetibujucōā āninucūñā ati rūmurī cūārē mai. Profeta* majā, bairi Moisés ānacū cūā, cabaipeere na caquetibujucūrīqūērē bairo jeto na yu quetibujunucūñā camasārē. Dī rūmu ūno ricaati wāmerē na yu quetibujuetiya. ²³Atore bairo marīrē ī quetibuju jūgoyeticūñāupā Moisejāā:

‘Popiye bairi bero, riacoagumi Mesías, Dios cū cajou. Cūā nigumi caricoatacu nimicūā tunu cacatijūgopau. Tunu bairoa marī Israel poa macāāna, ape poari caāna cūārē caroa queti,

na canetōpeere na quetibujugumi Mesías,’ ī quetibuju jūgoyeticūñāupā Moisejāā,” ī quetibujuyupu Pablo Agripare.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴Bairo Agripare cū cabairiquere cū caīquetibujuripaua, Festo puame atore bairo qūīñupū Pablore busuriqututuario mena:

—iPablo mi mecūcōāña! Butiuro tiere mu cabuerije jūgori camecūrē bairo ácu mu baiya.

²⁵Bairo cū caīmiatacūārē, atore bairo qūīñupū Pablo:

—Nocārō caānimajūū Festo, cariape murē nīña: Mecū mee yu baiya. Yu cabuerije cariape nīña. Bairi tiere cariape catūgoñau puame cabero, “Cariapea caquetibujuriye nīña,” ī masībujioumi. ²⁶Ānia nīñami quetiupau rey Agripa tie yu caīquetibujurijere caroaro camasī cūā. Bairo caācū cū caānoi, uwiricarō mano tiere cū yu quetibujuya. Yu caquetibujuriye puame cayasioro ūnopū cabairique mee nīña. Nipetiro camasā judío majā na caīnarō baiyupa. Bairi quetiupau rey Agripa cūā tiere masījāñuñami —qūīñupū Pablo Festore.

²⁷Qūī yaparo yua, atore bairo qūīñupū Pablo quetiupau rey Agripare: —Nocārō caānimajūū Rey Agripa, ¿profeta majā marīrē na caījūgoyeticūrīqūērē cariape mu tūgoyati? “Cariape tiere tūgoyami,” nī tūgoñaña.

²⁸Bairo cū caīrō, bairo qūīñupū Agripa Pablore:

—Ato cārōā mu caquetibujuriyeaca mena Jesure caīroau, ¿cristiano yu ānio joroque yu mu átigayati?

²⁹Pablo puame atore bairo qūīñemoñupū tunu:

—Capee busurique mena, o petoaca yu cabusurije to animiatacūārē, mū, nocārō caānimajūū, bairi ato macāāna nipetiro āme yu caīrījērē catūgorā cūā yure bairo Cristore* catūgousarā mūjāā caānierē yu boya. Āpōāwē cadena mena popiye yure bairo jiyaricarā mūjāā caāno roquere yu boetiya —qūīñupū Pablo Agripare.

³⁰Bairo cū caīrō tūgo, quetiupau rey Agripa wāmūncāñupū. Tunu bairoa quetiupau gobernador* Festo, bairi Berenice mena, nipetiro to caruirā cūā wāmūncāñuparā. ³¹Bairo wāmūncārī bero yua, ape aruarū acoásuparā, Pablo cū cabairijere āmeo busuráná. Topū atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—Cū, Pablo, ñee ūnie buicuperiyami. Bairi cū cayasimasirō maniña. Tunu bairoa preso jorica wiipū cū caānipee cūā maniña —āmeo īñuparā.

³²Bairo āmeo ī yaparori bero, bairo qūīñupū Agripa Festore:

—“Emperador* romano yu cabairijere cū caīñabesero roquere yu boya,” cū caīētīcōāta, mū majūā cū mū wiyomasībujion —qūīñupū.

Pablo enviado a Roma

27 ¹Pablō Italia yeparū na cajogatūgoñarīcārōrērē bairo caetaro, Pablo, aperā preso jorica wii caāna cūārē na nuniwā jīcāū quetiupau capitán,* Julio cawāmecusure, “Topū narē cū neápáro,” īrā. Julio puame soldaua* quetiupau emperador* ūmua mena macāācū jīcāū āmi. ²Torena, Adramitio macārē etari, cūmua capairica, Asia yepa macāārīpū caágarica mena ájāārī, jāā acoápú. Jāā mena ámi Aristarco cūā. Cū puame Macedonia yeparū Tesalónica macā macāācū āmi. ³Bairo áná, cabusuri rūmū caāno Sidón macā petapū jāā

etawū. Topū jāā caetaro, Julio puame caroaro nucūbūgorique mena cū ámi Pablōre. Cū bapa to macāānarē na īñañesēā rotiwī Pablōre, cū na cajuátinēmparore bairo ī. ⁴Cabero ti macāpū caāniatana cūmua mena jāā ápú tunu. Chipre yucūpoa etarā, caācō nūgōā puame jāā netōmasīēpū, wīno jāā riape capapuro jūgori. Torena, cariape nūgōā puame jāā netōápú. ⁵Bairo ti yucūpoare netōáná, Cilicia, bairi Panfilia cawāmecuti yepaa tūpū, ria capairiyare jāā pēñanetōápú. Bairo pēñanetō áná yua, Mira cawāmecuti macā Licia yepa macāā macāpūre jāā etawū.

⁶Bairo topū jāā caetaro bero, soldaua quetiupau capitán puame cūmua caparica Alejandría macāī caatīataca, Italia yeparū caátīare bócaetawī. Tiare bócaetari yua, tia mena jāā árotiwī. ⁷Bairo cū cajoatana áná yua, wīno jāā riape capapuro jūgori, capee rūmūrī majū jāā yowowū. Bairo yowomirācūā, butiōro popiye petiri beropū jāā etawū Gnido cawāmecuti macā riaperū. Bairo wīno jāā riape mai caparucōā ānirecoaro jūgori, Creta yucūpoarū Salmón cawāmecuti petatū caācō nūgōā puame jāā netōápú. ⁸Ti yucūpoa tūnipū netōáná yua, dopēī īēna majū popiye bero, Caroa Petaari cawāmecuti petare jāā etawū. Ti peta puame Lasea macā tūpū āmū.

⁹Yoaro jāā cabaitutuátói, merē puebusū cōñarō majū baiwū. Wīno butiōro capapuparo jūgoye āmū. Bairi yua, uwiomajūcōāwū, jāā canetōápáta. Bairo cabairo īñarī, atore bairo na īmiwī Pablo:

¹⁰—Mūjāā, ati cūmuarē cajūgori majā, marī canetōápáta, uwiojāñuña. Bairo carorore marī caápáta, atia cūmua, bairi marī cajeátīe cūā yasicoagaro. Marī cūā marī yasicoabujiorā —na īmiwī Pablo.

¹¹Bairo cū caĩmiatacũārē, soldaua quetiupau capitán p̄ame Pablo cū caĩrĩjērē cariape t̄goemi. Ti cūmua upau, bairi cūtu macãacū capitájãã na caĩrĩjē p̄amerē cariape t̄gowĩ.

¹²Apeyera tunu ti peta, Caroa Petaari p̄ame, puebucure to netóápata, ñuepũ. Bairi tia caánã nipetiro jãñurĩpua ti petare tuagaema. “Fenice macãã petapu roque puebucure marĩ canetõata, ñubujoro. Topu marĩ ároa,” iwã. Mai, Fenice peta cūã Creta yucp̄oapua cañnimitacũārē, wĩno, muipũ cū cawãmuatĩ ñugõã cawarua jope caatĩe, tunu ape ñugõã cawarua jope caatĩe cūã tutuaro mena ti petare papuetoesuparo.

La tempestad en el mar

¹³Bairo jĩrĩacã wĩno ape ñugõã warua jopei caatĩere ñĩnarã, “Marĩ ánemogarã tunu,” jãã ĩ t̄goñawũ. Bairo ĩ t̄goñarĩ yua, ti petapu cañnimitana jãã acoápũ catũni Creta yucp̄oatuaca. ¹⁴Bairo cabero yua, caãno tusarua ape wãme wĩno catutuarije majũ muipũ cū cawãmu atõ cawarua jope caatĩe p̄ame jãã papuetajũgowũ. ¹⁵Bairo tutuaro capapuroi, jãã cūmuarē papu ãmejoreo jojũgowũ. Bairi cūmua p̄ame wĩno caatõ riapere caãmasĩetõĩ, “Toroque wĩno caatõ p̄ame to ácoãto,” jãã iwũ. ¹⁶Tore bairo ánã yua, jĩcã yucp̄oã Cauda cawãmecuti poacapure jãã netóápũ, butiuro wĩno capapuroaeti ñugõã p̄ame. Bairo ti poare netóatĩ yua, popiye mena cūmua õcããcã, jãã berore jãã catũgãricãrē jãã nejããwũ capairica cūmuarũ. ¹⁷Bairo tiare nejããrĩ bero, yutawẽerĩ capaca mena ti cūmua capairicare tũgã ãmejoreori jiyatuwã usuro, “Wĩno papupeere,” ĩrã. Cabero, “Sirte cawãmecuti paputiropũ marĩ rocaaware,” ĩ uwiri

yua, jutii aseri wĩno cañerĩjē tia buipũ na cayoriquere õwãruiwã. Bairo na caatõ, wĩno p̄ame noo caboropũ cūmuarē papujowũ. ¹⁸Cabusuri rũmu caãno mai netõjãñurõ tutuaro wĩno capapurecoaro ñĩnarĩ, ti cūmua na cajeátĩe apeyere riapũ reñuarũgowã, “Ti cūmua to wãmu paatõ,” ĩrã. ¹⁹Itia rũmu caatõ, wĩno cajãnaetore ñĩnamirĩ yua, na majũã ti cūmua macããjē majũ cũãrē riapũ reñuawã. ²⁰Capue rũmurĩ majũ muipũ umureco macããcũ, ñocõã cũãrē jãã ñĩaepũ. Tunu bairoa wĩno butiuro papunucũwũ. Bairo cabairoi, “Dope bairo marĩ bai netõmasĩena. Atoa marĩ yasicoagarã,” jãã ĩ t̄goñawũ.

²¹Capue rũmurĩ ugari mee jãã ápũ. Bairo cabairo ñĩna, Pablo p̄ame jãã nipetiro watoapu wãmũnucãrĩ atore bairo jãã iwĩ:

—Yũ yarã, “Creta yucp̄oapũ marĩ tuaroa,” mujããrē yu caĩquetibujuyátajere cariape mujãã catũgoata, atore bairo roro majũ marĩ tãmũoetibujioatana. ²²Bairo cariape yure catũgoetiatana nimirãcũã, yapapuaeticõãña. Marĩ mena macããcũ jĩcãũ ucũ yasietigumi. Ati cūmua jeto yasigarõ. ²³Ãme ñamirē yũ buiaetaami ángel,* Dios cū cajou, cū yau cū carotiricu yũ caãnoi. ²⁴Cũ, ángel p̄ame atore bairo ñiami: “Mu, Pablo, quetiupau emperador romano* yãre mu cabairiquere caquetibujupau mu ãniña. Bairi uwieticõãña. Mu jũgori, mu, nipetiro ati cūmua macããna cũãrē mujãã cayasibujiopeere eñnotabojagumi Dios,” ñi quetibujumi ángel. ²⁵Torena, yũ yarã tũgoña yapapuaeticõãña. Yũ p̄ame, Dios mena yũ tũgoñatutuaya. Bairi, “Yure ángel cū caĩquetibujuatatore bairo cariape baigarõ,” ñi tũgoña. ²⁶Bairi marĩ cayasietimiatacũārē, wĩno p̄ame

marī papurocapeogaro jīcā yucuroaru —jāā ī quetibujūwī Pablo.

²⁷Creta yucuroaru cañiatana áná, puga semana bero ria capariya Adriático cawāmecutiya jāā etawū. Wīno puame noo caboro jīcā nūgōā puame, ape nūgōā puame caatíe jāā papujonucūwū. Bairo jāārē wīno caatīāno, ti cūmua macāāna marineros puame ñami recomacā caāno, “Marīā yepa tupu etarā marī baibauya,” ī tūgoña masīcōāwā. ²⁸Bairo tūgoñamasīcōārī yua, jīcāwē, yutawē mena riapu ruiojo cōñawā, “¿Nocārō to ĩcūāñati?” ĩrā. Bairo na caaticōñarō, treinta y seis metros majū ĩcūārō āmū. Cabero cajūgoye jāñurī tore bairo áma tunu. To puame veintisiete metros majū ĩcūārō āmū. ²⁹Bairi, “Ūtā rupaapure marī rocaware,” ĩrā, āpōāpārī anclas canucūrījē baparcānacāpārī majūrē ti cūmua waturicaro causaro puame reñuajori jiyatuwā. Bairo tie canucūrō jūgori jīcāpaua capasaro ũno, Diore, “Tāmuri to busuáto,” qūī jēniwā.

³⁰Ti cūmua macāāna paabojari majā marineros puame, “Cūmua ōcāācā mena marī ruticoároa,” ámeo ĩñupā. Bairo caāmeo ĩatana ānirī yua, “Āpōāpārī anclas canucūrījē cajúgoro puame reñuajori jiyatunemogarā jāā átiya,” ĩtori, cūmua ōcāācārē ruiojogamiwā.

³¹Bairo na caatigarijere ĩnarī, Pablo puame quetiupau capitán, cū ũmua soldaua cūārē atore bairo na ĩwī:

—Ānoa ati cūmuapu na catuaticōāta, dope bairo mujāā bai netōmasīētīgarā.

³²Bairo Pablo cū caīrō tūgo, soldaua puame ti cūmuacārē jiyari cawēērīre pajureri weneroca ñuajowā riapu.

³³Cabusuripau yua, Pablo puame jīcā wāme ũgarique ũnierē nipetiro jāā caugaro bori, atore bairo jāā ĩwī:

—Merē puga semana etaya mujāā cauganucūrōrē bairo mujāā caugaeto

jeto. “¿Dope bairo marī bairāati?” ĩrīqūē jetore tūgoñarī, yoaro mujāā ũgaetiya. ³⁴Bairi jīcā wāme ũgarique ũnierē mujāārē tutuaro mena yu ũgarotiya. Mujāā caugaro boya, mujāā cacatigaata. Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ũcū marī mena macāācū yasietīgumi. Mujāā poawē jīcāwēācā ũno yasietigaro —jāā ĩwī Pablo.

³⁵Bairo ī yaparo yua, pan rupaare nerī, nipetiro na cañajoro Diore, “Mū ñujāñuña jāā mena,” ĩ jēniwī. Jēni yaparori, pāārē carecomacā tiare peenerī ũgawī. ³⁶Bairo cū caugaro ĩnarī, nipetiro tūgoña tutuanemorī na cūā ũgawā. ³⁷Jāā, ti cūmuapu caāna doscientos setenta y seis majū jāā āmū nipetiro. ³⁸Noo na caboro cārō ũgari bero yua, ti cūmua macāājē trigo* poarire riapu reñuajo peyocōāwā ti cūmua bwtiuro canucūrō jūgori, ati cūmua to wāmū paáto, ĩrā.

Se hunde el barco

³⁹Cabusuripau caāno yua, ti cūmuarē paari majā marineros puame yucuroare ĩnarī, “Tame, ĩnoo ũporu marī etayati?” ĩwā. Bairo ti yucuroare masīētīmirācūā, carupa aruapu paputiro yepare ĩñajowā. Ti paputirore ĩnarī yua, “Tupu ati cūmuarē marī cawatupāámasiāta, ti paputiropu marī maamasīgarā,” ámeo ĩwā. ⁴⁰Bairo ĩrī yua, canucūrīpārī, āpōāpārī anclare na cajiyaata wēērīre toa pajure rucōāwā. Bairo áti yaparori bero, capaca tia cūmuarē waatujoricapārīrē na cajiyarupomiatajere ōwāwā tunu. Tiare ōwā yaparo, ti cūmua ĩqūēā puame macāā asero, jutii aserore tūgāmūgōyowā. Bairo na caáto, cūmua puame paputiro riapere pājūgowu. ⁴¹Bairo átó yua, ti cūmua puame cañcūāēto, paputiro buipu rocapeacoaru. Tupu

rocapeari, cajūgoro p̄ame dope bairo átítūgāw̄ojo masiā mano, usuro majū āmu. Bairo cabairoi, ti cūmuarē waturicatua p̄amerē ocoturi jabe peerecōājūgowu yua.

⁴²Bairo cabairo iñarī, soldaua p̄ame preso cañarē na pajīāgamiwā, jīcāū roca ñuaátī cū barutieticōato, írā. ⁴³Bairo na caátigamiatacūārē, na quetiupau capitán p̄ame, Pablōre canetōōgau ānirī, bairo na átirotiemi. Atore bairo p̄ame bai rotiwī: “Nipetiro cajūgoye cabaamasirā rocañua átī, baa ánāja catūnipu,” jāā iwī. ⁴⁴Aperā cabaamasieña p̄amerē yucupāirī, o apeye ti cūmua cawatiatapāirī mena na pasa pāārotiwī. Tore bairo átiri nipetiro catūnipu jāā netō etapeticōāwū, jīcāū ūcū yasiricaro mano.

Pablo en la isla de Malta

28 ¹Jāā nipetiro catūnipu jāā capāāetapetiro, ti yucp̄oa macāāna p̄ame, “Ati yucp̄oa Malta cawāmecuti poa niña,” jāā ī quetibujūwā. ²To macāāna camasā ñujāñuwā jāā mena. Oco caocaro butiro cayusuro jūgori peero, pairi peero jāā riobojawā. Riori bero, jāā piijowā, jāā jūmarotirā. ³Mai, Pablō p̄ame pee caboprijere cajeatacū ānirī, ti peeropu wetīāwī. Bairo cū cawetīā ānipaua, āña peeru caāniatacū caasirijere uwiri cawiti ácū, Pablō wāmoru cū bacarocayoa etawī. Topua tusacōāwī. ⁴Ti yucp̄oa macāāna p̄ame, āña Pablō wāmorua cū tusarore iñarī, atore bairo āmeo iwā na majū: “Áni camasā pajīārerī majōcu ācūmī. Bairi ria capairiyere canetōātacu nimicūā, roro cū caátaje wapa riacoagumi. Marī jūgūēō cariape caācō cū cacatiro boecomo,” āmeo iwā.

⁵Bairo na caīmiatacūārē, Pablō p̄ame āñarē wēēroca tīāwī peeropu.

Bairo átiri bero, dope bairo baiemi Pablō. ⁶Nipetiro to macāāna p̄ame, “Jicoquei cū bipicoagaro,” imiwā. “Cabipieticōāta, masiā mano caāno tusaroa ñarocacūmu riacoagumi,” ī tūgoñamiwā. Yoaro bairo cū cabaieere iñacoteñamirī yua, ricaati tūgoñawā tunu: “Áni, caūmu mee, jūgūē ūcū nibauyami,” iwā.

⁷To jāā caānotuaca āmu Públō cawāmecucu, ti yucp̄oa macāācū caānimajūū ya yepa. Cū, Públō p̄ame caroaro mena jāā bocāwī. Bairi itia rūmu majū jāā juátinewowī, cū ya wiipu jāā caāno. ⁸Tiwatoare Públō pacu bugoye, rií yopotaje mena riau yosawī. Bairo cū cabairo, Pablō p̄ame qūīñau ámī. Cū tūpu eta, Diore jēnirī bero, cariaure cū ruporpu cū wāmorirē ñigāpeowī. Bairo cū caātoa, caticoami cariayecutimiatacū p̄ame yua. ⁹Bairo Pablō cū caátiere tūgorā, ti yucp̄oa macāāna aperā cariayecuna cūā cū tūpu etawā, na riayere cū netōōrotirā etarā. Bairo na caetaro, Dios cū camasōrījē mena na, nipetirore na catiowī Pablō. ¹⁰Bairo Pablō na cū caātoi, capee wāmerī jāā átiroawā. Cabero ti yucp̄oa caāniatana cūmua capairicapu tunu jāā caājāārī rūmu caetaro ánā, jāā cacūgopee caāno cārōrē jāā nuniwā.

Pablo llega a Roma

¹¹Bairi itiarā muipua majū ti yucp̄oore ānirī bero, cūmua ōcāācā jāñurirē jāā ájāāwū. Ti cūmua p̄ame Alejandría macāī caatíataca, ti yucp̄oaru puebucure canetōátaca āmu. Tia p̄ame, caīqūēāpu aperā camasā jūgūēā Cástor, bairi Polux cawāmecuna na cabaurijeī wāmecuti tusawu. ¹²Tia mena ánā yua, Siracusa petapu jāā etawu. Topu etari, itia rūmu majū jāā tuawu. ¹³Siracuparu

cañimiatana catñiaca jāñurī jāā ápú tunu. Bairo ánā yua, Regio macāpu jāā etawu. Cabusuri rūmu caāno, wīno ape nugōā warua jopei caatíe jāā etawu. Tie watoa ánā, cabusuri rūmu caetaro, jāā etawu Puteoli cawāmecuti macārē. ¹⁴Ti macāpu etarā, jāā bocāetawu jīcāārā marī yarā Jesure catūgousari majārē. Na puame, “Jīcā semana jāā mena mujāā tuagarā,” jāā iwā. Bairo bairi beropu jāā etawu Roma* macāpure yua. ¹⁵Mai, marī yarā Roma macāāna puame merē tūgoyupa jāā cabairijere. Bairo tie quetire catūgoatana jīcāārā maapu, Foro de Apio cawāmecutopu jāā bocáwu. Aperā Tres Tabernas cawāmecutopu jāā bocáwu. Bairo jāārē na cabocáro īñarī, Pablo puame, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūī jēniwī Diore. Tūgoña yeri tutuanemo joroque cū áma. ¹⁶Bairi Roma macāpu jāā caetaro bero yua, to macāāna quetiuparā puame Pablōre noo cū caboripaupu cū ānirotiwā. Bairāpuā, jīcāū soldaure* qūīñaricanugō rotiwā.

Pablo en Roma

¹⁷Itia rūmu Roma macāpu jāā caetaatato bero, Pablo puame ti macā macāāna cañimajūrārē na piijowī. Cabero cū tūpu na caneñapetietaro bero īña, atore bairo na īwī:

—Yu yarā tūgoya: Marī yarā judío majārē jīcā wāmeacā ūno roro na yu ápewu. Tunu bairoa marī ñicūjāā ānana na caatīāñajērē bairo marī caátinucūrījē cūārē jīcā wāmeacā ūno yu busupaieru. Bairo yu caáperimiatacūārē, judío majā Jerusalén macāāna yure ñerī, yu jowā romano* majārē. ¹⁸Romano majā puame yu cabairijere jēniña yaparori bero, “Pablo ñe ūnie buicuperiyami. Bairi cū cayasimasirō maniña,” īrī,

yu wiyogamiwā. ¹⁹Bairo yure na cawiyogamiatacūārē, Jerusalén macāāna judío majā puame bairo na caáto boema. Bairo na caboeto īñarī yua, “Emperador* romano yu cabairijere cū cañabesero roquere yu boya,” na ñiwū. Yu ya poa macāāna na caátiere yu cabusujāgarije camanimiatacūārē, bairo na ñiwū. ²⁰Bairi yua, āmerē mujāārē yu piijoápu, mujāārē īña, mujāā mena busugu. Marī israelita majārē Dios cū caijūgoyeticūrīqūērē cariape yu catūgousarije wapa ati wēērī cōmee wēērī cadena mena jiyaricu yu āniña — na īwī Pablo Roma macāāna judío majā cañimajūrārē.

²¹Bairo cū cairō tūgo, bairo qūiwā:

—Jīcā carta papera ūnorē judea yepa macāāna judío majā mu cabairijere jāā quetibūju joñaētīñama. Tunu bairoa marī yarā judío majā ti yepapu caatīatana cūā mu cabairijere jīcā wāme ūno busupaetinuñāma. ²²Bairāpuā, atore bairo jāā tūgonucūña: “Camasā nipetiropu macāāna busupaírā átiyama cawāma poare, ricaatī catūgoñarī majārē,” īrīqūē jettore jāā tūgonucūña. Bairi dope bairo mu caītūgoñarījērē jāā mu caquetibūjuro jāā tūgogaya —qūiwā Pablōre.

²³Bairo qūī yaparo yua, jīcā rūmu Pablo na cū cabusupa rūmurē besewā. Cabero ti rūmu caetaro, capāārā camasā Pablo cū caāni wii tūpu neñaetawā. Bairo na caneñaetaro bero, Pablo puame Dios cū carotimasirīpaure, cabusuripaū caāno narē cabuejūgoatacu ñamicā caānopu na buejāñawī. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairi tunu profeta* majā ānana na cawoatucūrīqūē cūārē na īña quetibūjūwī, Jesucristo, Mesías cū caānierē cariape na

catūgousaparore bairo ī. ²⁴Bairo cū caquetibujuro, jīcāārā tiere cariape tūgowā. Aperā cariape tūgoema. ²⁵Bairo jīcārōrē bairo cariape catūgoena ānirī Pablo tupu caneñamiatana ti wiiri witiijūgoámá. Pablo puame atore bairo na ĩnemowī:
 —Espíritu Santo mujāā ñicūjāā ānanarē cū caīrīquē cariapea āñupā. Atore bairo na ĩñupī profeta Isaías jūgori:

²⁶ ‘Ati yepa macāānarē atore bairo na ĩ quetibuju ñesēāñjā:

Ati yepa macāāna yu yaye quetire tūgomirācūā, di rūmu ũno tiere tūgomasiētīñama.

Tunu bairoa cacaapee cūgorā nimirācūā, di rūmu ũno yu caátiere ĩñamasīētīñama.

²⁷ Ati macā macāāna na yeripu catūgoñamasīgaetoi, cacaapee cūgorā nimirācūā, yu caátiere ĩñamasīētīñama.

Tunu bairoa caāmoō cūgorā nimirācūā, yu yaye quetire tūgomasiētīñama.

Na yeripure tūgoñamasīētīñama na yu caquetibujugamirījērē.

Bairi, “Jāā mu netōōwā,”
 ñietinucūñama, qūī rotiyupi
 Espíritu Santo mujāā ñicūjāā
 ānanarē Isaías ānacūrē.

²⁸ Bairi mujāā judío majā, mujāā catūgogaetie bui, ati rūmui judío majā caāmerā puamerē yu quetibujujūgoāgu camasārē Jesucristo jūgori Dios cū canetōōgarijere. Na puame roque tūgousagarāma —na ĩwī Pablo.

²⁹ Bairo cū caīrījērē tūgo, Roma macāāna judío majā na majū jīcārōrē bairo tūgoetiri, āmeo busurique netōrī ti wiire witiámá.

³⁰ Pablo puame puga cūma majū āmi, aperā dinero bori cū na cawasocūrīcā wiire. Ti wiipu ācū, nipetiro cūrē caīñarā etanucūrārē useanirīquē mena na bocānucūwī. ³¹ Ti macāpu ācū, uwiricaro mano cū catūgoñatutuarije mena camasārē na quetibuju āninucūwī Dios cū carotimasīrīpaure. Tunu bairoa aperā ēñotaricarō mano marī Quetiupañ Jesucristo cū caānierē na bueāninucūwī Pablo.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.